

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ARACI KURUMLARDA BAĞIMSIZ DENETİM
UYGULAMASI**

Yüksek Lisans Tezi

**İlknur KAYACIK
0950Y74202**

İstanbul, 2012

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ARACI KURUMLARDA BAĞIMSIZ DENETİM
UYGULAMASI**

Yüksek Lisans Tezi

**İlknur KAYACIK
0950Y74202**

Danışman: Prof. Dr. Hasan TÜREDİ

İstanbul, 2012

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi İlkur KAYACIK'ın “Aracı Kurumlarda Bağımsız Denetim Uygulaması” konulu tez çalışması jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği □ /oyçokluğu □) ile başarılı bulunmuştur.

Adı- Soyadı

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hasan TÜREDİ

.....

Jüri Üyesi :

.....

Jüri Üyesi :

.....

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZET

Aracı kurumlar sermaye piyasalarında işletmelerin halka arz yoluyla satmak istedikleri sermaye piyasası araçlarını tasarruf sahiplerine duyurulmasına yardımcı olan işletmelerdir. Aracı kurumlar sermaye piyasasında satıcılar ve alıcılar arasında köprü işlevindedir. Aracı kurumlar menkul kıymet halka arz etmek isteyen işletmelere usulüne uygun olarak izahname hazırlamalarına, çıkardıkları menkul kıymetleri tasarruf sahiplerine sirküler ve ilanlar vasıtasıyla duyurmalarına yardım ederler. Tasarruflarını borsada değerlendirmek isteyen yatırımcılar ise yanlış kararlar almamak için aracı kurumların hizmetlerinden yararlanırlar.

Aracı kurumlar anonim ortaklık olarak kurulmak zorundadır. Aracı kurumların faaliyetlerinin sermaye piyasası mevzuatına uygunluğu denetlenir. Aracı kurumların denetimi tasarruf sahiplerinin haklarını korumak amacıyla yapılmaktadır. Ayrıca aracı kurumların mali tablo ve raporlarının Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yetkilendirilmiş bağımsız denetim işletmeleri tarafından denetlenmesi zorunludur. Bağımsız denetim işletmeleri tarafından yapılan bu denetim, aracı kurumun mali tablolarının Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinden gerçeği yansıtıp yansıtmadığının denetimidir.

ABSTRACT

Brokerage firms are companies that help to announce capital market instruments which companies in capital market want sell through public offerings to investors. Brokerage firms function is to be a bridge between buyers and sellers. They help companies which offer to public securities to prepare prospectus and promulgate investors the securities by circulars and bulletins. Investors who want to appreciate their savings in capital market use services of brokerage firms to make true decision.

Brokerage firms have to be established as a joint stock companies. Activities of brokerage firms are audited constitutionality of capital market legislation. Brokerage firms are audited for protection of investors' rights. Also reports and financial statements of brokerage firms have to be audited by independent auditing firms authorized by Capital Market Board. Making audit shows that the financial statements of brokerage firms reflect truth or not according to Capital Markets Law.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
Özet.....	iii
Abstract.....	iv
Tablo Listesi.....	vii
Şekil Listesi	viii
Kısaltmalar	ix
GİRİŞ	1
1. SERMAYE PİYASASINDA ARACILIK VE ARACI KURUMLARLA İLGİLİ BİLGİLER.....	4
1.1. Aracılık.....	4
1.2. Aracı Kuruluşlar.....	5
1.2.1. Aracı Kurum Kavramı	7
1.2.1.1. Aracı Kurumların Kuruluş ve Genel Faaliyet Şartları.....	8
1.2.1.1.1. Aracı Kurumların Kuruluş Şartları	8
1.2.1.1.2. Aracı Kurumların Genel Faaliyet Şartları	10
1.2.1.2. Aracı Kurumların Sermaye Piyasası Faaliyetleri Süresince Uyması Gereken İlke ve Esaslar.....	14
1.2.1.3. Aracı Kurumların Faaliyet Yetki Belgelerinin İptali veya Faaliyetlerinin Geçici Olarak Durdurulması	15
1.2.1.4. Aracı Kurumların Yükümlülükleri	16
1.2.1.5. Aracı Kurumların Faaliyetleri	20
1.2.1.5.1. Halka Arza Aracılık Etmek	20
1.2.1.5.2. Alım Satımına Aracılık Etmek	23
1.2.1.5.3. Türev Araçların Alım Satımına Aracılık Etmek	24
1.2.1.5.4. Menkul Kıymetlerin Geri Alım veya Satım Taahhüdü ile Alım Satımı (Repo - Ters Repo).....	26
1.2.1.5.5. Portföy Yöneticiliği	29
1.2.1.5.6. Yatırım Danışmanlığı	32
1.2.1.6. Aracı Kurumlarda İştirak	33
1.2.1.7. Aracı Kurumların Özsermaye ve Sermaye Yeterliliği Tabanı	34
1.2.1.7.1. Özsermaye ve Sermaye Yeterliliği Tabanının Hesaplanmasında Kullanılacak Değerleme İlkeleri	35
1.2.1.7.2. Aracı Kurumların Özsermaye Yükümlülükleri	37
1.2.1.8. Aracı Kurumların Yapmaları Yasak Olan İşlemler	40
1.2.1.9. Aracı Kurumların Merkez Dışı Örgütleri	43
2. ARACI KURUMLARDA BELGE VE KAYIT DÜZENİ	46
2.1. Aracı Kurumlarca Düzenlenen Belgeler ve Tutulan Defterler	46

2.1.1. Aracı Kurumlar Tarafından Düzenlenecek Belgeler	46
2.1.2. Aracı Kurumlar Tarafından Tutulacak Defterler	49
2.2. Aracı Kurumlarda Hesap Planı ve Kayıt Düzeni	51
2.2.1. Aracı Kurumlarda Hesap Planı	51
2.2.2. Aracı Kurumlarda Kayıt Düzeni	52
2.2.2.1. Hisse Senedi İşlemlerinin Kayıt Düzeni	52
2.2.2.2. Borçlanmayı İfade Eden Menkul Kıymet İşlemlerinin Kayıt Düzeni	57
2.2.2.3. Repo ve Ters Repo İşlemlerinin Kayıt Düzeni	58
2.2.2.4. Kredili Menkul Kıymet ve Açığa Satış İşlemlerinin Kayıt Düzeni	63
2.3. Aracı Kurumlarca Düzenlenen Mali Tablolar	67
3. DENETİM KAVRAMI VE DENETİM İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	70
3.1. Denetim Kavramı	70
3.2. Muhasebe Denetiminin Tarihi	71
3.3. Denetim ile Muhasebenin İlişkisi	72
3.4. Bağımsız Denetiminin Gerekliliği ve Yararları	74
3.5. Kamuyu Aydınlatma İlkesi	75
3.6. Denetiminin Türleri	76
3.6.1. Amacına Göre Denetim Türleri	76
3.6.2. Denetçinin Statüsüne Göre Denetim Türleri	79
3.6.3. Uygulama Zamanına Göre Denetim Türleri	83
3.6.4. Yapılış Nedenine Göre Denetim Türleri	84
3.6.5. Kapsamına Göre Denetim Türleri	84
3.7. Bağımsız Denetçinin Sorumlulukları	85
3.8. Denetim Standartları	86
3.8.1. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	86
3.8.1.1. Genel Standartlar	87
3.8.1.2. Çalışma Alanı Standartları	92
3.8.1.3. Raporlama Standartları	94
3.9. Denetim Teknikleri	96
3.10. Denetim Raporları	99
4. ARACI KURUMLARDA BAĞIMSIZ DENETİM UYGULAMASI	103
4.1. Bilanço Kalemlerinin Bağımsız Denetimi	113
4.2. Gelir Tablosu Kalemlerinin Bağımsız Denetimi	122
SONUÇ	128
EKLER	131
KAYNAKÇA	165

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. 01.01-31.12.2012 Dönemi Aracı Kurumların Sahip Oldukları Yetki Belgelerine Göre Gerekli Asgari Özsermayeler.....	38
--	----

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Muhasebe Denetim İlişkileri.....	73
--	----

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.b.	: Adı Geçen Bildiri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.k.	: Adı Geçen Kanun
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tebliğ
a.g.y.	: Adı Geçen Yönetmelik
AICPA	: Amerika Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants)
b.	: Baskı
C.	: Cilt
der.	: Derleyen
ed.	: Editör
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
ICAEW	: İngiltere ve Galler Uzman Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants of England and Wales)
ISB	: Bağımsızlık Standartları Kurulu (Independence Standard Body)
No.	: Numara
md.	: Madde
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

- SEC** : ABD Sermaye Piyasası Kurulu (Securities and Exchange Commission)
- SPK** : Sermaye Piyasası Kurulu
- TMS** : Türkiye Muhasebe Standartları
- TMUDESK** : Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
- TÜRMOB** : Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odası Birliği
- TTK** : Türk Ticaret Kanunu
- VUK** : Vergi Usul Kanunu

0. GİRİŞ

0.1. ÇALIŞMANIN AMACI

Aracı kurumların sermaye piyasasında faaliyet göstermelerine Sermaye Piyasası Kurulu izin verir. İşletmelerin çıkarmış olduğu sermaye piyasası araçlarının yatırımcılara pazarlanması aracı kurumların vasıtasıyla yapılır. Sermaye piyasasında aracı kurumların önemi her geçen gün artmaktadır.

Bu çalışmada amaç sermaye piyasası kuruluşlarından aracı kurumların detaylı incelenmesi, kayıt sisteminin işleyişi konusunda bilgi verilmesi ve bağımsız denetiminin nasıl olması gerektiğinin anlatılmasıdır.

0.2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

İşletme sahiplerinin işletmelerini halka arz ederek elde ettikleri para ile yatırım yapma, sermaye artırımını gibi benzer talepleri her geçen gün artmaktadır. İşletmeler sermaye piyasası faaliyetlerinde aracı kurumların bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak zorundadırlar. İşletmelerin halka arz talepleri aracı kurumları vazgeçilmez yapmıştır. Sermaye piyasasında aracılık faaliyetleri için aracı kurumlardan yardım alınması aracı kurumsuz bir sermaye piyasası düşünülemez hale getirmiştir. Gün geçtikçe aracı kurumların sermaye piyasasındaki işlevleri önem kazanmaktadır. Sadece sermaye piyasasında faaliyette bulunmak isteyen işletmeler aracı kurumlardan yardım talebinde bulunmaz ayrıca tasarruflarını sermaye piyasasında değerlendirmek isteyen yatırımcılarda aracı kurumlardan aldıkları bilgiler doğrultusunda yatırım kararlarına yön vermektedirler.

Aracı kurumlar diğer sermaye piyasasındaki kuruluşlar gibi bağımsız denetime tabidir. Aracı kurumlar mali tablolarında yansıyan bilgilerin Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan finansal raporlama standartları çerçevesinde doğru ve dürüst şekilde yansıtıp yansıtmadıklarının tespit edilmesi için denetlenmektedirler. Böylece aracı kurumların mali tablolarını inceleyen yatırımcıların alacakları mali kararlarda

yanılmaları engellenmektedir. Yapılan denetimle yatırımcıların korunması sağlanmaktadır. Sermaye piyasasındaki diğer kuruluşlar gibi aracı kurumlar için de bağımsız denetim önemlidir.

0.3. ÇALIŞMA KONUSUNUN KAPSAMI ve SINIRLANDIRILMASI

Aracı kurumlarda bağımsız denetim hizmeti dört ana başlıkta incelenmiştir.

Birinci bölümde; aracılık kavramı hakkında bilgi verilerek aracı kurum tanımlanmış, aracı kurumlar hakkında genel bilgiler verilmiş, kuruluş şartları, faaliyet alanları, yapmasına izin verilmeyen işlemler, yetki belgesinin iptal edilme nedenleri, yükümlülükleri ve merkez dışı örgüt yapısı incelenmiştir.

İkinci bölümde; aracı kurumların kayıt sistemi hakkında bilgi verilmiş, hesap planı, tutmakla yükümlü oldukları defterler, hazırlamak zorunda oldukları belgeler ve mali tablolar anlatılmış ve hesap planı ve belgeler ekte verilmiştir. Aracı kurumların faaliyetleri sonucunda yaptığı muhasebe işlemleri örneklerle açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, denetimin tanımı yapılarak muhasebe ve denetim arasındaki ilişki anlatılmıştır. Ayrıca denetim ve denetçi çeşitleri, genel kabul görmüş denetim standartları, denetim çalışmalarında kullanılan denetim teknikleri, denetim raporları ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde; diğer bölümlerde anlatılan konular örnek bir aracı kurum üzerinde ele alınmış, mizan bilgileri kullanılarak bilanço, gelir tablosu, özsermaye değişim tablosu ve nakit akım tablosu oluşturulmuştur. Bilanço ve gelir tablosundan bazı kalemlerin nasıl denetlendiği anlatılmıştır.

Sonuç bölümünde, konu özetlendirilip değerlendirme yapılmıştır.

0.4. ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEM

Bu çalışmada aracı kurumlarda bağımsız denetim hizmeti açıklanırken yerli ve yabancı literatür incelemesi yapılmıştır. Bu konu kapsamına giren yetkili kuruluşların düzenlemeleri ve raporları incelenmiştir. Konu ile ilgili makale, kitap, sempozyum ve toplantılarda sunulan bilgiler incelenmiş ve bu bilgilerden yararlanılmıştır.

1. SERMAYE PİYASASINDA ARACILIK VE ARACI KURUMLARLA İLGİLİ BİLGİLER

1.1. Aracılık

Aracılık kelime anlamı olarak; bir işin çözümünde tarafların bir araya gelmelerine yardımcı olunmasıdır. Aracı bu süreci yerine getiren, uzlaştıran, anlaşma sağlayan veya üretici ile tüketici arasında alım satım konusunda bağlantı kuran ve bundan kazanç elde eden kişidir.¹

Sermaye piyasasında aracılık faaliyetleri ve aracı kuruluşlara ilişkin esaslar ve aracılık kelimesi “Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ”de açıklamıştır. Bu Tebliğ’de aracılık; “Sermaye Piyasası Kanunu’nun (Kanun) 30. ve 31. maddeleri çerçevesinde yetkili kuruluşlar tarafından kendi nam ve hesabına, başkası nam ve hesabına, kendi namına başkası hesabına ticari amaçla alım satımı” olarak tanımlanmıştır.² Kuruluşların sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmaları için Sermaye Piyasası Kurulu’ndan (Kurul) izin almaları zorunludur. Kurul, faaliyet ve aracılık türlerinin her biri için başvuru ve izin esasları düzenler. Sermaye Piyasası Kanunu’nun 30. maddesi birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde sayılan sermaye piyasası faaliyetleri sadece aracı kuruluşlarca yapılabilir.³

Sermaye Piyasası Kanunu’nun 30/a maddesi “Kurul kaydına alınacak sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık”dan ve Sermaye Piyasası Kanunu’nun 30/b maddesi “Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık amacıyla alım satım”ından bahsetmektedir.

Sermaye Piyasası Kanunu’nda açıklanan aracılık tanımından; aracılık yapmak için ortada aracılığı gerektiren bir sermaye piyasası faaliyetinin bulunması, kurumun bu alanda çalışmak için gerekli yetki belgelerine sahip olması ve kurumun yapacağı

¹ Oğuz Kürşat Ünal, **Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı**, Ankara: Asil Yayın, 2005, s. 449.

² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 3.

³ Sermaye Piyasası Kanunu, 5. bölüm, md. 31, (Değişik madde: 29/04/1992 - 3794/21 md.).

işlemleri belirlenmiş sorumluluklar doğrultusunda biçimlendirmesi gerektiği anlaşılmaktadır.⁴

Sermaye piyasasında aracılık faaliyetleri; halka arza aracılık, alım satıma aracılık ve türev araçların alım satımının yapılmasına aracılıktan oluşmaktadır.⁵ Halka arza aracılık ve alım satıma aracılık faaliyetlerini Sermaye Piyasası Kurulunca (SPK) verilen yetki belgesine sahip olan aracı kurumlar tarafından yapılabilir.⁶

1.2. Aracı Kuruluşlar

Küçük tasarruf sahipleri ve işletme sahiplerinin sermaye piyasası ile ilgili yeterli bilgileri olmadığı için yardıma ihtiyaçları vardır.⁷ Bu doğrultuda yeterli bilgisi olmayan tasarruf sahipleri ve işletme sahiplerinin sermaye piyasasında işlem yapabilmeleri için aracı kuruluşlara gereksinim duyulmuştur.⁸ Sermaye Piyasası Kanunu'nda aracı kuruluşlar, bankalar ve aracı kurumlar olarak belirtilmiştir. Aracı kuruluşlar, sermaye piyasasında müşterilerinin bir vekili olarak hareket ederler.⁹

SPK Seri: V No: 46 sayılı Tebliğ'in 4. maddesinde sayılan aşağıdaki aracılık faaliyetlerinin her biri için aracı kurumlar yetki belgesi almak şartı ile;

- a) Sermaye piyasası araçlarının ihracına veya halka arz yoluyla satılmasına,
- b) Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının alınıp satılmasına,
- c) İktisadi ve mali göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri dahil türev araçların dayandığı kategoriler itibarıyla ayrı ayrı veya bütün olarak türev araçların alım satılmasına aracılık edebilirler.

⁴ Reha Tanör, **Türk Sermaye Piyasası**, C. I, 2. b., İstanbul: Beta Yayın No: 907, 1999, s. 248.

⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 3.

⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 3, (Değişik: Seri: V, No: 91 sayılı Tebliğ ile).

⁷ Ali Ceylan ve Turhan Korkmaz, **Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi**, 2. b., Bursa: Ekin Kitabevi, 2004, s. 125.

⁸ **a.g.e.**

⁹ Doğan Kütükçü, **Sermaye Piyasası Hukuku**, C. II, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2005, s. 86.

Aracı kurumlar ayrıca;

- a) Sermaye piyasası araçlarının geri alım veya satım taahhüdüyle alım satımı (repo-ters repo),
- b) Yatırım danışmanlığı,
- c) Portföy yöneticiliği faaliyetlerini yapabilirler.

Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ'de belirtilen genel şartlar ve ilgili tebliğlerde bulunan esaslar doğrultusunda Kurul'dan yetki belgesini alan aracı kurumlar bu faaliyetleri yapabilirler.

Aracı kurumlar bu faaliyetlerden başka Kurul'un onaylaması şartı ile diğer mali ürün ve hizmetleri de sunabilirler. Kurul tarafından uygun bulunan mali ürün ve hizmetlerin sunumunun kendi özel mevzuatında özel bir izin veya yetki gerektiriyor olması durumunda ürün veya hizmetin sunumuna başlanmadan önce aracı kurumlar tarafından gerekli izinlerin alınması zorunludur. Kurul, her aşamada bu tür hizmet ve ürünlerin sunumunu tüm aracı kurumlar veya münferit¹⁰ aracı kurum bazında geçici veya sürekli olarak durdurabilir.¹¹

Sermaye piyasası aracı kuruluşlarından bankaların sermaye piyasası faaliyetleri aşağıdaki gibidir:¹²

- a) Daha önce ihraç edilmiş sermaye piyasası araçlarının,
 - 1) Borsa dışında,
 - 2) Hisse senedi işlemleri hariç olmak üzere borsada alım satımına aracılık,
- b) Repo-ters repo,

¹⁰ Münferit: Tek, ayrı, kendi başına olan.

¹¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 4/A, (Ek: Seri: V, No: 83 sayılı Tebliğ ile).

¹² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 5.

c) İktisadi ve mali göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövize dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeli dahil türev araçların dayandığı kategoriler itibarıyla ayrı ayrı ya da bütün olarak türev araçların alım satımına aracılık faaliyetlerini yapabilirler.

Mevduat kabul etmeyen bankalar ayrıca sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık, portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı faaliyetlerini de yapabilirler. Bu faaliyetleri, her bir faaliyet için ilgili tebliğlerde belirlenen esaslara uygun olarak Kurul'dan yetki belgesi almak şartı ile yapabilirler.¹³

1.2.1. Aracı Kurum Kavramı

İşletmelerin çıkardıkları menkul kıymetleri tasarruf sahiplerine duyurmalarına yardımcı olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hukukunda "underwriter", "broker" ve "investment banker" olarak adlandırılan kuruluşlara aracı kurum denilmektedir.¹⁴ İşletmeler aracı kurumların yardımlarıyla usulüne uygun olarak izahname hazırlayıp, sirküler ve ilanlar vasıtasıyla çıkardıkları menkul kıymetleri tasarruf sahiplerine duyurmak suretiyle halka arz ederler.¹⁵ Sermaye piyasasını aracı kurumsuz düşünmek imkansızdır.¹⁶

Sermaye piyasası araçlarının pazarlanması ve diğer sermaye piyasası faaliyetlerinin yerine getirilmesi için uzmanlık, tecrübe ve organizasyona ihtiyaç vardır. Bunun sonucunda sermaye piyasası araçlarının satıcıları ile nihai alıcıları olan yatırımcılar arasında bağlantı oluşturacak yardımcı kuruluşlara gereksinim duyulur.¹⁷ Yatırımcılar tasarruflarını borsada değerlendirmek için yatırım yapacakları alanları belirlerken doğru karar vermelerini sağlayacak yeterli bilgi seviyesine ve tecrübeye sahip olmamaları nedeniyle borsada aracılık faaliyetlerini yerine getiren aracı kurumların hizmetlerinden yararlanırlar.¹⁸

¹³ a.g.t.

¹⁴ Oğuz Kürşat Ünal, **Aracı Kurumlar Türk ve Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Aracı Kurumlar**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1997, s. 46.

¹⁵ Vural Günal, **Hukuki Açından Sermaye Piyasası Faaliyetleri (Araçlar-Kurumlar)**, İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, 1997, s. 268.

¹⁶ a.g.e., s. 269.

¹⁷ Ünal, Sermaye..., a.g.e., s. 459.

¹⁸ Rafet Aktaş, "Sermaye Piyasası Kurulu'nun Belirlediği Finansal Tablo Formatlarının Aracı Kurumlar Açısından İncelenmesi", **Mali Çözüm Dergisi**, Y. 13, S. 73 (Ekim-Kasım-Aralık 2005), s. 123.

Sermaye piyasası kurumları;¹⁹

- a) Aracı Kurumlar,
- b) Yatırım Ortaklıkları,
- c) Yatırım Fonları,
- d) Sermaye piyasasında faaliyet göstermesine izin verilen diğer kurumlardır.

Aracı kurum kavramı, Sermaye Piyasası Kanun'da ve Kurul tebliğlerinde açıklanmamış fakat Kanun'da sermaye piyasası kurumlarından aracı kurumların kuruluş ve faaliyet şartları ve faaliyet konuları (Sermaye Piyasası Kanunu m. 32) belirtilerek aracı kurum kavramı (Sermaye Piyasası Kanunu m. 30–34) oluşturulmuştur.²⁰

1.2.1.1. Aracı Kurumların Kuruluş ve Genel Faaliyet Şartları

1.2.1.1.1. Aracı Kurumların Kuruluş Şartları

Aracı kurumların Sermaye Piyasası Kurulu'ndan kuruluş izni alabilmeleri için aşağıdaki şartlara uymaları gerekmektedir:²¹

- a) Anonim ortaklık şeklinde kurulmalıdır.
- b) Hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olmalıdır.
- c) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılmalıdır.
- d) Sermayelerinin Kurulca belirlenen miktardan az olmamalıdır.
- e) Esas sözleşmelerinin bu Kanun hükümlerine uygun olması gerekir.

¹⁹ Sermaye Piyasası Kanunu, 5. bölüm, md. 32, (Değişik: 29/4/1992 tarih ve 3794 sayılı Kanun md. 22 ile).

²⁰ Ünal, Sermaye..., **a.g.e.**, s. 460.

²¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 3. bölüm, md. 6.

f) Kurucularının müflis olmadığı veya yüz karartıcı bir suçtan dolayı hükümlülüklerinin bulunmadığının belirlenmiş olmasıdır.²²

g) Ödenmiş sermayelerinin alım satım aracılığı, halka arza aracılık, repoters repo, portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı yetki belgelerinin tamamı için aranan asgari özsermaye tutarından az olmamak kaydıyla Kurul'ca belirlenecek tutardan az olmaması ve Kurul'ca belirlenecek esaslar çerçevesinde blokajın yapılmış ve/veya teminatların yatırılmış olması gerekir.

h) Kurucuların aracı kurum kurucusu ve ortağı olmanın gerektirdiği mali güç ve itibara sahip olmaları gerekir.

Aracı kurumların kurucuları yukarıda belirtilen genel şartlara uygun şekilde hazırlanmış esas sözleşme ile Kurul'a başvurmaları gerekmektedir. Kurul'un yaptığı inceleme sonucunda başvurunun uygun görülmesi durumunda kuruluş işlemlerinin Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümlerine uygun olarak tamamlanması için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na başvurulur. Kurul tarafından verilen bu izin sadece aracı kurumların kuruluş işlemlerini içermektedir, faaliyete geçiş başvurusu ayrıca incelenmektedir. Aracı kurumların esas sözleşme değişikliklerinde yeniden Kurul'dan izin almaları gereklidir.²³

Aracı kurumların ticaret unvanlarında "menkul değerler" veya "menkul kıymetler" ibarelerinden birine sermaye piyasası faaliyetlerini göstermesi amacıyla yer vermeleri zorunludur. Aracı kurumlar ticaret unvanlarında "yatırım menkul değerler", "yatırım menkul kıymetler" veya yalnızca "yatırım" ibarelerini kullanabilmeleri için

²² Sermaye Piyasası Kanunu, 5. bölüm, md. 33, (Değişik: 23/1/2008 tarih ve 5728 sayılı Kanun md. 369 ile), 12/2010 tarihli ve 27772 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Anayasa Mahkemesi'nin 25.2.2010 tarih ve E. 2008/17, K. 2010/44 sayılı kararı ile; (f) bendinin "... milli savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, ..." bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE; iptal edilen bölümlerin doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince, bu bölümlere ilişkin İPTAL HÜKMÜNÜN, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK BİR YIL SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE hükmedilmiştir.

²³ Cemal Küçüksözen, **Sermaye Piyasasında Yatırımcının Korunması: Türk Sermaye Piyasasının Bu açıdan Değerlendirilmesi**, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 1999, s. 137.

alım satım aracılığı, halka arza aracılık, repo-ters repo, portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı yetki belgelerinin tamamına sahip olmaları gereklidir.²⁴

1.2.1.1.2. Aracı Kurumların Genel Faaliyet Şartları

Aracı kurumların aracılık faaliyetleri ile ilgili her türlü düzenlemeyi Kurul yapar ayrıca Kurul'un her bir aracılık faaliyetinin ayrı kurumlar tarafından yapılmasına ilişkin düzenlemeleri yapmaya yetkisi vardır.²⁵

Aracı kurumların borsada işlem yapabilmeleri için ilgili Borsa'dan Borsa Üyelik Belgesi almaları zorunludur. Kurul, aracı kurumların faaliyet ve örgüt yapılarına ilişkin ilkeleri belirler. Aracı kurumların merkez dışı örgütleri Kurul'un iznine tabidir. Aracı kurumların, işlemlerinin sermaye piyasası ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetleyecek yeterli sayıda müfettiş çalıştırmaları gerekmektedir. Kurul, aracı kurumların sermaye piyasası faaliyetleri nedeniyle yatıracakları teminatların türü, miktarı, kullanım alanı ve şeklini belirler ayrıca bu teminatlar rehin edilemez, haczedilemez, kullanılma amaçları dışında tasarruf edilemez, üçüncü kişilere devredilemez.²⁶

Sermaye piyasası kurumlarının pay devirleri için Kurul'dan izin almaları gerekmektedir. İzin alınmadan yapılan devirler pay defterine kaydedilemez bu nedenle izin almadan yapılan pay devir kayıtları hükümsüzdür.²⁷

Aracı kurumların belirtilen faaliyetlerde bulunmak üzere Kurul'dan izin alabilmeleri için aracı kurumlarda aşağıdaki genel şartlar aranır:²⁸

- a) Kuruluş şartlarını kaybetmemiş olmaları,
- b) Kuruluş sermayelerinin asgari kısmının nakden ve tamamen ödenmiş olması,

²⁴ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, **Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgileri Kılavuzu**, 19. b., İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, 2006, s. 55.

²⁵ Sermaye Piyasası Kanunu, 5. bölüm, md. 34, (Değişik: 15/12/1999 tarih ve 4487 sayılı Kanun md. 15 ile).

²⁶ a.g.k.

²⁷ a.g.k.

²⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 9.

c) Aracı kurumların faaliyet konularına göre açıklanan yükümlülükleri²⁹ yerine getirmiş olmaları,

d) Ortak, yönetici, ihtisas personeli ile müfettiş ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu uyarınca atanan denetçilerinin aşağıdaki nitelikleri taşımaları gereklidir:

1) Sermaye piyasası mevzuatı, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 282 nci maddesinde düzenlenen suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçundan ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen terörün finansmanı suçundan, ödünç para verme işleri hakkında mevzuata aykırılıktan ve/veya Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı veya haksız mal edinme suçlarından mahkûm olmaması,³⁰

2) Sermaye Piyasası Kanunu 33. maddesinin (f) bendinde kurucular için aranan şartı taşıması,

3) Faaliyet yetki belgelerinden biri veya birden fazlası Kurul'ca iptal edilmiş yahut borsa üyeliğinden sürekli olarak çıkarılmış kuruluşlarda, bu müeyyideyi³¹ gerektiren olayda sorumluluğu bulunan kişilerden olmaması,

²⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm.

³⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 9, (Değişik: Seri: V, No:102 sayılı Tebliğ ile).

³¹ Müeyyide: Yaptırım.

4) Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında 35 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve eklerine göre kendileri veya ortağı olduğu kuruluşlar hakkında tasfiye kararı verilmemiş olması,

5) Sermaye Piyasası Kanunu 46. maddesinin (i) bendi uyarınca işlem yasaklı olmaması (Bu şart ortaklar için kuruluş ve pay devirlerinde aranır) gerekir.³²

e) Tercih edilen faaliyet konularına uygun hizmet birimlerinin kurulmuş, bu birimler için yeterli personel kadrosunun oluşturulmuş, faaliyet konularına uygun sağlıklı bir yönetim, Kurul'ca yapılan düzenlemelere uygun muhasebe kayıt, bilgi ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak yeterli bir organizasyonun kurulmuş, teknik donanımın sağlanmış, iç kontrol ve denetim sisteminin kurulmuş, personelin buna uygun görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlenmiş ve kurum sorumluluğunda bulunan nakit ve kıymetli evrak ile diğer bütün varlıkların asgari yangın ve hırsızlık rizikolarına karşı sigorta ettirilerek bu konuda gerekli diğer güvenlik önlemlerinin alınmış olması gerekir. Taşınma imkansızlıkları ya da genişleyememe gibi sorunların ortaya çıkması halinde, aracı kurumlar müşterilerine doğrudan hizmet verilen birimler dışındaki birimlerini, işletme bütünlüğünü bozmayacak şekilde merkez binası ile aynı mahalde olmak ve bir taneden fazla olmamak kaydıyla ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'ne bilgi vermek suretiyle ek hizmet binasına taşıyabilirler.³³

f) Aracı kurum yöneticileri; yönetim kurulu üyeleri, genel müdür, genel müdür yardımcıları ve aracı kurum bünyesinde bulunan birimlerin yönetiminden sorumlu olan kişileri, ihtisas personeli ise aracı kurum bünyesinde bulunan birimlerin yönetiminden sorumlu kişilere bağlı olarak çalışan müşteri temsilcisi, borsa üye temsilcisi, kurumsal mali kaynak uzmanı, portföy yöneticisi, yatırım danışmanı ile yaptıkları iş itibarıyla benzer sorumluluğu taşıyan diğer kişileri ifade eder.

³² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 9, (Ek: Seri: V, No: 49 sayılı Tebliğ ile).

³³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 9, (Değişik: Seri: V, No: 99 sayılı Tebliğ ile).

g) Aracı kurumların yönetim kurullarında yönetim yetkisinin murahhas³⁴ üyelere bırakılması durumunda, en az iki üyenin murahhas olarak tayini ve her birinin yetki ve sorumluluk alanlarının, tereddüte yer bırakmayacak biçimde belirlenmesi zorunludur. Murahhas üye tayinine ve bunların yetki ve sorumluluklarının belirlenmesine ilişkin yönetim kurulu kararları ile bunda yapılan değişiklikler, ilgili yönetim kurulu kararının alınmasını izleyen 3 işgünü içinde Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'ne bildirilir.³⁵

h) Aracı kurum yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulunun alacağı kararlarda taraf olan kimselerle son iki yılda istihdam, sermaye veya ticari anlamda bir ilişki kurmuş olması ya da eş dahil üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımlık³⁶ bulunması durumunda, bu hususu gerekçeleri ile birlikte yönetim kuruluna bildirmek ve toplantı tutanağına işlenmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu hususta Türk Ticaret Kanun'da hükmü saklıdır.³⁷

i) Mevzuatta öngörülen teminat ve blokajların tesis edilmiş olması zorunludur.

j) Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'ne üye olmak üzere başvurmuş olmaları ve Yatırımcıları Koruma Fonu'na katılmış olmaları zorunludur.

Yönetim kurulu üyeleri hariç aracı kurum yöneticilerinin 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan, ihtisas personelinin ise en az liseden mezun olmaları şartı aranır.³⁸ Genel müdür ve genel müdür yardımcılarının mali piyasalar veya işletmecilik alanlarında en az 7 yıllık mesleki tecrübeye veya Kurul'un lisanslamaya ilişkin düzenlemelerine göre Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisans Belgesine sahip olmaları gereklidir.³⁹

³⁴ Murahhas: Delege.

³⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 9, (Değişik: Seri: V, No: 99 sayılı Tebliğ ile).

³⁶ Sıhri Hısımlık: 3. derece akrabalık.

³⁷ Türk Ticaret Kanunu, md. 332.

³⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 9.

³⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 9, (Değişik üçüncü paragraf: Seri: V, No: 80 sayılı Tebliğ ile).

Aracı kurumlar ve bankaların başvuru konusu olan faaliyeti yapabilmeleri için ilgili tebliğde öngörülen genel şartlar ile faaliyet konularına ilişkin özel şartları yerine getirmeleri gerekmektedir. Ayrıca faaliyetlerini ilgili Kurul düzenlemelerine uygun şekilde yürütebilecek nitelik ve yeterlilikte olduklarının incelenmesi sonucunda Kurul tarafından uygun bulunmaları durumunda faaliyet izini verilir. Kurul, faaliyet izin başvurularını ayrı ayrı inceleyerek uygun bulunduğu kuruluşlara her bir faaliyeti gösteren yetki belgesi verir. Yetki belgelerinin tescil ve ilan ettirilmesi zorunludur.⁴⁰

1.2.1.2. Aracı Kurumların Sermaye Piyasası Faaliyetleri Süresince Uyması Gereken İlke ve Esaslar

Aracı kurumlar sermaye piyasası faaliyetlerini yaparken aşağıdaki ilke ve esaslara uymak zorundadırlar. Bu kurumların;⁴¹

a) Faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında işin gerektirdiği mesleki dikkat ve özeni göstermeleri, bu doğrultuda gerekli önlemleri almaları,

b) İşlemlerini gerçekleştirirken müşterilerinin çıkarını ve piyasanın bütünlüğünü göz önünde tutarak dürüst davranmaları, bu amaç doğrultusunda müşterileriyle olan ilişkilerinde çıkar çatışmalarını önlemeye çalışmaları ve buna uygun bir organizasyon oluşturmaları, doğrudan veya dolaylı olarak kendileri ile müşterileri arasında bir çıkar çatışması olduğunda, öncelikle müşterilerinin menfaatini gözetmeleri, müşterileri arasındaki çıkar çatışmalarının önlenememesi halinde müşterilerine adil davranmaları,

c) Faaliyetlerini sürdürmeleri için sahip oldukları kaynakları etkin bir biçimde kullanmaları,

d) Müşterileriyle olan ilişkilerinde müşteri ismine saklama uygulaması ve yatırımcıyı korumaya ilişkin diğer düzenlemeler ile müşteriye ilgilendiren tüm konularda yeterli bilgilendirme ve şeffaflığı sağlamaları gerekmektedir.

⁴⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 10.

⁴¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 11.

1.2.1.3. Aracı Kurumların Faaliyet Yetki Belgelerinin İptali veya Faaliyetlerinin Geçici Olarak Durdurulması

Sermaye Piyasası Kanun'da ayrı bir başlık altında yetki belgelerinin iptali düzenlenmemiş ancak aracı kurumların yetkileri Kanun'un 46. maddesinde öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde Kurul'ca kaldırabilir.⁴²

Kurul, aşağıdaki durumlarda aracı kurumların faaliyetlerini temsil eden yetki belgelerini tamamen veya belirli faaliyet alanları itibarıyla iptal edebilir ya da faaliyetlerini geçici olarak durdurabilir.⁴³

a) Kurul'ca gerekli görülen önlemlerin alınmamış olması, mevzuat ve esas sözleşme hükümlerine aykırılıkların tespit edilmesi,

b) Mali durumunun taahhütlerini karşılayamayacak kadar zayıflamış olduğunun tespit edilmesi,

c) Kuruluş, faaliyete geçme, faaliyet izni alınmasına ilişkin olarak öngörülen şartlar ile aracı kurumun ortak ve yöneticilerinin, personelinin, acentelerinin, şubelerinin ve irtibat bürolarının Kanun'da ve Kurul düzenlemelerinde sayılan şart ve niteliklerden herhangi birini yerine getirmemesi ya da yitirmesi,

d) Faaliyet izni alındıktan sonra teminatların yükseltilmesi veya tamamlanması gerektiği durumlarda, ilave veya eksik teminatın, bu durumun ortaya çıktığı tarihten itibaren en geç 3 ay içinde yatırılmamış olması,

e) Sermaye yeterliliği ile ilgili Kurul düzenlemelerine aykırı durumların ortaya çıkması halinde, gerekli şartların Kurul'ca verilecek süreler içinde yerine getirilmemesi.

Aracı kurumun iki yıl içinde faaliyetlerinin tamamı iki kez geçici olarak durdurulursa aynı durum üçüncü defa gerçekleştiğinde ilgili yetki belgeleri iptal edilir. Yine bu süre içinde, aracı kurumun aynı faaliyeti iki kez geçici olarak durduğunda

⁴² Ünal, Sermaye..., a.g.e., s. 499.

⁴³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 15. bölüm, md. 64.

üçüncü kez aynı yaptırım uygulanmaz, sadece ilgili faaliyet iznini içeren yetki belgesi iptal edilir.⁴⁴

1.2.1.4. Aracı Kurumların Yükümlülükleri

Aracı kurumların faaliyetlerini sürdürürken uyması gereken bir takım yükümlülükler bulunmaktadır. Bu yükümlülükler şunlardır:

a) **Blokaj Yükümlüğü:** Aracı kurumlarla ilgili genel ve özel olarak ve/veya işlem bazında teminat istemeye ve bu teminatların kullanım esaslarını düzenlemeye Kurul yetkilidir.⁴⁵

b) **Borsa Üyeliği:** Kurul'dan yetki belgesi alan aracı kurumlardan borsada işlem yapacak olanlar, ilgili borsa veya borsalara Borsa Üyelik Belgesi almak üzere başvurmaları gerekmektedir.⁴⁶

c) **Müşteri Tanıma Yükümlülüğü:** Aracı kurumlar, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak hesap açmadan önce müşterilerinin kimlik bilgilerini tespit ederler.⁴⁷

d) **Çerçeve Sözleşme İmzalama Yükümlülüğü:** Aracı kurumlar alım satıma aracılık, portföy yöneticiliği, yatırım danışmanlığı, repo-ters repo, türev araçların alım satımına aracılık, kredili menkul kıymet, açığa satış ve menkul kıymetlerin ödünç işlemi yapmaya başlamadan önce, müşterileriyle yazılı bir sözleşme yapmak zorundadırlar. Kurul bu sözleşmede yer verilmesi gereken asgari hususları belirler. Bu sözleşme; başlangıçta bir kez yapılan, aracı kurumlarla müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenleyen ve münferit işlemlerin esasını oluşturan bir çerçeve anlaşmasıdır.⁴⁸

⁴⁴ a.g.t.

⁴⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 5. bölüm, md. 14.

⁴⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 5. bölüm, md. 15.

⁴⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 12, (Değişik birinci fıkra: Seri: V, No:102 sayılı Tebliğ ile).

⁴⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 4. bölüm, md. 13.

e) **Ortaklık Yapısı Değişiklikleri Bildirme Yükümlülüğü:** Aracı kurumların ortaklık yapısındaki değişikliklerle ilgili esaslar aşağıda bahsedilmiştir.⁴⁹

1) Bir kişinin aracı kurum sermayesinin %10'u veya daha fazlasını temsil eden payları edinmesiyle aracı kurum ortağı olması veya bir ortağa ait payların aracı kurum sermayesinin %10, %20, %33 veya %50'sini aşması sonucunu veren pay edinimleri ile bir ortağa ait payların yukarıdaki oranların altına düşmesi sonucunu veren pay devirleri Kurul'un iznine tabidir.

2) Bu maddenin uygulanmasında aşağıdaki durumlarda;

i. Bir gerçek kişi ile eş ve velayeti altındaki çocuklarına, bunların sınırsız sorumlulukla katıldıkları veya yönetim kurulu başkanı, üyesi, genel müdür, genel müdür yardımcısı oldukları ortaklıklara,

ii. Kamu tüzel kişileri hariç olmak üzere bir tüzel kişinin veya yukarıda sayılanların, sermayelerinin doğrudan veya dolaylı olarak %25 veya daha fazlasına iştirak ettikleri ortaklıklara,

iii. Kurul tarafından aralarında istihdam ilişkisi, akdi ilişki ya da sair nedenlerle birlikte hareket ettiği belirlenenlere ait paylar bir kişiye ait sayılır. Bu kişiler arasında yapılacak pay devirlerinde de (1) bendi hükmü uygulanır.

3) Hisse senetleri Kurul kaydına alınan aracı kurumların borsada işlem gören payları için de bir kişinin aracı kurum sermayesinin %10'u veya daha fazlasını temsil eden payları edinmesi veya bir ortağa ait payların aracı kurum sermayesinin %10, %20, %33 veya %50'sini aşması sonucunu veren pay edinimleri Kurul'un iznine tabidir. Bu durumda ortaklık yapısı

⁴⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 5. bölüm, md. 16.

değişikliği başvuruları payları bu bentte belirtilen oranlara ulaşan gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılır.

f) Tescil ve İlan Yükümlülüğü: Her türlü yetki ve izin belgesi, şube, irtibat bürosu veya acente izni ile işletme adı kullanım izni, konuyla ilgili Kurul izninin tebliğini izleyen 15 gün içinde ilgili ticaret siciline tescil ettirilir. Yetki belgelerinin tescili ülke çapında günlük olarak yayımlanan en az iki gazetede ilan edilir. Herhangi bir faaliyet iznini içeren yetki belgesinin iptali halinde bu durum, Kurul’ca tebliğini izleyen 10 gün içinde ticaret sicilinden silinir ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile ülke çapında günlük olarak yayımlanan en az iki gazetede ilan edilir. Faaliyetlerin geçici olarak durdurulması halinde, durum ülke çapında günlük olarak yayımlanan en az iki gazetede ilan edilir ancak ticaret sicilinden silinmez. Şube, irtibat bürosu veya acente faaliyetlerinin Kurul tarafından veya aracı kurumun talebi doğrultusunda geçici olarak durdurulması durumunda, Kurul’ca tebliğini izleyen 15 gün içinde değişiklik ülke çapında günlük olarak yayım yapan en az iki gazetede ilan edilir. Şube, irtibat bürosu veya acente faaliyetlerinin sürekli olarak durdurulması halinde ise gazete ilanının yanı sıra şube, irtibat bürosu veya acentenin tescili Kurul’ca tebliğini izleyen 15 gün içinde ticaret sicilinden silinir ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi’nde ilan edilir.⁵⁰

g) Bildirim Yükümlülüğü: Aksine bir hüküm bulunmadıkça aracı kurum bildirim yükümlülüklerine ilişkin esaslar aşağıdaki gibidir:⁵¹

- 1) Aracı kurumlar, yardımcı hizmet kadrolarında görev yapan idari personel hariç, tüm personelinin durumlarında herhangi bir değişiklik olması halinde, değişikliği 15 gün içinde Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği’ne bildirirler.
- 2) Aracı kurumlar, yardımcı hizmet kadrolarında görev yapan idari personel hariç, tüm personelinin görevden ayrılması, bunların yerine veya mevcutlara ilave yeni kişilerin istihdam edilmesi, görev ve görev yerlerinin değiştirilmesi ve benzeri her türlü değişikliği 15 gün içinde; yeni istihdam

⁵⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 5. bölüm, md. 17.

⁵¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 5. bölüm, md. 18, (Değişik: Seri: V, No: 99 sayılı Tebliğ ile).

edilenleri ise faaliyet izin ve esaslarıyla ilgili sayılan şartları taşıdıklarını gösteren belgeler ve kimlik bilgileri ile birlikte aynı süre içinde Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'ne bildirirler.

3) Aracı kurumlar SPK Seri: V No 46 sayılı Tebliğ'de ve faaliyet konularına ilişkin olarak ilgili Tebliğlerde öngörülen genel ve özel şartlarla ilgili olarak merkez dışı örgütleri dahil teşkilatlarındaki organizasyon, mekan, belge ve kayıt sistemindeki değişiklikleri meydana geldikleri tarihi izleyen 15 gün içinde Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'ne bildirmek zorundadırlar.

4) Aracı kurumlar, aktif varlıkları üzerinde, ipotek dahil olmak üzere her türlü takyidat⁵² tesis edilmesi ve aracı kurumlarca başkasının borcunu taahhüt edici işlemlerde bulunulması halinde bu işlemleri tesis edildikleri tarihten itibaren 15 gün içinde Kurul'a yazılı olarak bildirmek zorundadırlar.

5) Aracı kurumlar, ortakları, personeli, müşterileri ve diğer kurumlar aleyhine açtıkları dava ve takipler ile bunların kendileri aleyhine açtıkları dava ve takipleri ve sonuçlarını öğrendikleri tarihi izleyen 15 gün içinde Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'ne bildirmek zorundadırlar.

6) Kurul'dan faaliyet izni almış bankaların, merkez birimleri dışında, yetkili oldukları faaliyet konuları kapsamında olmak kaydıyla diğer şubeleri nezdinde veya şubelerinden ayrı olarak bünyelerinde oluşturacakları alt birimler için 15 gün içinde Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'ne bildirimde bulunmaları zorunludur.

7) Aracı kurumların yurt dışındaki merkez dışı örgütlerinin faaliyete geçmelerini takiben ve faaliyetleri süresince, bu birimlerin kendisine veya burada çalışan personele ilişkin olarak ilgili ülkenin yetkili makamlar tarafından herhangi bir idari, hukuki ya da cezai müeyyide uygulanması durumunda 15 gün içinde Kurul'a yazılı olarak bilgi verilir.

⁵² Takyidat: Mülkiyet hakkını çeşitli şekillerde sınırlayan, gayrimenkul üzerinde 3. kişiler lehine kurulmuş haklara "takyidat" denir.

8) Aracı kurumlar Kurul’ca izin verilmesi gerekmeyen iştiraklerini edindikleri tarihten itibaren 15 gün içinde Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği’ne bildirirler.

9) Aracı kurumların Kurul’un bağımsız denetime ilişkin düzenlemeleri kapsamında seçtikleri bağımsız denetim kuruluşu ile yapacakları bağımsız denetim anlaşmaları aracı kurum tarafından ilgili düzenlemede belirlenen süre dahilinde Kurul’a gönderilmeksizin Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği’ne gönderilir.

h) İlan ve Reklamları Saklama Yükümlülüğü: Aracı kurumlar sermaye piyasası faaliyetleriyle ilgili yazılı veya basılı araçlarla yapılan tüm ilan ve reklamlar ile diğer dokümanların bir örneğini 3 yıl süreyle saklamak zorundadırlar.⁵³

1.2.1.5. Aracı Kurumların Faaliyetleri

Aracı kurumların temel işlevi sermaye piyasasında aracılık faaliyetinde bulunmalarıdır.⁵⁴ Aracı kurumlar aracılık faaliyetleri dışında diğer faaliyetlerde de bulunabilirler ancak aracı kurumların aracılık faaliyetlerinden en az birini gerçekleştirmek için kurulmaları ve en az bir faaliyeti yapmaları gereklidir.⁵⁵

1.2.1.5.1. Halka Arza Aracılık Etmek

Halka arz; “Sermaye piyasası araçlarının satın alınması için her türlü yoldan halka çağrıda bulunulması; halkın bir anonim ortaklığa katılmaya veya kurucu olmaya davet edilmesi; hisse senetlerinin borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda devamlı işlem görmesi; bu Kanun’a göre halka açık anonim ortaklıkların sermaye artırımları dolayısıyla paylarının veya hisse senetlerinin satışı” şeklinde tanımlanmıştır.⁵⁶

⁵³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 5. bölüm, md. 19.

⁵⁴ Mehmet Murat İnceoğlu, **Sermaye Piyasasında Aracı Kurumların Hukuki Sorumluluğu**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 26.

⁵⁵ **a.g.e.**

⁵⁶ Sermaye Piyasası Kanunu, 1. bölüm, md. 3.

Aracı kurumların halka arza aracılık faaliyetinde, halka arz edilerek veya edilmeyerek satıcılarla alıcılar arasında, alım satım gerçekleşmesi için yardım etmelerine “Halka arza aracılık faaliyeti” denir.⁵⁷

Halka arza aracılık iki şekilde yapılabilir:⁵⁸

- a) En iyi gayret aracılığı,
- b) Aracılık yüklenimi.

En iyi gayret aracılığı; Kurul kaydına alınacak sermaye piyasası araçlarının, izahnamede belirtilen satış süresi içinde satılması, satılmayan kısmın ise satışı yapana iadesi veya bunları daha önce satın almayı taahhüt etmiş üçüncü kişilere satılmasıdır.⁵⁹ Belirlenen süre içinde aracı kurum en iyi gayreti göstererek menkul kıymetin satılmasını sağlar fakat satılmama riskini üstlenmez.⁶⁰

Aracılık yüklenimi, Kurul kaydına alınacak sermaye piyasası araçlarının aşağıda gösterildiği şekilde taahhüt edilmesidir:⁶¹

- a) Halka arz yoluyla satılmasının ve satılmayan kısmının tamamının bedeli satış süresi sonunda tam ve nakden ödenerek satın alınması (Bakiyeyi Yüklenim),
- b) Bedeli, satışın başlamasından önce tam ve nakden ödenmek suretiyle tamamının satın alınarak halka satılması(Tümünü Yüklenim),
- c) Halka arz yoluyla satılmasının ve satılmayan kısmının bir kısmının bedeli satış süresi sonunda tam ve nakden ödenerek satın alınmasının (Kısmen Bakiyeyi Yüklenim) veya bedeli, satışın başlamasından önce tam ve nakden ödenmek suretiyle bir kısmının satın alınarak halka satılması (Kısmen Tümünü Yüklenim).

⁵⁷ Ünal, Aracı Kurumlar..., **a.g.e.**, s. 128.

⁵⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 10. bölüm, md. 38.

⁵⁹ **a.g.t.**

⁶⁰ Hamdi Yasaman, **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**, İstanbul: y.y. 1992, s. 110.

⁶¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 10. bölüm, md. 38.

1.2.1.5.1.1. Halka Arza Aracılık Faaliyetine İlişkin Özel Şartlar

Aracı kurumların sermaye piyasası araçlarını halka arzına aracılık faaliyetinde bulunmalarında aranan şartlar aşağıdaki gibidir:⁶²

a) Bu faaliyet için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olmaları zorunludur.

b) Bünyelerinde, halka arza aracılık işlemlerini yürütebilecek, 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun, Kurul'un lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca gerekli lisans belgesine sahip ve sadece bu görev için istihdam edilmiş yeterli sayıda yönetici, kurumsal finansman uzmanı ve diğer ihtisas personelinden oluşan bir kadro ile halka arza aracılık ve araştırma faaliyetlerini sürdürecektir düzeyde yeterli mekan, teknik donanım ve organizasyonu sağlamış bulunmaları zorunludur.

1.2.1.5.1.2. Halka Arza Aracılık Faaliyetinin Esasları

Halka arza aracılık yetki belgesine sahip aracı kurumlar aşağıdaki esaslara göre faaliyetlerini sürdürürler:⁶³

a) Halka arza aracılık işlemlerini, izahnamede, sirkülerde (duyuruda), ilan ve reklamlarda, aracılık sözleşmesinde belirlenen esaslar çerçevesinde yürütürler.

b) Yapay piyasa yaratılması sonucunu verecek veya aracılık komisyonu dışında, kendilerine veya üçüncü şahıslara menfaat sağlanmasına imkan tanıyacak tasarruflarda bulunamazlar.

c) Sermaye piyasası araçlarının halka arzı ile ilgili olarak, ilgili mevzuat ile belirlenen yükümlülöklere aykırı işlem ve faaliyetlerde bulunamazlar.

⁶² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 10. bölüm, md. 39.

⁶³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 10. bölüm, md. 40.

d) Sermaye piyasası aracının halka arzı ile ilgili olarak, ihraççı ve/veya hissedar hakkında detaylı ve dikkatli inceleme yapma konusunda en iyi gayreti gösterirler.

e) Halka arz fiyatının sermaye piyasası aracının gerçek değerini en doğru şekilde göstermesi yönünde azami özeni gösterirler.

f) Halka arz sürecinde kamuya açıklanmamış bilgilerin kurum dışına ve kurum içinde farklı birimlere geçmesini engellerler.

g) Aracı kurumların halka arza aracılık faaliyetleri esnasında yüklenebilecekleri taahhütlerin tutarı, Kurul'un sermaye yeterliliği düzenlemeleri uyarınca belirlenecek sınırı aşamaz.

Aracı kurumların; halka arza aracılık işlemlerinde, izahnamede, sirkülerde ve aracılık sözleşmesinde belirtilen şartlara aynen uymaları ve sermaye piyasası araçlarının halka arzının, sermaye piyasası aracını çıkaran veya halka arz eden ile arasında yazılı bir "aracılık sözleşmesi" olması gerekmektedir.⁶⁴

1.2.1.5.2. Alım Satımına Aracılık Etmek

Aracı kurumlar daha önce halka arz edilen veya özel mevzuatları gereğince işlem gören sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık edebilirler. Aracı kurum, müşterileri ile sözleşme imzaladıktan sonra müşterinin borsada ve borsa dışında alım satımına aracılık işlemlerini yapabilir. Bu sözleşme, aracı kurumla müşterisi arasında alım satım aracılığından doğan ilişkiyi genel olarak düzenleyen bir çerçeveye anlaşmasıdır.⁶⁵

⁶⁴ Küçüksözen, **a.g.e.**, s. 142.

⁶⁵ **a.g.e.**

1.2.1.5.2.1. Alım Satıma Aracılık Faaliyetine İlişkin Özel Şartlar

Sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık faaliyetinde bulunacak aracı kurumlar aşağıdaki nitelikleri taşımaları gereklidir:⁶⁶

a) Bu faaliyet için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olmaları gerekir.

b) Sermaye piyasası araçları ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesini sağlayabilecek, bu faaliyetlere elverişli mekan, teknik donanım ile yeterli sayıda yönetici ve ihtisas personeli ile diğer personeli sağlamış olmaları gerekir.

Aracı kurumlar borsa dışında hisse senedi alım satım işlemleri kapsamında Kurul'dan izin almak kaydıyla;⁶⁷

a) Borsada işlem görmeyen hisse senetleri için Kanun'un 40'inci maddesi uyarınca oluşturulacak piyasalarda,

b) İlgili mevzuat çerçevesinde Kurul'ca belirlenen esaslar dahilinde borsada işlem gören hisse senetleri üzerinde işlem yapabilirler.

Hisse senedi alım satım aracılığı faaliyetini borsa dışında yapacak aracı kurumların bu faaliyetlerin yürütülmesine elverişli bir merkez dışı örgüt ağına ve gerçekleşen işlemlere ilişkin bilgilerin anında ilan ile bilgisayar ortamında emir alımına imkan verecek teknik alt yapıya sahip olmaları gereklidir.⁶⁸

1.2.1.5.3. Türev Araçların Alım Satımına Aracılık Etmek

Değeri kendisine konu olan başka bir varlığın değerine bağlı olan mali araçlara türev araçlar denir.⁶⁹ Türev araçların alım satımına aracılık faaliyeti; "Kanun'un 30. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi uyarınca ekonomik ve finansal göstergelere,

⁶⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 11. bölüm, md. 47.

⁶⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 11. bölüm, md. 48.

⁶⁸ Ünal, Sermaye..., **a.g.e.**, s. 521.

⁶⁹ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 39.

sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövize dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri dahil her türlü türev araçların aracı sıfatıyla ve ticari amaçla alım satımı” olarak tanımlanmıştır.⁷⁰

1.2.1.5.3.1. Türev Araçların Alım Satımına Aracılık Faaliyetine İlişkin Özel Şartlar

Türev araçların alım satımına aracılık faaliyetinde bulunabilmeleri için aracı kurumların;⁷¹

- a) Alım satım aracılığı yetki belgesine sahip olmaları,
- b) Münhasıran⁷² türev araç işlemlerinin denetim ve kontrolünden sorumlu olmak üzere 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun ve Kurul’ca belirlenen eğitim programlarını başarıyla tamamlamış, türev araçlar ihtisas personelinin bağlı olduğu bir birim yöneticisinin istihdam edilmiş olması,
- c) Bünyelerinde 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun, Kurul’un lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca gerekli lisans belgesine sahip ve Kurul’ca belirlenen eğitim programlarını başarıyla tamamlamış, münhasıran ve ayrı ayrı görevlendirilmek üzere yeter sayıda müşteri temsilcisi ile muhasebe ve operasyon sorumlusunun bulunması,
- d) Türev araçların alım satımına aracılık faaliyetinin yürütülmesi için yeterli mekan, teknik donanım ve organizasyonun sağlanmış, hizmet birimlerinin ve iç kontrol sisteminin kurulmuş, personelin buna uygun görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlenmiş, muhasebe kayıt, bilgi ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak organizasyon ve teknik donanımın sağlanmış, türev araçlara ilişkin risk ölçüm mekanizmasının oluşturulmuş, günlük olarak türev araçlarla ilgili piyasa fiyatlarını dikkate alarak müşteri bazında oluşan riskleri kontrol edebilecek,

⁷⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 12. bölüm, md. 53.

⁷¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 12. bölüm, md. 55.

⁷² Münhasıran: Özellikle.

gerekli teminatları hesaplayabilecek, ortaya çıkan risklere karşı müşterilerin uyarılmasını sağlayacak bilgisayar sisteminin oluşturulmuş olması gereklidir.

Kurul, aracı kurumların türev araçların alım satımına aracılık faaliyeti izin başvurularını ilgili kuruluşun uluslararası piyasalardaki tecrübesi, rekabet gücü, yapmış olduğu işbirliği anlaşmaları ve benzeri ölçüleri dikkate alarak değerlendirir.⁷³ Aracı kurumlara belirli bir türev araçlarının alım satımı için aracılık yetki belgesi verilebildiği gibi tüm türev araçlarının alım satımı için aracılık yetki belgesi verilebilir.⁷⁴

1.2.1.5.4. Menkul Kıymetlerin Geri Alım veya Satım Taahhüdü ile Alım Satımı (Repo - Ters Repo)

Repo; menkul kıymetlerin geri alım taahhüdü ile satılıp, vade bitiş tarihinde geri alınmasına denir. Repo yapan taraf, parayı kullanmak isteyen taraftır. Satım işlemi geri alma taahhüdü ile gerçekleşmektedir.⁷⁵ Repo işleminde iki taraf da karşılıklı olarak yükümlülük altına girmekte olup, menkul kıymeti satın alan taraf, repo işlemine konu olan menkul kıymetleri sözleşmede belirlenen vade sonunda geri verme yükümlülüğündeyken menkul kıymeti satan taraf da repo işlemine konu olan menkul kıymetleri sözleşmede belirlenen vade sonunda geri almak zorundadır.⁷⁶

Repo işleminde menkul kıymetin mülkiyeti alıcıya geçer ve getirileri de sözleşmede aksi bir durum olmadıkça alıcıya aittir. Vade tarihinin bitiminde kararlaştırılmış olan bedelin ödenmesi üzerine mülkiyet tekrardan karşı tarafa ait olur.⁷⁷

Reposa vade genellikle 1 hafta ile 1 ay arasında değişmektedir fakat piyasada fon ihtiyacı olan kuruluşların ihtiyaçları doğrultusunda değişerek bir güne kadar indiği ve faiz oranlarının da kısa vadeli faiz oranlarının çok üzerine çıktığı görülmektedir. “Overnight repo”, bir günlük repo işlemidir.⁷⁸

⁷³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 12. bölüm, md. 55.

⁷⁴ Inceoğlu, **a.g.e.**, s. 43.

⁷⁵ Tanör, **a.g.e.**, s. 274.

⁷⁶ M. Vefa Toroslu, “Repo Ters Repo İşlemleri ve Muhasebesi”, **Mali Çözüm Dergisi**, Y. 8, S. 42 (Ocak-Şubat-Mart 1998), s. 50.

⁷⁷ Tanör, **a.g.e.**, s. 274.

⁷⁸ Nuran Cömert Doyrangöl, **Repo ve Ters Repo İşlemleri**, İstanbul: Denge Matbaacılık, 1999, s. 1.

Ters repo; menkul kıymetlerin geri satma taahhüdü ile alımı, vade bitiş tarihinde geri satılması işlemidir. Parayı kullanan ters repo yapan taraftır. Menkul kıymetin geri satma taahhüdü ile alımı söz konusudur.⁷⁹

Aracı kurumlar repo ve ters repo işlemleri için aracılık yetki belgesinden hariç bu konuda da ayrı bir belgeye sahip olmaları zorunludur.⁸⁰

Repo ve ters repo işlemlerine konu olabilecek menkul kıymetler şunlardır:⁸¹

- a) Devlet tahvilleri,
- b) Hazine bonoları,
- c) Banka bonoları,⁸²
- ç) Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilen dış borçlanma araçları ve gelire endeksli senetler,⁸³
- d) Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nca ihraç edilen borçlanma senetleriyle, mahalli idareler ve bunlarla ilgili idare, işletme ve kuruluşların Kanun uyarınca ihraç ettikleri borçlanma senetleri,⁸⁴
- e) Varlığa dayalı menkul kıymetler dahil olmak üzere menkul kıymetler borsaları veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören veya borsada tescil edilmiş olan borçlanma senetleri,⁸⁵

⁷⁹ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Sermaye..., **a.g.e.**, s. 52.

⁸⁰ Ünal, Aracı Kurumlar..., **a.g.e.**, s. 149.

⁸¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 5.

⁸² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 5, (Değişik: Seri: V, No: 117 sayılı Tebliğ ile).

⁸³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 5, (Ek: Seri: V, No: 131 sayılı Tebliğ ile).

⁸⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 5, (Değişik: Seri: V, No: 36 sayılı Tebliğ ile).

⁸⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 5, (Değişik: Seri: V, No: 21 sayılı Tebliğ ile).

- f) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na ihraç edilen likidite senetleri,⁸⁶
- g) İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) tarafından belirlenen ve İMKB pazarlarında repo ve ters repo işlemlerine konu olacak hisse senetleri,⁸⁷
- ğ) Kira sertifikaları.⁸⁸

1.2.1.5.4.1. Menkul Kıymetlerin Geri Alım veya Satım Taahhüdü ile Alım Satımı İşlemleri Esasları (Repo - Ters Repo)

Repo ve ters repo işlemleri aşağıdaki esaslara göre yapılır:⁸⁹

- a) Taraflar arasında, işlemlerin genel esaslarını düzenleyen yazılı bir çerçeve anlaşması yapılması,
- b) Taraflar arasında kararlaştırılan şartlarla işlemin yapılarak menkul kıymet bedelinin çerçeve anlaşmasında belirlenen şekilde ödenmesi,
- c) Ters repo işlemlerinde, taraflar arasında kararlaştırılan şartlarla işlemin yapılarak menkul kıymetin çerçeve anlaşmasında belirlenen usuller dahilinde tevdi edilmesi ve bu menkul kıymetlerin yetkili kuruluş tarafından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na yapılacak düzenlemeler çerçevesinde "Depo" edilmesi,
- d) İşlemin vadesinde taahhütlerin yerine getirilerek kararlaştırılan bedelin ilgili tarafa iletilmesi ile menkul kıymetin karşı tarafa iade edilmesi.
- e) Yetkili kuruluşların müşterileri ile yaptıkları ters repo işlemlerinde, işlemin vadesinde söz konusu menkul kıymetlerin yetkili kuruluş tarafından "Depo" dan teslim alınarak karşı tarafa iade edilmesi,

⁸⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satım Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 5, (Ek: Seri: V, No: 131 sayılı Tebliğ ile).

⁸⁷ a.g.t.

⁸⁸ a.g.t.

⁸⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satım Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 7, (Değişik: Seri: V, No: 14 sayılı Tebliğ ile).

f) Ters repo işleminin yetkili kuruluşlar arasında yapılması durumunda ise, işlemin vadesinde menkul kıymetlerin yetkili kuruluşun talimatına istinaden "Depo"lar arasında hesaben karşı tarafa iade edilmesi.

g) İMKB Tahvil ve Bono Piyasası bünyesinde yer alan Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı ile Hisse Tercihli Repo Pazarında yapılacak repo ters repo işlemlerine konu menkul kıymetler için bu Seri: V No: 7 sayılı Tebliğ'de yer alan depo koşulu aranmaz.⁹⁰

1.2.1.5.5. Portföy Yöneticiliği

Portföy, gerçek veya tüzel kişilerin faiz veya kar payı gibi gelir elde etmek amacıyla satın aldıkları farklı özelliklere sahip birden fazla sermaye piyasası araçlarının tümüne verilen addır.⁹¹

Portföy yöneticiliği, müşterilerle yapılacak portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde maddi bir menfaat sağlamak üzere finansal varlıklardan oluşan portföylerin her bir müşteri adına vekil sıfatıyla yönetilmesidir.⁹² Yatırımcıların ihtiyaçlarına göre portföye çeşitli menkul kıymetleri almak ve yatırım amaçlarına uygun olarak portföyü yönetmek portföy yönetiminin amacıdır.⁹³ Portföy yöneticiliği faaliyeti kapsamında alım satım aracılık faaliyetinin yürütülmesi sırasında, bu faaliyetin içeriğiyle ilgili olarak süreklilik göstermeyen hizmetler yer almaz.⁹⁴

⁹⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 7, (Ek paragraf: Seri: V, No: 131 sayılı Tebliğ ile).

⁹¹ Ünal, Sermaye..., **a.g.e.**, s. 526.

⁹² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 4.

⁹³ Ceylan ve Korkmaz, **a.g.e.**, s. 423.

⁹⁴ Cevat Sarıkamış, vd., **Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar**, ed., Nurhan Aydın, 3. b., Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 256.

1.2.1.5.5.1. Portföy Yöneticiliğine İlişkin Esaslar

SPK Tebliği'ne göre aşağıdaki işlemleri yapmakla yükümlüdür:⁹⁵

a) Yapılan bir alım satım işleminden dolayı herhangi bir ihraççı veya aracı kurumdan lehlerine komisyon, iskonto ve benzeri menfaat sağlıyorsa, bu durumu müşterilerine açıklamak zorundadır.

b) Müşterinin yazılı bir direktifi olmadan borsalarda işlem görmeyen ve rayiç değerinin üstündeki varlıkları yönettikleri portföye alamaz ve portföyden bu değer altında varlık satamaz.

c) Portföyde yer alan varlıklar üzerinde, kendi veya üçüncü şahıslar lehine herhangi bir hukuki tasarrufta bulunamaz. Müşterinin yazılı bir talimatı olmadan portföyde yer alan varlıkları, portföy yönetimi amacı dışında bir başka şahsa devir veya teslim edemez.

d) Herhangi bir şekilde kendine çıkar sağlamak üzere varlıkların alım satımını yapamaz. Müşteri hesabına verecekleri emirlerde gerekli özen ve basireti göstermek zorundadır.

e) Basiretli bir tacir gibi davranmak ve yönettiği müşteri portföyleriyle çıkar çatışmasına meydan vermemek koşuluyla, kendine ait nakdi portföy yönetimine konu olan araç ve işlemlerle değerlendirebilir.

f) Birden fazla portföy yönettiğinde objektif iyiniyet kurallarına aykırı olarak portföylerden biri veya birden fazlası lehine, diğerleri aleyhine sonuç verebilecek işlemlerde bulunamaz.

g) Yatırım kararlarını, güvenilir gerekçe, belge ve analizlere dayandırmak, müşterilerinin mali durumunu ve eğitim düzeyini dikkate almak ve sözleşme hükümlerine uygun davranmakla yükümlüdür.

⁹⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği, Seri: V, 4. bölüm, md. 12.

h) Müşterilerine portföyün önceden belirlenmiş belirli bir getiriye sağlayacağına dair herhangi bir sözlü veya yazılı garanti veremez ve ilan ve reklamlarında bu anlama gelebilecek ifadeleri kullanamaz. Garantili yatırım fonlarında garantiye veya koruma amaçlı yatırım fonlarında hedeflenen korumaya ve getiriye ilişkin olarak içtüzük ve izahnamede belirlenenlerin ötesinde bir açıklamada bulunulamaz.⁹⁶

i) Müşteri menfaatleriyle kendi menfaatleri arasında çatışma olan durumlarda müşteri lehine davranmak zorundadır.

j) Müşterilerin risk-getiri tercihlerini belirlemek, bu belirlemelere yönelik yazılı belge düzenlemek, söz konusu belgeleri sözleşmeyle birlikte saklamak, portföyleri bunlara uygun oluşturmak ve yönetmek zorundadır.

k) Müşterilerin piyasa hakkında bilgisizlik ya da tecrübesizliklerinden yararlanıp bunların alım-satım kararlarını etkileyerek kendi lehlerine kazanç sağlamak amacıyla, müşterilerin gereksiz alım-satım yapmalarına ortam hazırlayamaz ve bu fiilin üçüncü şahıslar tarafından gerçekleştirilmesine herhangi bir şekilde yardımcı olamaz.

l) Yönetilen portföylere ilişkin olarak portföy yöneticiliği dışında kalan faaliyeti çağrıştıracak isim ve ifadeler kullanamaz, belirli bir yönetim dönemi belirleyerek önceden toplanan paralarla ortak bir portföy oluşturamaz ve yönetemez veya tasarruf sahiplerini oluşturulmuş bir portföye iştirak ettiremez ve bu yönde ifadeler içeren ilan ve reklam yapamaz.

m) Herhangi bir şekilde yanında çalışan kişilerin, olağan müşteri-işletme ilişkisi dışında kurumun imkanlarından yararlanmak suretiyle kendi nam ve hesaplarına işlem yapmalarına olanak sağlayamaz.

n) Yazılı, basılı veya sözlü biçimde müşterilere duyurulacak ve yatırım kararlarını etkileyebilecek nitelikte olan araştırma sonuçlarını, müşterilerine duyurmadan önce kendileri veya üçüncü şahıslar lehine kullanamaz.

⁹⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği, Seri: V, 4. bölüm, md. 12, (Değişik: Seri: V, No: 92 sayılı Tebliği ile).

Tasarruflarını sermaye piyasasında değerlendirmek isteyen fakat sermaye piyasası hakkında yeterli bilgisi olmayan yatırımcıları korumaya yönelik bir dizi kural vardır. Yatırımcının korunması amacıyla portföy yöneticiliği faaliyetinde bulunan yetkili kuruluşlara, müşterilerin portföylerini ayrı ayrı oluşturma, portföylere ilişkin işlemleri her müşteri için ayrı ayrı izleme, müşteri menfaati doğrultusunda müşteri için uygun yatırımları yapma ve müşterilere önceden sağlanmış bir getiri garantisi vermeme yükümlülükleri getirilmiş ve aracı kurumların doğrudan sorumlu olduğu durumlar hükümler altına alınmıştır.⁹⁷

1.2.1.5.6. Yatırım Danışmanlığı

Yatırım danışmanlığı; “Karşılığında herhangi bir maddi menfaat temin etmek suretiyle, müşterilere sermaye piyasası araçları ile bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşlar hakkında ve sermaye piyasası ile ilgili diğer konularda yönlendirici nitelikte yazılı veya sözlü yorum ve yatırım tavsiyelerinde bulunulması faaliyeti” olarak tanımlanmaktadır.⁹⁸

Aracı kurumlar tüzel kişiliğe sahip olduklarından portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı hizmetinde gerçek kişiler kullanmaları zorunludur.⁹⁹ Yatırım danışmanları, müşterinin alacağı kararlarda önemli derecede ilgili ve bağlantılı oldukları için bu danışmanların seçimlerinde belirgin nitelikler aranmaktadır.¹⁰⁰

1.2.1.5.6.1. Yatırım Danışmanlığına İlişkin Esaslar

Yatırım danışmanlığına ilişkin esaslar ilgili tebliğde aşağıdaki gibi açıklanmıştır:¹⁰¹

a) Müşterilerine gerçek dışı, yanlış, yanıltıcı veya abartılmış bilgilere dayalı tavsiyelerde bulunamazlar,

⁹⁷ Küçüksözen, **a.g.e.**, s. 150.

⁹⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Yatırım Danışmanlığı Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 4.

⁹⁹ Ünal, Aracı Kurumlar..., **a.g.e.**, s. 146.

¹⁰⁰ Tanör, **a.g.e.**, s. 278.

¹⁰¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Yatırım Danışmanlığı Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 3. bölüm, md. 11.

b) Yatırım tavsiyelerini, güvenilir belge, destekleyici rapor ve analizlere dayandırmak zorundadırlar,

c) Müşterilerinin mali durumunu, yatırım amaçlarını, likidite, getiri ve risk tercihlerini dikkate alarak en uygun yatırım kararını almalarını sağlayacak yönde tavsiyede bulunurlar,

d) Verilen yatırım tavsiyeleri ile ilgili olarak müşterilere önceden saptanmış belli bir getirinin sağlanacağına dair herhangi bir garanti veremezler,

e) Doğrudan veya dolaylı olarak kendileri ile müşterileri arasında bir çıkar çatışması olduğunda, öncelikle müşterisinin menfaatini gözetmekle, müşteriler arasındaki çıkar çatışmalarının önlenememesi halinde ise müşterilerine adil davranmakla yükümlüdürler,

f) Yazılı, görsel veya işitsel biçimde müşterilere duyurulacak ve yatırım kararlarını etkileyebilecek nitelikte olan araştırma sonuçlarını, müşterilerine duyurmadan önce kendileri veya üçüncü şahıslar lehine kullanamazlar.

Yatırım danışmanları, faaliyetlerinde bağımsız olmak ve çalışmalarında mesleki özen ve titizliği göstermek zorundadırlar.¹⁰² Yatırım danışmanlığı faaliyeti ve bu faaliyette bulunacak kurumlara getirilen düzenlemelerle yatırımcının korunması amaçlanır.¹⁰³

1.2.1.6. Aracı Kurumlarda İştirak

Aracı kurumların banka, katılım bankası, aracı kurum, kıymetli maden aracı kurumu, sigorta işletmesi, bireysel emeklilik işletmesi, portföy yönetim ve yatırım danışmanlığı işletmeleri, yatırım ortaklıkları, finansal kiralama, faktoring ve finansman işletmeleri ile Kurul'ca uygun görülecek diğer finansal kuruluşlar dışındaki ortaklıklara yapabilecekleri iştirakleri toplam özsermayenin %25'iden fazla olamaz. Halka arza aracılık ve yatırım danışmanlığı yetki belgelerinin ikisine birden sahip aracı kurumlar

¹⁰² Ayşe Sumer, **Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat**, 2. b., İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1999, s. 64.

¹⁰³ Küçüksözen, **a.g.e.**, s. 152.

için bu sınır %50 olarak değişmektedir. İştirak sınırına, sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları dahil edilmez.¹⁰⁴ Aracı kurumlar ayrıca iştirak edemeyeceği ortaklıklar, ödenmiş sermayelerinin %10'undan fazlasına sahip olan ortaklıklara ve yöneticilerinin ayrı ayrı veya birlikte sermayelerinin %25'inden fazlasına sahip oldukları ortaklıklardır.¹⁰⁵

1.2.1.7. Aracı Kurumların Özsermaye ve Sermaye Yeterliliği Tabanı

Sermaye yeterliliği ile amaçlanan yeterli bir sermayeye sahip olan aracı kurumun karşılaşacağı riskleri yönetebilmesi, zararı olduğunda bundan asgari düzeyde etkilenmesidir. Bu nedenle aracı kurumların faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde yürütebilmeleri için yapmakta oldukları faaliyetlerin niteliği ve niceliğine göre yeterli sermayeyi bulundurmaları gerekmektedir.¹⁰⁶

Aracı kurumların sermaye yeterliliğine ilişkin tebliğde belirtilen hususlara uygun olarak değerlendirme günü itibariyle hazırlanmış olan bilançolarında yer alan ve aracı kurumların net aktif toplamının ortaklık tarafından karşılanan kısmını ifade eden tutarların yer aldığı grup aracı kurumların özsermayesini oluşturmaktadır.¹⁰⁷

Aracı kurumların sermaye yeterliliği tabanına ulaşmak için hesaplanan özsermayelerinden aşağıda sayılan varlık kalemlerinin çıkarılması gerekmektedir ve böylece sermaye yeterliliği tabanı bulunur:¹⁰⁸

a) Duran varlıklar;

1) Maddi duran varlıklar (net),

¹⁰⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 13. bölüm, md. 60, (Değişik birinci fıkrası: Seri: V, No: 86 sayılı Tebliğ ile).

¹⁰⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 13. bölüm, md. 60.

¹⁰⁶ Dilek Türker Uludağ, **Aracı Kurumların Mali Yapılarını Güçlendirmeye Yönelik Bir Yöntem: Sermaye Yeterliliği**, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No: 134, 2001, s. 4.

¹⁰⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliğ, Seri: V, 1. bölüm, md. 3.

¹⁰⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliğ, Seri: V, 1. bölüm, md. 4.

2) Maddi olmayan duran varlıklar (net),

3) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görenler hariç olmak üzere, değer düşüklüğü karşılığı ve sermaye taahhütleri düşüldükten sonra kalan finansal duran varlıklar,

4) Diğer duran varlıklar,

b) Müşteri sıfatı ile olsa dahi, personelden, ortaklardan, iştiraklerden, bağlı ortaklıklardan ve sermaye, yönetim ve denetim açısından doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili bulunulan kişi ve kurumlardan olan teminatsız alacaklar ile bu kişi ve kurumlar tarafından ihraç edilmiş ve borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen sermaye piyasası araçları.

1.2.1.7.1. Özsermaye ve Sermaye Yeterliliği Tabanının Hesaplanmasında Kullanılacak Değerleme İlkeleri

Özsermaye ve sermaye yeterliliği tabanı hesaplamaları yapılırken aşağıda belirtilen varlıklar ve yükümlülükler belirtilen şekilde hesaplanan cari değerler dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir.¹⁰⁹

a) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören sermaye piyasası araçları ve kıymetli madenler, değerlendirme gününde ilgili borsalarda oluşan ağırlıklı ortalama fiyatlar veya oranlar üzerinden; gün içinde iki seans uygulanan borsalarda ikinci seansta gerçekleşen ağırlıklı ortalama fiyat veya oranlar üzerinden; borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmekle birlikte değerlendirme gününde borsalarda alım satıma konu olmayan sermaye piyasası araçları ve kıymetli madenler ise son işlem tarihindeki ağırlıklı ortalama fiyatlar veya oranlar üzerinden,

b) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen uluslararası ticarete konu kıymetli madenler, değerlendirme günündeki normal alım satım fiyatları üzerinden,

¹⁰⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği, Seri: V, 1. bölüm, md. 5.

c) Dövizler, varsa borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda oluşan fiyatlar, bu şekilde oluşan fiyatların bulunmaması halinde ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından ilan edilen döviz kurları üzerinden, bu şekilde ilan edilmiş bir kuru bulunmayan yabancı paralar, uluslararası piyasalarda oluşan çapraz kurlar dikkate alınarak,

d) Borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri, değerlendirme günündeki uzlaşma fiyatı veya takas kurumunca belirlenen diğer göstergeler esas alınarak; bu şekilde bir fiyat veya göstergenin bulunmaması halinde, piyasalarda oluşan ağırlıklı ortalama fiyat; böyle bir fiyatın bulunmaması halinde söz konusu sözleşmelerin en son işlem gördüğü günde oluşan ağırlıklı ortalama veya uzlaşma fiyatı; değerlendirme gününden önceki 5 iş günü içinde yukarıda belirtilen şekilde bir fiyatın elde edilememesi halinde rayiç bedel dikkate alınarak; borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ise Kurul'un muhasebe tebliğlerinde öngörülen tarihi maliyet ilkesi uyarınca,

e) Borsalarda veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören veya aktif bir piyasası olan diğer varlıklar ve yükümlülükler, değerlendirme gününde ilgili piyasada oluşan ağırlıklı ortalama fiyatlar ve oranlar dikkate alınarak,

f) Alacak ve borçlar;

1) Vadesi bir aydan daha uzun olup da, yukarıda değerlendirme hükmü getirilmemiş borçlanma araçları dahil tüm alacak ve borçlar, alacağın veya borcun vadesine en yakın vadeye sahip devlet iç borçlanma senetleri için değerlendirme gününde borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda oluşan faiz oranlarının ortalaması dikkate alınarak, bileşik faiz esaslarına göre,

2) Türk Lirası hariç bu tür borç ve alacaklar ise ilgili ülkenin hazinesi tarafından ihraç edilmiş borçlanma araçları için borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda oluşan faiz oranları dikkate alınarak değerlemeye tabi tutulur.

1.2.1.7.2. Aracı Kurumların Özsermaye Yükümlülükleri

Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliğ’inde açıklanan yükümlülükler aşağıda sıralanmıştır:

1.2.1.7.2.1. Asgari Özsermaye Yükümlülüğü

Aracı kurumlar karşılaşılabileceği riskler nedeniyle asgari bir sermaye bulundurmak zorundadırlar. Asgari sermaye aracı kurumların sahip oldukları yetki belgeleri dikkate alınarak belirlenmektedir.¹¹⁰ Aracı kurumun alım satım aracılığı faaliyeti yapabilmesi için özsermaye tutarı 90.000.000.000 (doksan milyar) TL olmalıdır. Ayrıca yapılan her bir sermaye piyasası faaliyeti için aracı kurumların özsermayelerini aşağıda belirtilen oranlarda artırmaları zorunludur:¹¹¹

- a) Halka arza aracılık faaliyeti için, alım satım aracılığı faaliyeti için sahip olunması gereken özsermaye tutarının % 50'si,
- b) Menkul kıymetlerin geri alma veya satma taahhüdü ile alım satımı faaliyeti için, alım satım aracılığı faaliyeti için sahip olunması gereken özsermaye tutarının % 50'si,
- c) Portföy yöneticiliği faaliyeti için, alım satım aracılığı faaliyeti için sahip olunması gereken özsermaye tutarının % 40'ı,
- d) Yatırım danışmanlığı faaliyeti için, alım satım aracılığı faaliyeti için sahip olunması gereken özsermaye tutarının % 10'u.

¹¹⁰ Sinan Aslan, **Yeni Yasal Düzenlemelere Göre; Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Özel Finansal Tablolara**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1999, s. 29.

¹¹¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 7.

2012 yılı için SPK Seri: V No: 34 sayılı Tebliğ'in 7. maddesi çerçevesinde aracı kurumların sahip oldukları yetki belgelerine göre asgari özsermayeleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Tablo 1. 01.01-31.12.2012 Dönemi Aracı Kurumların Sahip Oldukları Yetki Belgelerine Göre Gerekli Asgari Özsermayeler

Yetki Belgesi	Asgari Özsermaye (TL)
Alım Satım Aracılığı	832.000
Halka Arza Aracılık	417.000
Repo-Ters Repo	417.000
Portföy Yöneticiliği	334.000
Yatırım Danışmanlığı	87.000
Toplam	2.087.000

Kaynak: TSPAKB, Genel Mektup No: 673, İstanbul, 2012/283.

Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen yeniden değerlendirme oranının % 20'sinin altına inmeyecek şekilde her yıl Kurul'ca asgari sermaye tutarları belirlenir. Aracı kurumların belirlenen yeni özsermaye tutarlarını ilgili yılın en geç 6. ayının sonu itibarıyla sağlamaları gerekmektedir. Bu şekilde hesaplanmış özsermayenin en az % 25 ödenmiş veya çıkarılmış sermaye olarak sağlamalıdır.¹¹²

1.2.1.7.2.2. Sermaye Yeterliliği Tabanı Yükümlülüğü

SPK Seri: V No: 34 sayılı Tebliği'ne göre hesaplanan özsermayeden aynı tebliğin 4. maddesinde belirtilen bazı likit olmayan varlıklar ile sermaye çıkışı niteliğindeki kalemlerin indirilmesi ile sermaye yeterliliği tabanı hesaplanır.¹¹³

Aracı kurumların sermaye yeterliliği tabanları;¹¹⁴

- a) Sahip oldukları yetki belgelerine tekabül eden asgari özsermayeleri,
- b) Risk karşılığı,

¹¹² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 7, (Değişik: Seri: V, No: 58 sayılı Tebliğ ile).

¹¹³ Aslan, Yeni..., **a.g.e.**, s. 30.

¹¹⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliğ, Seri: V, 2. bölüm, md. 8.

c) Değerleme gününden önceki son üç ayda oluşan faaliyet giderleri kalemlerinin herhangi birinden az olamaz.

Pozisyon riski, karşı taraf riski, yoğunlaşma riski ve döviz kuru riski için hesaplanan tutarlar risk karşılığını oluşturmaktadır.¹¹⁵

1.2.1.7.2.3. Likidite Yükümlülüğü

Aracı kurumların en az kısa vadeli borçları kadar dönen varlık bulundurmaları likidite yükümlülüğünü oluşturur. Bu yükümlülüğün uygulanmasında dönen varlıklar, cari değerleri ile dikkate alınır. Sermaye yeterliliği tabanı hesaplamasında indirilen kalemler ile pozisyon riski veya karşı taraf riski % 100 olarak belirlenen kalemler likidite yükümlülüğünde dönen varlık olarak dikkate alınmaz.¹¹⁶

1.2.1.7.2.4. Genel Borçlanma Sınırı Yükümlülüğü

Aracı kurumların aracılık yüklenimi nedeniyle oluşan borçları veya taahhütleri, takas kurumlarına ve müşterilere olan borçları dahil olacak şekilde bilançoda yer alan tüm kısa ve uzun vadeli borçları toplamı, sermaye yeterliliği tabanlarının 15 katını aşmamalıdır.¹¹⁷

1.2.1.7.2.5. Kurul'a Bildirim Yükümlülüğü

Aracı kurumlar risk karşılığını, "Risk Karşılıkları Hesaplama Tablosu"nu; özsermaye ve sermaye yeterliliği tabanı yükümlülüğünü, "Sermaye Yeterliliği Tabanı Hesaplama Tablosu"nu; likidite yükümlülüğünü "Likidite Yükümlülüğü Hesaplama Tablosu"nu kullanarak hesaplama yapmaktadırlar. Aracı kurumların söz konusu

¹¹⁵ Dilek Türker Uludağ, **a.g.e.**, s. 140.

¹¹⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği, Seri: V, 2. bölüm, md. 10.

¹¹⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği, Seri: V, 2. bölüm, md. 9.

tabloları Kurul'ca belirlenen hesaplama dönemlerinde hazırlamaları, bildirilen süre içinde Kurul'a göndermeleri ve merkezlerinde dosyalamaları zorunludur.¹¹⁸

1.2.1.7.2.6. Sermayenin Güçlendirilmesine İlişkin Yükümlülükler

Aracı kurumların birleşme yoluyla oluşturdukları yeni aracı kurumlar ve bir veya birden fazla aracı kurumu devralan aracı kurumlar için aşağıdaki hükümler geçerlidir:¹¹⁹

a) Aracı kurumun aracılık yüklenimlerdeki pozisyon riski hükümleri çerçevesinde, taahhüdün başladığı tarihten satış süresinin sonuna kadar satılmayan sermaye piyasası araçlarında pozisyon riski için % 0,5 oranında karşılık ayrılır.

b) Aracı kurumun genel borçlanma sınırı, sermaye yeterliliği tabanının 30 katı olarak uygulanır.

c) Kendi kaynaklarından kullandırılan kredi tutarı, 8/1/1994 tarihli ve 21812 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kurul'un Seri: V, No: 18 sayılı "Kredili Menkul Kıymet, Açığa Satış ve Menkul Kıymetlerin Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliği"nde tanımlanan özsermayenin tamamı, kredili menkul kıymet, açığa satış ve ödünç menkul kıymet işlemlerinin toplam tutarı, özsermayenin 4 katı, bir müşteriye açılacak kredi tutarı ise özsermayenin %30 u olarak uygulanır.

1.2.1.8. Aracı Kurumların Yapmaları Yasak Olan İşlemler

Aracı kurumlar sadece Kanun ile izin verilen faaliyetleri yapabilir, bunun dışında kalan faaliyetleri yapamazlar.¹²⁰ Sermaye piyasası mevzuatında aracı kurum için yükümlülükler ve kısıtlamalar bulunmaktadır.

¹¹⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği, Seri: V, 4. bölüm, md. 25.

¹¹⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği, Seri: V, 2. bölüm, md. 11.

¹²⁰ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 56.

Aracı kurumlar aşağıdaki işlemleri yapamazlar:¹²¹

a) Mevzuatın imkan verdiği haller hariç olmak üzere, aracılık amacıyla alıp sattıkları sermaye piyasası araçlarına ilişkin veya bunlardan bağımsız olarak borçlanmayı temsil eden sermaye piyasası araçları dışında kendi mali taahhütlerini içeren evrak çıkaramazlar. Kendi hisse senetlerini temsil eden depo edilen menkul kıymet sertifikaları ihraç edemezler. Ticari amaçlı gayrimenkul alım satımında bulunamazlar. Kredili menkul kıymet işlemlerine ilişkin mevzuatın imkan verdiği haller hariç olmak üzere, ödünç para verme işlemleri yapamazlar.¹²²

b) Kuruldan icrası için izin alınan faaliyetler ve bunlara ilişkin iş ve işlemler dışında hiçbir sınai ve zirai faaliyette bulunamazlar. Sermaye piyasası faaliyetlerini yürütebilmek için gerekli olanın üstünde taşınmaz mal edinemezler. İlgili tebliğin 4/A maddesinde yer alan hükümler saklıdır.¹²³

c) Bankalar Kanunu'nda tanımlandığı üzere mevduat toplayamazlar, mevduat toplama sonucunu verebilecek iş ve işlemler yapamazlar.¹²⁴

d) Mevzuatın imkan verdiği haller hariç olmak üzere sermaye piyasası araçlarının, belli bir getiri sağlayacağı yönünde herhangi bir yazılı veya sözlü taahhütte bulunamazlar.

e) Abartılmış, gerçeğe uymayan, müşterilerini veya kamuoyunu yanıltıcı bilgileri içeren herhangi bir ilan ve reklam ile diğer yazılı ve sözlü açıklamalarda bulunamazlar.

f) Aracı kurumlar sadece, müşterileri tarafından verilen satış emrinin yerine getirilmesi için teslim edilen menkul kıymetlerle, müşterinin alım emri gereği satın alınan menkul kıymetleri, borsa mevzuatında belirlenen satış emrinin geçerlilik süresi ve gerçekleşen alım emrinin tasfiyesi için öngörülen azami süre içinde emanetinde

¹²¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 13. bölüm, md. 58.

¹²² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 13. bölüm, md. 58, (Değişik: Seri: V, No: 83 sayılı Tebliğ ile).

¹²³ **a.g.t.**

¹²⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 13. bölüm, md. 58.

tutabilir. Bu halin dışında, aracı kurum, gerek kendisine gerekse müşterilerine ait menkul kıymetleri yetkili Takas ve Saklama Kuruluşu dışında hiçbir yerde tutamaz.

g) Müşteriye ait sermaye piyasası araçları ve nakit üzerinde hak ve yetkileri olmaksızın kendileri veya üçüncü şahıslar lehine herhangi bir tasarrufta bulunamazlar.

h) Herhangi bir şekilde yanlarında çalıştırdıkları kişilerin, mutad¹²⁵ müşteri aracı kurum ilişkisi dışında imkanlarından yararlanmak suretiyle kendi nam ve hesaplarına işlem yapmalarına olanak sağlayamazlar.

i) 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 329 uncu maddesinde müsaade edilen haller hariç olmak üzere, ihraç ettikleri hisse senetlerini, kendi nam ve hesaplarına alıp satamazlar.

j) Fiktif hesap açamazlar, işlemlerini kayıt dışı bırakamazlar ve gerçek mahiyetine uygun düşmeyen kayıtlar tesis edemezler.

k) Aracı kurum yöneticileri ve merkez dışı örgütleri dahil tüm çalışanları müşterilerden hisse senedi alım satım emri verme, ordino ve diğer belgeleri imzalama, nakit ve menkul kıymet yatırma ve çekme, virman işlemi yapma gibi geniş yetkiler içeren vekaletname alarak müşteri adına işlem yapamazlar. Portföy yöneticiliği faaliyeti bu kapsamın dışındadır.

l) Yatırımcıların hak ve yararlarını zedeleyici, iyi niyet kurallarına aykırı hareket edemez ve işlemlerde bulunamazlar, müşterilerin piyasa hakkında bilgisizlik ya da tecrübesizliklerinden yararlanıp bunların alım-satım kararlarını etkileyerek kendi lehlerine kazanç sağlayamazlar ve herhangi bir şekilde gelirlerini artırmak amacıyla müşterilerin gereksiz alım-satım yapmalarına ortam hazırlayamazlar.

m) Ortak, yönetici, ihtisas personeli ile müfettiş ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu uyarınca atanan denetçileri işleri dolayısıyla aracı kurum ve müşterileri hakkında öğrendikleri sırları açıklayamazlar ve bu sırları kendilerinin veya üçüncü kişilerin menfaatine kullanamazlar.

¹²⁵ Mutad: Normal, alışılmış.

1.2.1.9. Aracı Kurumların Merkez Dışı Örgütleri

Aracı kurumların örgüt yapısı merkez ve merkez dışı örgütler olarak ikiye ayrılır. Merkezde kurumun yönetim, faaliyet, denetim gibi ana işlevleriyle birlikte doğrudan satış faaliyetleri yapılır ve genellikle büyük yatırımcılar işlemlerini merkezde yapmayı tercih ederler.¹²⁶

Aracı kurumların merkez dışı örgütleri; şube, irtibat büroları ve banka ya da bankalara tesis edilen acenteliklerden oluşur. Aracı kurumların merkez dışı örgüt açma başvuruları Kurul tarafından değerlendirilir. Aracı kurumların herhangi bir merkez dışı örgütü faaliyete başlamasından sonra, Kurul tarafından yapılan incelemeler sonucunda merkez dışı örgütün mevzuata aykırı işlemlerinin tespit edildiği durumlarda şube, irtibat bürosunun faaliyetleri veya acente bankanın bu kapsamdaki faaliyetleri tamamıyla veya faaliyetin sürdürüldüğü belli şubelerin faaliyetleri durdurabilir.¹²⁷

1.2.1.9.1. Şubeler

Aracı kurumlar işlerini yapabilmeleri için merkezlerinin bulunmadığı yerlere şube açarlar. Şube bir merkeze bağlı olduğu halde tek başına da işlem yapabilen bir birimdir.¹²⁸

Aracı kurumların şube açmak için bazı şartlara uymaları gerekmektedir. Bu şartlar;¹²⁹

a) Hizmetin gerektirdiği yeterli mekan ve teknik donanımın sağlanmış, iş yerinin amaca uygun olarak tefriş edilmiş olması,

b) Faaliyet konularına ve şubenin ihtiyacına uygun sağlıklı bir yönetimin, merkez ile irtibatlı ve Kurul'un düzenlemelerine uygun muhasebe sistemi ile kayıt ve belge düzeninin, süratli bir iş akışı ve iletişimin kurulmuş, şube uhdesinde bulunacak

¹²⁶ Tanör, **a.g.e.**, s. 299.

¹²⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 6. bölüm, md. 20.

¹²⁸ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 64.

¹²⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 6. bölüm, md. 21.

nakit ve kıymetli evrak ile diğer varlıkların asgari yangın ve hırsızlık rizikolarına karşı sigorta ettirilmiş ve bu konuda diğer güvenlik önlemlerinin alınmış bulunması,

c) İlgili tebliğ'in 9. maddesinin (d) bendinde belirtilen nitelikleri haiz, en az 2 yıllık ön lisans eğitimi veren kurumlardan mezun bir şube müdürü ile şubenin ihtiyacına uygun yeterli ihtisas personeli ve diğer personelin sağlanmış olması.

Bu şartların yerine getirilmesinden doğan her türlü hukuki ve cezai sorumluluk aracı kurumun sorumluluğundadır.¹³⁰

1.2.1.9.2. Acenteler

Aracı kurumlar ile bankalar arasında acentelik sözleşmesi ilgili tebliğe uygun şekilde imzalanabilir. Aracı kurumlar acentelik sözleşmesinde belirlenecek şartlara uygun olarak, acenteleri aracılığıyla alacakları emirler doğrultusunda aracılık faaliyetleri çerçevesinde sermaye piyasası araçlarının alım satımında bulunabilirler.¹³¹

Aracı kurumların bankalarla acentelik tesis etmesine izin verilmesi için;¹³²

a) Acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın acentelik faaliyetlerinden sorumlu biriminin Kurul'a bildirilmesi,

b) Acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın bu faaliyetinin yürütüleceği şubelerinde bir müşteri temsilcisinin acentelik işlemlerinden sorumlu personel olarak belirlenerek Kurul'a bildirilmesi,

c) Acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın bu faaliyetin yürütüleceği şubelerinde çalışacak ihtisas personeli ile söz konusu personelin ihtisas konusuna göre işlevsel olarak bağlı bulunduğu birim yöneticisinin faaliyet izin ve esaslarıyla ilgili belirtilen nitelikleri taşıması,

¹³⁰ a.g.t.

¹³¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 6. bölüm, md. 24.

¹³² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 6. bölüm, md. 25.

d) Acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın fiilen bu faaliyette bulunacağı şubelerine, hangi aracı kurumun acentesi olarak faaliyet gösterdiğini içeren bir tabelayı müşterilerin görebileceği şekilde asmış olması zorunludur.

1.2.1.9.3. İrtibat Büroları

İrtibat büroları, aracı kurumu ve aracı kurumun yetkili olduğu sermaye piyasası faaliyetlerinin tanıtımını yapmak amacıyla aracı kurumu temsil etmekle görevli hizmet birimleridir. İrtibat büroları sadece müşteri emirlerini aracı kuruma iletirler.¹³³

İrtibat bürosu açmaları için aracı kurumlardan aşağıdaki şartlar aranır:¹³⁴

a) Hizmetin gerektirdiği mekan ve teknik donanımın sağlanmış, işyerinin amaca uygun olarak tefriş edilmiş olması,

b) Faaliyet izin ve esaslarıyla ilgili belirtilen niteliklere haiz en az lise mezunu bir büro sorumlusu ile büronun ihtiyacına uygun yeterli sayıda ihtisas personeli ve diğer personelin sağlanmış gereklidir.

1.2.1.9.4. Aracı Kurumların Yurt Dışındaki Merkez Dışı Örgütleri

Aracı kurumlar Kurul'dan izin almak şartıyla yurt dışında;¹³⁵

a) Şube veya irtibat bürosu açmak,

b) İlgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış aracı kurumlar ile acentelik tesis etmek,

c) Acente izin sürecinde acentelik koşullarına uygun olarak acentelik sözleşmesi akdettikleri bankaların yurt dışındaki şubeleri ile acentelik tesis etmek suretiyle örgütlenebilirler.

¹³³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 6. bölüm, md. 22.

¹³⁴ **a.g.t.**

¹³⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 7. bölüm, md. 30.

2. ARACI KURUMLARDA BELGE VE KAYIT DÜZENİ

Aracı kurumlarda belge ve kayıt düzeni yapılan işlemin türüne göre bazı farklılıklar göstermesine rağmen bütün aracılık faaliyetlerinde aynıdır.¹³⁶ Sermaye Piyasası Kurulu “Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ” ile aracı kurumların faaliyetlerinde belge ve kayıt düzeninin nasıl olacağını açıklamıştır. Aracı kurumların faaliyetleri sonucunda düzenleyecekleri belge ve muhasebe işlemlerinde uymak zorunda oldukları esaslar bu Tebliğ’de düzenlenmiştir. Aracı kurumların bu Tebliğ’e uygun şekilde faaliyet işlemlerini yerine getirmeleri gerekmektedir.

2.1. Aracı Kurumlarca Düzenlenen Belgeler ve Tutulan Defterler

Sermaye Piyasası Kanunu’na göre aracı kurumlar Kurul’ca istenecek mali tablo, rapor ve bilgileri tespit edilen şekil ve esaslara, genel kabul görmüş muhasebe kavram, ilke ve standartlarına uygun olarak düzenlemek zorundadırlar.¹³⁷

2.1.1. Aracı Kurumlar Tarafından Düzenlenecek Belgeler

Aracı kurumların tutmak zorunda olduğu defterler ve belgelerden hariç ayrıca düzenleyeceği belge ve formlar “Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ”inde düzenlenmiştir. Aracı kurumlar; aracılık faaliyetinde kayıt ve belge düzenine ilişkin hükümlere uygun bir şekilde mevzuat tarafından belirlenen form ve belgeleri eksiksiz olarak düzenlemek, saklamak ve menkul kıymet işlemleri ile ilgili muhasebe kayıtlarını her gün yasal defterlere kaydetmek zorundadırlar.¹³⁸ Aracı kurumlar bu form ve belgelerle aracılık faaliyetlerine ilişkin muhasebe kayıt ve işlemlerine dayanak oluştururlar.¹³⁹ Düzenlenmesi zorunlu olan tüm belge ve kayıtlarda, silinmeyen yazı araçlarının kullanılması, silinti ve kazıntı yapılmaması; düzeltmelerin

¹³⁶ Ümit Ataman, **Şirketler Muhasebesi**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000, s. 174.

¹³⁷ Sermaye Piyasası Kanunu; 3. bölüm, md. 16, f. 1, (Değişik: 29/4/1992 tarihli ve 3794 sayılı Kanun md. 15 ile).

¹³⁸ Tanör, **a.g.e.**, s. 313.

¹³⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 3, (Değişik: Seri: V, No: 66 sayılı Tebliğ).

yanlış kaydın görülmesine engel olmayacak şekilde yapılması, boş satır bırakılmaması zorunludur.¹⁴⁰

Aracı kurumların düzenlemek zorunda olduğu belge ve formlar aşağıda sıralanmıştır.¹⁴¹

a) Nakit Alındı ve Ödendi Belgeleri: Müşterilerden tahsilat yapıldığı durumlarda “Nakit Alındı Belgesi”, müşterilere ödeme yapıldığı durumlarda “Nakit Ödendi Belgesi” hazırlanır. Birbirini takip eden sıra numaralı belgeler en az iki örnek olarak düzenlenir ve belgelerin imzalı birer örneği müşteriye verilir.¹⁴²

b) İşlem Sonuç Formu: Yapılan alım satımların, verilen hizmetlerin ve bunlar için alınan paraların niteliğini göstermek üzere birbirini takip eden sıra numaralı “İşlem Sonuç Formu” düzenlenir.¹⁴³ (EK 1)

c) Hesap Ekstresi: Aracı kurumlar, hesap ekstresini aylık dönemler itibariyle ilgili dönemi izleyen 7 gün içinde müşterilerin adreslerine taahhütlü olarak göndermek zorundadırlar. Ayrıca, hesap ekstresi ilgili dönem içinde herhangi bir işlem yapmayan müşterilere ve gönderilmemesi konusunda özellikle sözleşme imzalanan müşterilere gönderilmeyebilir.¹⁴⁴ (EK 2)

d) Menkul Kıymet Giriş ve Çıkış Fişleri: Müşterilere veya aracı kurumlara ait menkul kıymetlerin aracı kurum menkul kıymet kasasına fiilen giriş ve çıkışlarında “Menkul Kıymet Giriş” veya “Menkul Kıymet Çıkış” fişi düzenlenir ve belgelerin imzalı bir örneği müşteriye verilir.¹⁴⁵ (EK 3)

e) Müşteri Emri Formu: Gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın aracı kurumlar merkez ve merkez dışı örgütlerden aldıkları yazılı veya sözlü tüm

¹⁴⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 4.

¹⁴¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 4. (Değişik: Seri: V, No: 66 sayılı Tebliğ).

¹⁴² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 5. (Değişik: Seri: V, No: 66 sayılı Tebliğ).

¹⁴³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 6. (Değişik: Seri: V, No: 66 sayılı Tebliğ).

¹⁴⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 4. (Değişik beşinci fıkra: Seri: V, No: 107 sayılı Tebliğ ile).

¹⁴⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 7. (Değişik: Seri: V, No: 66 sayılı Tebliğ ile).

müşteri emirlerini bilgisayar ortamında düzenlenmiş olan "Müşteri Emri Formları"na sıra numaraları birbirini takip edecek şekilde kaydederler.¹⁴⁶ Birbirini takip eden sıra numaralı "Müşteri Emri Formu" en az iki örnek düzenlenir ve formun imzalı bir örneği müşteriye verilir.¹⁴⁷ (EK 4)

f) Seans Takip Formu: Müşteri emri formu esas alınarak seans öncesinde alınan tüm müşteri emirleri, aracı kurum merkezinde bilgisayar ortamında düzenlenen "Seans Takip Formu"na zaman önceliğine göre otomatik olarak kaydedilir. Borsa'da seans sürerken alınan emirler de aynı şekilde "Seans Takip Formu"na seans esnasında aktarılır. Zaman önceliği esasına uygun olarak tüm emirler alınış zamanına göre kaydedilir. Bu şekilde kaydedilen müşteri emirleri yerine getirilmesi için borsaya iletilir.¹⁴⁸ (EK 5)

g) İşlem Dağıtım Listesi: Borsa tarafından düzenlenen Günlük İşlem Defteri'ne göre gerçekleştirildiği belirlenen işlemler, "İşlem Dağıtım Listeleri"ne kaydedilerek hak sahiplerine dağıtılır. Bu listeler ilgili muhasebe işlemlerine dayanak oluşturur.¹⁴⁹ (EK 6-7)

Müşteri emrinin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın "Müşteri Emri Formları" ile elektronik ortamda alınan emirlere ilişkin belgeler düzenleme tarihinden itibaren 5 yıl süreyle saklanması gereklidir. Sözlü emirlere ilişkin ses kayıtları emir tarihinden sonra gelen takvim yılı başından itibaren 2 yıl süreyle saklanır.¹⁵⁰ Aylık dönemler itibariyle hesap ekstresinin ilgili dönemi izleyen 7 gün içinde müşterilerin adreslerine taahhütlü olarak gönderilmesi zorunludur.¹⁵¹

¹⁴⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 9, (Değişik dördüncü fıkra: Seri: V, No: 93 sayılı Tebliğ ile).

¹⁴⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 9, (Değişik: Seri: V, No: 66 sayılı Tebliğ ile).

¹⁴⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 9, (Değişik dördüncü fıkra: Seri: V, No: 73 sayılı Tebliğ ile).

¹⁴⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 10, (Değişik: Seri: V, No: 66 sayılı Tebliğ ile).

¹⁵⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 4, (Değişik dördüncü fıkra: Seri: V, No: 93 sayılı Tebliğ ile).

¹⁵¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 4, (Değişik beşinci fıkra: Seri: V, No: 107 sayılı Tebliğ ile).

2.1.2. Aracı Kurumlar Tarafından Tutulacak Defterler

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu (VUK) ve menkul kıymetler borsalarına ilişkin mevzuat hükümlerine uygun olarak aracı kurumlar ihtiyaçları doğrultusunda birinci sınıf tacirler tarafından tutulması zorunlu olan defter ve kayıtları tutmak, belgeleri hazırlamak ve aracılık faaliyetlerine ilişkin muhasebe kayıt, belge ve işlemlerinde Kurul tarafından yapılan düzenlemelere uymak zorundadırlar.¹⁵²

Aracı kurumlar borsada yaptıkları işlemler nedeniyle Borsa İşlem Defteri ile İMKB Yönetim Kurulunca kararlaştırılan diğer defter ve kayıtları tutmak ve belgeleri usulüne uygun şekilde hazırlamak zorundadırlar.¹⁵³

Aracı kurumların tutmak zorunda olduğu defterler şunlardır:

a) Yevmiye Defteri: Yevmiye defteri işletmenin faaliyetleri sonucunda meydana gelen işlemlerin tarih sırasıyla ve maddeler halinde kaydedildiği ve düzenli olarak yazıldığı defterdir. Yevmiye defteri ciltli ve birbirini takip eden sıra numaralıdır.¹⁵⁴ Yevmiye defterinde işlemler tarih sırasına göre muhasebeleştirildiği için herhangi bir zamanda kasada mevcut olan tutarı, işletmenin şahıs alacağını ya da borcun ne kadar olduğunu gösteremez.¹⁵⁵

b) Defteri Kebir: Defteri kebir, yevmiye defterine kaydedilmiş işlemlerin buradan alınarak usulüne uygun olarak hesaplara dağıtıldığı ve sınıflandırılarak bu hesaplarda toplandığı defterdir.¹⁵⁶

c) Envanter Defteri: Envanter defterine işe başlama tarihinde ve birbirini takip eden her hesap döneminin sonunda çıkarılan envanter ve bilançolar kaydedilir ve o güne bilanço günü denir. Envanter defteri ciltli ve sayfaları birbirini takip eden sıra numaralıdır.¹⁵⁷

¹⁵² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, Seri: V, 15. bölüm, md. 62.

¹⁵³ Ünal, Aracı Kurumlar..., **a.g.e.**, s. 176.

¹⁵⁴ Vergi Usul Kanunu, md. 183.

¹⁵⁵ Nuran Cömert Doyrangöl, Gürbüz Gökçen ve Cemal İbiş, **Genel Muhasebe Defter Tutma Uygulamaları**, İstanbul: Der Yayınları, 1997, s. 27.

¹⁵⁶ Vergi Usul Kanunu, md. 184.

¹⁵⁷ Vergi Usul Kanunu, md. 185.

d) Karar Defteri: Tüzel kişi olan tacirler tarafından tutulan karar defterine gerek genel kurul veya ortaklar kurulu, gerek varsa idare meclisi tarafından müzakere neticesinde alınan kararlarla toplantıda hazır bulunan üyelerin adları ve soyadları ve toplantı günü ile beyan edilen oy ve müzakerelerin tam olarak şekillenmesi için gerekli diğer hususlar işlenir ve bu kararların altı işletme namına imzalamaya yetkili olan kişilerce imzalanır.¹⁵⁸

e) Ortaklar Pay Defteri: İşletmelerde nama yazılı hisse senetleri sahiplerinin ad, soyad ve adreslerinin kaydedildiği defterdir.¹⁵⁹

f) Genel Kurul Toplantı Tutanak Defteri: Genel kurul tarafından alınmış olan kararlar, toplantı tarihi, toplantıda bulunan ortakların ortak numarası, ad ve soyadları ile alınan kararlarda oy sayısı ve müzakerelerle ilgili diğer gerekli hususlar kaydedilir ve kararların altı imzalamaya yetkili olanlar tarafından imzalanır.¹⁶⁰

g) Borsa İşlemleri Defteri: Aracı kurumlar yasal olarak tutmakla yükümlü oldukları defterlerden hariç, Borsa Yönetim Kurulunca kararlaştırılan diğer defter ve kayıtları tutmak ve belgeleri usulüne uygun olarak düzenlemek zorundadırlar.¹⁶¹

Borsa işlem defteri;¹⁶²

- 1) Müşterilerinden ve üyeye ait olarak üye tarafından Borsaya intikal ettirilen alım satım istekleri,
- 2) Borsada gerçekleşen emirleri,
- 3) Gerçekleşen emirlere ait bilgileri,
- 4) Borsa işlemlerinden alınan komisyon, gider karşılıkları ve diğer gelirleri kaydedildiği defterdir.

¹⁵⁸ Türk Ticaret Kanunu, md. 78.

¹⁵⁹ Türk Ticaret Kanunu, md. 417.

¹⁶⁰ Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği, 1. bölüm, md. 2.

¹⁶¹ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği, 2. bölüm, md. 16.

¹⁶² a.g.y.

2.2. Aracı Kurumlarda Hesap Planı ve Kayıt Düzeni

Aracı kurumların düzenlemek ve kamuoyu ile paylaşmak zorunda oldukları mali tabloları, sağlıklı karşılaştırma ve tahlil yapılmasına uygun ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlamalarını sağlayarak, mali durumlarının güvenilir bir şekilde izlenebilmesine imkan hazırlamak amacıyla “Aracı Kurum Hesap Planı ve Planın Kullanım Esasları Hakkında Tebliğ”i düzenlenmiştir.¹⁶³

2.2.1. Aracı Kurumlarda Hesap Planı

Genel hesap planına dayandırılarak; kurum ve işletmelerde tutulan ana hesapları, yardımcı ve ayrıntılı hesapları belirli bir sistem içerisinde; amaca, plana, denetime uygun bir biçimde tanımlayan kesin olarak sınırlayan; aynı işlerin devamlı ve duraksamadan aynı hesaplara kaydedilmesi ve aynı hesaplarda izlenmesini sağlayan özel yörüngeye hesap planı denir.¹⁶⁴ Bir işletme için hesap planı muhasebe sisteminin temelini oluşturur.¹⁶⁵ Hesap planlarının genel ekonomide yeri önemlidir çünkü aynı faaliyet alanındaki işletmelerin aynı hesap planına göre düzenlenmiş bilançoları karşılaştırarak, sonuçlar doğrultusunda genel ekonominin durumu belirlenebilir.¹⁶⁶ (EK 8)

Hesap planının bütünlüğünün bozulmaması için ana hesapların numaraları değiştirilemez fakat yardımcı defterlerde yer alacak tali hesaplar, aracı kurumların ihtiyaçları doğrultusunda onlu sistem kullanılarak daha fazla alt hesap açılarak tutulabilir. Alt hesaplar aracı kurum hesap planında ana hesapta öngörülen içeriği değiştirecek şekilde olmamalıdır.¹⁶⁷

¹⁶³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurum Hesap Planı ve Planın Kullanım Esasları Hakkında Tebliğ, Seri: XI, md. 1.

¹⁶⁴ Ümit Ataman, **Tek Düzen Hesap Planı ve Mali Tablolar**, 2. b., İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2003, s. 8.

¹⁶⁵ Ümit Ataman ve Başak Akgül, **Genel Muhasebe Uygulamaları**, 2. b., İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2001, s. 8.

¹⁶⁶ Ümit Ataman, **Tek Düzen...**, a.g.e., s. 8.

¹⁶⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurum Hesap Planı ve Planın Kullanım Esasları Hakkında Tebliğ, Seri: XI, md. 3.

2.2.2. Aracı Kurumlarda Kayıt Düzeni

2.2.2.1. Hisse Senedi İşlemlerinin Kayıt Düzeni

2.2.2.1.1. Hisse Senedi Satış İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Hisse senedi satış işlemlerinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde olur:¹⁶⁸

a) Müşteriden hisse senedi teslim alındığı durumlarda aracı kurumların düzenlediği Menkul Kıymet Giriş Fişlerine göre "8000 Emanet Hisse Senetleri Hesabı"na buldukları yere göre hisse senetleri itibariyle borç, "8500 Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre hisse senetleri itibariyle alacak olarak kaydedilir.

b) Satış işlemlerinde gerçekleşen satışların parasal tutarları, alım satım sözleşmeleri ve işlem dağıtım tablolarına uygun olarak "1500 Takas Merkezi Hesabı"na borç, ilgili müşteri hesaplarına alacak olarak kaydedilir.¹⁶⁹

Aracı kurumun kendi portföyünden yapılan satışlarda, muhasebe kayıtlarının "sürekli envanter yöntemi"ne göre yapılması ve hisse senetlerinin birim maliyetinin "hareketli ağırlıklı ortalama maliyet"¹⁷⁰ yöntemine göre belirlenmesi zorunludur. Aracı kurumun kendi portföyünden satış yapıldığında, satışların parasal tutarı "1500 Takas Merkezi Hesabı"na borç, "5000 Yurtiçi Satışlar-Hisse Senetleri-İlgili Hisse Senedi Hesabı"na alacak; satılan hisse senetlerinin "hareketli ağırlıklı ortalama maliyet" yöntemine göre belirlenen maliyet tutarı ise "5200 Yurtiçi Satışların Maliyeti Hisse Senetleri-İlgili Hisse Senedi Hesabı"na borç, "1100 Hisse Senedi Hesabı"na alacak kaydedilir.¹⁷¹

¹⁶⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 11.

¹⁶⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 11, (Değişik: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

¹⁷⁰ Hareketli ağırlıklı ortalama maliyet: Her yeni mal alış ve satış durumunda işletmede bulunan mal mevcutlarının ortalama birim maliyeti hesaplanır.

¹⁷¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 11.

c) Satışı yapılan hisse senetlerinin müşterilere göre nominal bedelle dağıtımında "8000 Emanet Hisse Senetleri-Takas Merkezi Hesabı"na hisse senetleri itibariyle alacak, "8500 Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre hisse senetleri itibariyle borç kaydedilir.¹⁷²

2.2.2.1.2. Hisse Senedi Alış İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Hisse senedi alış işlemlerinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde olur.¹⁷³

a) Alış işlemlerinde gerçekleşen alışların parasal tutarları, alım satım sözleşmeleri ve işlem dağıtım tablolarına uygun şekilde "1500 Takas Merkezi Hesabı"na alacak, müşteri hesaplarına borç kaydedilir. Aracı kurumun kendi portföyü için yapılan alışlarda "1500 Takas Merkezi Hesabı" ve "1100 Hisse Senetleri Hesabı" kullanılır.¹⁷⁴

b) Alış yapılan hisse senetlerinin müşterilere göre nominal bedelle dağıtımında öncelikle "8000 Emanet Hisse Senetleri-Takas Merkezi Hesabı"na hisse senetleri itibariyle borç, "8500 Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre hisse senetleri itibariyle alacak kaydedilir.¹⁷⁵

c) Müşteriye hisse senedi teslim edildiğinde düzenlenen menkul kıymet çıkış fişlerine uygun olarak, "8500 Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre hisse senetleri itibariyle borç, "8000 Emanet Hisse Senetleri Hesabı"na çıkış yerlerine göre hisse senetleri itibariyle alacak kaydedilir.¹⁷⁶

¹⁷² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 11, (Değişik: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

¹⁷³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 12.

¹⁷⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 12, (Değişik: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

¹⁷⁵ a.g.t.

¹⁷⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 12.

Örnek: 16.01.2008 tarihinde Özer A.Ş.'nin hisse senetlerinden 3000 lotu (1 lot 300 TL) Ahmet Eren'in verdiği talimatla doğrultusunda 1 lotu 350 TL'den alınmıştır.

----- 16.01.2008 -----	
1200 Müşteriler	1.050.000
Ahmet Eren	
1500 Takas Merkezi	1.050.000
3000*350= 1.050.000	
Müşterimize Hisse Senedi Alış kaydı.	
----- / -----	
----- 16.01.2008 -----	
8000 Emanet Hisse Senetleri	900.000
8500 Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklar	900.000
3000*3000= 900.000	
Hisse Senedi Takibi.	
----- / -----	

2.2.2.1.3. Borsa Dışı Hisse Senedi Alım Satım İşlemleri

Borsa mevzuatına uygun olarak Borsa dışında gerçekleştirilen alım-satım işlemlerinde, aracı kurumun "1100 Hisse Senetleri" "5000 Yurtiçi Satışlar" ve "5200 Yurtiçi Satışların Maliyeti" hesapları ile bu hesapların ilgili alt hesapları kullanılır.¹⁷⁷ Bu şekilde gerçekleştirilen alış ve satışlarda işlem sonuç formu ile menkul kıymet ve nakit hareketlerinde düzenlenmesi gerekli belgeler hazırlanır.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md.13, (Değişik birinci fıkra: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

¹⁷⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md.13.

2.2.2.1.4. Rüşhan Hakkı Kullanımı ve Bedelsiz Hisse Senetlerinin Muhasebeleştirilmesi

Pay sahibinin, işletmenin bedelli sermaye artırımına öncelikli olarak katılma hakkına rüşhan hakkı denir.¹⁷⁹ Aracı kurumlar müşterilerine ait emanetteki hisse senetleri için rüşhan hakkını kullanması durumunda müşteri hesapları borçlandırılır.¹⁸⁰

Rüşhan haklarının kullanılmasından hemen sonra geçici ilmühaber veya hisse senedi alınması durumuna göre, "8000 Emanet Hisse Senetleri" veya "8010 Emanet Hisse Senetleri Geçici İlmühaberleri" hesabına buldukları yere göre hisse senetleri itibariyle nominal bedelle borç; "8500 Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar" ("8510 Emanetteki Geçici İlmühaberlerden Alacaklılar") hesabına müşterilere göre hisse senetleri itibariyle nominal bedelle alacak kaydedilir. Sermaye arttırmak amacı ile bedelsiz hisse senedi alınması halinde de aynı nazım hesaplar kullanılır.¹⁸¹

2.2.2.1.5. Temettü Farkları

Aracı kurumlar müşteri hesaplarını temettü farklarını göz önünde bulundurmadan izlerler. Aracı kurumlar temettü farklarını hisse senedinin müşterilere verilmesi veya onlardan alınması durumunda müşteri hesaplarına yansıtırlar.¹⁸²

Müşterilerin emanete vermiş oldukları hisse senetleri eksik temettü¹⁸³ içeriyorsa, eksik tutar müşteri hesabına borç "1340 Temettü Farkı Hesabı"na alacak kaydedilir. Müşterilere eksik temettü içeren hisse senedi teslim edildiğinde, "1340 Temettü Farkı Hesabı"na borç, müşteri hesabına alacak kaydı yapılarak temettü farkı müşteriye ödenir.¹⁸⁴

¹⁷⁹ "Pay Sahibinin Hakları", (Çevrimiçi)

<http://www.imkb.gov.tr/products/StocksMain/StockholderRights.aspx>, (Erişim Tarihi: 07.08.2012).

¹⁸⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 14.

¹⁸¹ **a.g.t.**

¹⁸² Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 15.

¹⁸³ Temettü: Dönem içinde bir işletmenin elde edilen kardan ortakların pay alma haklarına temettü denilmektedir. Ortaklara dağıtılması gereken temettü tutarının tam ödenememesine eksik temettü olarak adlandırılır.

¹⁸⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 15.

Hisse senedi satın alınması ve takas merkezi'nin eksik temettü içeren hisse senedi teslim etmesi durumunda, temettü farkı toplamı "1500 Takas Merkezi Hesabı"na borç, "1340 Temettü Farkı Hesabı"na alacak kaydedilir. Takas Merkezi'ne hisse senedi teslim ederken eksik temettü içeren hisse senetlerinin verilmesi halinde "1340 Temettü Farkı Hesabı"na borç, "1500 Takas Merkezi Hesabı"na alacak kaydedilir.¹⁸⁵

2.2.2.1.6. Hisse Senetlerinin Temettü Getirileri

Aracı kurum, gerek kendi portföyünde bulunan hisse senetleri ve gerekse müşterilere ait olup da Kurul'un aracılık faaliyetleri ile ilgili düzenlemelerinde belirtilen sözleşme gereğince müşterileri için yapacağı temettü tahsilatını, ihraç eden işletmenin temettü dağıtımına başladığı ilk günden itibaren nazım hesaplarda muhasebeleştirir. Aracı kurum ve müşterilere ait hisse senetleri için temettü farkları dikkate alınmayarak hesaplanan temettü tutarı kadar "8020 Emanet Hisse Senetleri Temettüleri Hesabı"na buldukları yere göre hisse senetleri itibariyle borç, "8520 Emanet Hisse Senetleri Temettülerinden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere veya portföye göre hisse senetleri itibariyle alacak kaydedilir.¹⁸⁶

Aracı kurumun portföyünde bulunan hisse senetleriyle ilgili tahakkuk eden temettü gelirleri, ihraç eden işletmenin temettü dağıtımına başladığı ilk gün "5340 Temettü Gelirleri Hesabı"na alacak, "1330 Tahsil Edilecek Anapara, Faiz, Kupon, Gelir Payları Hesabı"na borç kaydedilir. Temettünün ihraç eden işletmeden tahsil etmesi durumunda; temettü farkı dikkate alınmadan müşteri hesaplarına ve "1330 Tahsil Edilecek Anapara, Faiz, Kupon, Gelir Payları Hesabı"na alacak, tahsil edilen tutar kadar "1000 Kasa Hesabı"na borç ve aradaki fark kadar da "1340 Temettü Farkı Hesabı"na borç kaydedilir. Temettü tahsilatının yapılması durumunda daha önce kullanılan nazım hesapları ters kayıtla kapatılır.¹⁸⁷

¹⁸⁵ **a.g.t.**

¹⁸⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 16, (Değişik: Seri: V, No: 66 sayılı Tebliğ ile).

¹⁸⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 16.

2.2.2.2. Borçlanmayı İfade Eden Menkul Kıymet İşlemlerinin Kayıt Düzeni

2.2.2.2.1. Borçlanmayı İfade Eden Menkul Kıymetlerin Alım Satım İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi

Borçlanmayı ifade eden menkul kıymetlerin alım ve satım işlemlerinin Borsa'da gerçekleştirildiği durumlarda muhasebe işlemleri hisse senedi satış ve alış işlemlerinde belirtildiği şekilde menkul kıymet türünün adını taşıyan ilgili hesaplar kullanılarak yapılır. Aracı kurumlar kendi portföylerinden Borsa dışında yaptıkları alım ve satım işlemlerinde Borsa dışı hisse senedi alım satım işlemlerinde belirtildiği şekilde belge ve kayıt düzenine uyulur.¹⁸⁸

T.C. Merkez Bankası, ihale suretiyle satın alınan ancak teslim alınamayan Hazine Bonosu, Devlet Tahvili veya diğer kamu menkul kıymetlerinin miktar ve fiyatını gösteren bir makbuzu aracı kuruma verilmesi durumunda, bu menkul kıymetler nominal bedel ile "8330 Emanet Hazine Bonosu Makbuzları" (veya "8310 Emanet Devlet Tahvilleri Makbuzları") ve "8830 Emanet Hazine Bonosu Makbuzlarından Alacaklılar" (veya "8810 Emanet Devlet Tahvilleri Makbuzlarından Alacaklılar") hesaplarında izlenir.¹⁸⁹

2.2.2.2.2. Anapara, Faiz, Kupon ve Gelir Payının Muhasebeleştirilmesi

Aracı kurumlar, gerek kendi portföyünde bulunan menkul kıymetleri için, gerekse müşteriye ait olup da Kurul'un aracılık faaliyetleri ile ilgili düzenlemelerinde belirtilen sözleşme gereğince müşterileri için yapacağı faiz, kupon, temettü ve gelir payları tahsilatı, ihraç eden işletmelerin dağıtımına başladığı ilk gün itibarıyla nazım hesaplarında muhasebeleştirirler. Aracı kurum ve müşterilere ait menkul kıymetler için hesaplanan faiz, kupon, temettü ve gelir payları kadar "8400 Emanet Faiz, Kupon ve Gelir Payları Hesabı"na buldukları yere göre menkul kıymetler itibarıyla borç, "8900

¹⁸⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 18.

¹⁸⁹ a.g.t.

Emanet Faiz Kupon ve Gelir Paylarından Alacaklılar Hesabı"na müşterilere veya portföye göre menkul kıymetler itibariyle alacak kaydedilir.¹⁹⁰

Aracı kurum kendi portföyünde bulunan borçlanmayı ifade eden menkul kıymetlerle ilgili olarak tahakkuk eden faiz, kupon, temettü ve gelir payları, ihraç eden işletmenin dağıtımına başladığı ilk gün ilgili gelir hesaplarına alacak, "1330 Tahsil Edilecek Anapara, Faiz, Kupon, Gelir Payları Hesabı"na borç kaydeder. Bu menkul kıymetlerin anaparaları ödenecek hale geldiğinde ilgili menkul kıymet hesabına alacak kaydı yapılır.¹⁹¹

Faiz, kupon, temettü ve gelir paylarının tahsil edilmesi durumunda, kasa hesabına borç, müşteri hesapları ile "1330 Tahsil Edilecek Anapara, Faiz, Kupon, Gelir Payları Hesabı"na alacak kaydedilir. Bu tahsilatların yapılmasıyla daha önce kullanılan nazım hesapları ters kayıtla kapatılır.¹⁹²

2.2.2.3. Repo ve Ters Repo İşlemlerinin Kayıt Düzeni

Aracı kurumlar kendi portföylerinden gerçekleştirdikleri repo ve ters repo işlemlerinde, muhasebe kayıtlarını "sürekli envanter yöntemi"ne göre yapmak, repo ve ters repo yapılan menkul kıymetlerin birim maliyetlerini "hareketli ağırlıklı ortalama maliyet" yöntemine göre belirlemek zorundadırlar.¹⁹³

¹⁹⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 19, (Değişik: Seri: V, No: 66 sayılı Tebliğ ile).

¹⁹¹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 19.

¹⁹² **a.g.t.**

¹⁹³ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 21, (Değişik: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

2.2.2.3.1. Repo İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Aracı kurumların Borsa'da kendileri adına başkaları hesabına yaptıkları repo işlemlerinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde olur:¹⁹⁴

a) Repo işlemlerinin parasal tutarları "1500 Takas Merkezi Hesabı"na alacak, ilgili müşteri hesabına borç kaydedilir. Repo işlemlerinin nominal tutarları "Emanet Menkul Kıymetler-Takas Merkezi Hesabı"na ilgili menkul kıymet itibariyle borç, "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre ilgili menkul kıymet itibariyle alacak kaydedilir.

b) Repo işleminin vadesinde ödenen parasal tutarlar "1500 Takas Merkezi Hesabı"na borç, ilgili müşteri hesabına alacak kaydedilir. Repo işleminin nominal tutarları "Emanet Menkul Kıymetler-Takas Merkezi Hesabı"na ilgili menkul kıymet itibariyle alacak, "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre ilgili menkul kıymet itibariyle borç kaydedilir.

Aracı kurumların kendi nam ve hesabına yaptıkları repo işlemlerinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde olur:¹⁹⁵

a) Aracı kurumların yaptıkları repo işlemlerinin parasal tutarı ilgili müşteri hesaplarına borç, "5000 Yurtiçi Satışlar-İlgili Menkul Kıymet Hesabı"na alacak kaydedilir. Daha sonra repo yapılan menkul kıymetlerin "hareketli ağırlıklı ortalama maliyet" yöntemine göre belirlenen maliyet tutarları "5200 Yurtiçi Satışların Maliyeti-İlgili Menkul Kıymet Hesabı"na borç, "Menkul Kıymetler-İlgili Menkul Kıymetler Hesabı"na alacak kaydedilir.

b) Repo işlemlerinin nominal tutarları "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar-İşletme Portföyü Hesabı"na ilgili menkul kıymetler itibariyle borç "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre menkul kıymetler itibariyle alacak kaydedilir.

¹⁹⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 22, (Ek: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

¹⁹⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 23, (Ek: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

c) Repo işleminin vadesinde ödenmesi taahhüt edilen parasal tutarlar, "9310 Repo Taahhütlerinden Borçlular Hesabı"na repo işlemlerin vadeleri itibariyle borç, "9810 Repo Taahhütlerinden Alacaklılar Hesabı"na repo işlemlerinin vadelerine göre müşteriler itibariyle alacak kaydedilir.

d) Repo işleminin vadesinde ödenen parasal tutarları "Menkul Kıymetler İlgili Menkul Kıymet Hesabı"na borç, ilgili müşteri hesaplarına alacak kaydedilir.

e) Repo işlemlerinin nominal tutarları "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar-İşletme Portföyü Hesabı"na ilgili menkul kıymetler itibariyle alacak, "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre ilgili menkul kıymetler itibariyle borç kaydedilir.

f) Repo işlemlerinin vadesinde ödenen parasal tutarlar "9310 Repo Taahhütlerinden Borçlular Hesabı"na repo işlemlerinin vadeleri itibariyle alacak, "9810 Repo Taahhütlerinden Alacaklılar Hesabı"na repo işlemlerinin vadelerine göre müşteriler itibariyle borç kaydedilir.

Örnek: İşletmemizde hesabı bulunan Ayşe Özen 10.01.2008 talimat vererek belli bir süre değerlendirmek amacıyla iki ay sonra 24.500 TL'ye satmak üzere 20.000 TL'lik devlet tahvilini almak istediğini bildirmiştir.

----- 10.01.2008 -----

1200 Müşteriler	20.000
Ayşe Özen	

1500 Takas Merkezi	20.000
--------------------	--------

Müşterimize devlet tahvil alış kaydı.

----- / -----

----- 10.01.2008 -----

8300 Emanet Devlet Tahvilleri 24.500
Takas Merkezi
Devlet Tahvili

8800 Emanet Devlet Tahvillerinden Alacaklılar 24.500

Ayşe Özen
Müşteri takip kaydı.

----- / -----

2.2.2.3.2. Ters Repo İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Aracı kurumların Borsa'da kendi namına başkaları hesabına gerçekleştirdikleri ters repo işlemlerinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde olur:¹⁹⁶

a) Ters repo işlemlerinin parasal tutarları "1500 Takas Merkezi Hesabı"na borç, ilgili müşteri hesabına alacak kaydedilir. Ters repo işlemlerinin nominal tutarları "Emanet Menkul Kıymetler-Takas Merkezi Hesabı"na ilgili menkul kıymetler itibariyle alacak, "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre ilgili menkul kıymetler itibariyle borç kaydedilir.

b) Ters repo işleminin vadesinde ödenen parasal tutarlar "1500 Takas Merkezi Hesabı"na alacak, ilgili müşteri hesabına borç kaydedilir. Ters repo işlemlerinin nominal tutarları "Emanet Menkul Kıymetler-Takas Merkezi Hesabı"na ilgili menkul kıymet itibariyle borç, "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre ilgili menkul kıymetler itibariyle alacak kaydedilir.

¹⁹⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 24, (Ek: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

Aracı kurumların kendi nam ve hesaplarına yaptıkları ters repo işlemlerinin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki şekilde olur:¹⁹⁷

a) Aracı kurumların yaptıkları ters repo işlemlerinin parasal tutarları "Menkul Kıymetler-İlgili Menkul Kıymet Hesabı"na borç, müşteri hesaplarına alacak kaydedilir.

b) Ters repo işlemlerinin nominal tutarları "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacak Hesabı"na müşterilere göre ilgili menkul kıymetler itibariyle borç, "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar-İşletme Portföyü Hesabı"na ilgili menkul kıymetler itibariyle alacak kaydedilir.

c) Ters repo işlemleriyle vadesinde ödenmesi taahhüt edilen parasal tutarlar "9320 Ters Repo Taahhütlerinden Borçlular Hesabı"na ters repo işlemlerinin vadelerine göre müşteriler itibariyle borç, "9820 Ters Repo Taahhütlerinden Alacaklılar Hesabı"na ters repo işlemlerinin vadeleri itibariyle alacak kaydedilir.

d) Ters repo işleminin vadesinde alınan parasal tutarlar "5000 Yurtiçi Satışlar-İlgili Menkul Kıymet Hesabı"na alacak, ilgili müşteri hesaplarına borç kaydedilir. Daha sonra ters repo yapılan menkul kıymetlerin "hareketli ağırlıklı ortalama maliyet" yöntemine göre belirlenen maliyet tutarları "5200 Yurtiçi Satışların Maliyeti-İlgili Menkul Kıymet Hesabı"na borç, "Menkul Kıymetler-İlgili Menkul Kıymet Hesabı"na alacak kaydedilir.

e) Ters repo işlemlerinin nominal tutarları "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar-İşletme Portföyü Hesabı"na ilgili menkul kıymetler itibariyle borç, "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre ilgili menkul kıymetler itibariyle alacak kaydedilir.

f) Ters repo işlemlerinin vadesinde alınan parasal tutarlar "9320 Ters Repo Taahhütlerinden Borçlular Hesabı"na ters repo işlemlerinin vadelerine göre müşteriler itibariyle alacak, "9820 Ters Repo Taahhütlerinden Alacaklılar Hesabı"na ters repo işlemlerinin vadeleri itibariyle borç kaydedilir.

¹⁹⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 25, (Ek: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

Örnek: Özer A.Ş. 20.02.2008 tarihinde elinde bulunan devlet tahvillerini ileri bir tarihte 27.000 TL'den almak üzere 20.000 TL'den satmak istediğini bildirmiştir. İşletmemizde iki ay değerlendirmek amacıyla devlet tahvillerini satın almıştır.

----- 20.02.2008 -----	
1500 Takas Merkezi	20.000
3200 Satıcılar	20.000
Özer A.Ş.	
Satıcımızdan tahvil alımı.	
----- / -----	
----- 20.02.2008 -----	
8800 Emanet Devlet Tahvillerinden Alacaklılar	27.000
8300 Emanet Devlet Tahvilleri	27.000
Takas Merkezi	
Devlet Tahvili	
Tahvil takip kaydı.	
----- / -----	

2.2.2.4. Kredili Menkul Kıymet ve Açığa Satış İşlemlerinin Kayıt Düzeni

2.2.2.4.1. Kredili Menkul Kıymet İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Kredili menkul kıymet işlemleri ise aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilir:¹⁹⁸

a) Kredili menkul kıymet işlemine ilişkin özkaynağı müşteri tarafından nakit olarak yatırılması halinde alınan parasal tutarlar "1000 Kasa Hesabı"na borç, "1210 Kredi Hesabı-Kredili Müşterilerin Nakit Özkaynakları Hesabı"na alacak kaydedilir.

¹⁹⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 27, (Ek: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

Özkaynağın menkul kıymet olarak yatırılması durumunda, alınan menkul kıymetlerin nominal tutarları "8070 Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynakları-Saklama Merkezi veya Merkez Kasası Hesabı"na menkul kıymetler itibariyle borç, "8570 Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynaklarından Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre menkul kıymetler itibariyle alacak kaydedilir.

b) Kredili menkul kıymet alımlarının parasal tutarları alım-satım sözleşmeleri ve işlem dağıtım tablolarına uygun olarak "1210 Kredi Hesabı-Kredili Müşteriler Hesabı"na ilgili müşteriye göre borç, "1500 Takas Merkezi Hesabı"na alacak kaydedilir.

c) Kredili menkul kıymet alımlarının nominal tutarları, "8050 Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetleri-Takas Merkezi Hesabı"na hisse senetleri itibariyle borç, "8550 Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar" hesabına müşterilere göre hisse senetleri itibariyle alacak kaydedilir.

2.2.2.4.2. Açığa Satış ve Menkul Kıymetlerin Ödünç Alınması İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Açığa satış ve menkul kıymetlerin ödünç alınması işlemleri aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilir:¹⁹⁹

a) Açığa satış işlemlerine ilişkin özkaynağın müşteri tarafından nakit olarak yatırılması durumunda, alınan parasal tutarlar "1000 Kasa Hesabı"na borç, "1210 Kredi Hesabı-Açığa Satış Müşterileri Nakit Özkaynakları Hesabı"na müşterilere göre alacak kaydedilir.

Özkaynağın menkul kıymet olarak yatırılması durumunda, alınan menkul kıymetlerin nominal tutarları "8110 Açığa Satış Müşterileri Menkul Kıymet Özkaynakları-Saklama Merkezi veya Merkez Kasası Hesabı"na menkul kıymetler itibariyle borç, "8610 Açığa Satış Müşterileri Menkul Kıymet Özkaynaklarından Alacaklılar Hesabı"na müşterilere göre menkul kıymetler itibariyle alacak kaydedilir.

¹⁹⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 28, (Ek: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

b) Açığa satışların parasal tutarları alım-satım sözleşmeleri ve işlem dağıtım tablolarına uygun olarak "1500 Takas Merkezi Hesabı"na borç, "1210 Kredi Hesabı-Açığa Satış Müşterileri Hesabı"na ilgili müşteriye göre alacak kaydedilir.

c) Açığa satılan hisse senetlerinin nominal tutarları, "8000 Emanet Hisse Senetleri-Takas Merkezi Hesabı"na hisse senetleri itibariyle alacak, "8090 Ödünç Alınan Menkul Kıymetlerden Borçlular Hesabı"na ilgili müşteriye göre menkul kıymetler itibariyle borç kaydedilir. Açığa satılan menkul kıymetlerin nominal tutarları daha sonra "8590 Ödünç Alınan, Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na ödünç alınan kişiye veya kuruluşa göre menkul kıymetler itibariyle alacak, "8000 Emanet Hisse Senetleri-Takas Merkezi veya Merkez Kasası Hesabı"na menkul kıymetler itibariyle borç kaydedilir.

d) Ödünç alınan menkul kıymetler karşılığında nakit teminat verilmesi durumunda, teminat tutarları "1220 Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Teminatlar Hesabı"na ödünç veren kişiye veya kuruluşa göre borç, "1000 Kasa Hesabı"na alacak kaydedilir.

Ödünç alınan menkul kıymetler karşılığında menkul kıymet teminatı verilmesi durumunda, verilen menkul kıymet teminatlarının nominal tutarları "8130 Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Menkul Kıymet Teminatları Hesabı"na ödünç veren kişiye ve kuruluşa göre menkul kıymetler itibariyle borç, "8630 Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Menkul Kıymet Teminatlarından Alacaklılar Hesabı"na teminat hisse senedini veren müşterilere veya işletme portföyüne göre menkul kıymetler itibariyle alacak kaydedilir.

2.2.2.4.3. Menkul Kıymetlerin Ödünç Verilmesi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Menkul kıymetlerin ödünç verilmesi işlemleri aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilir:²⁰⁰

a) Aracı kurumların müşteri emanetlerinden veya işletme portföyünden ödünç verdiği menkul kıymetlerin nominal tutarları "8150 Ödünç Verilen Menkul Kıymetlerden Borçlular Hesabı"na ödünç verilen kişiye ve kuruluşa göre menkul kıymetler itibariyle borç, "Emanet Menkul Kıymetler-Takas Merkezi veya Merkez Kasası Hesabı"na menkul kıymetler itibariyle alacak; "8650 Ödünç Verilen Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na ödünç veren müşterilere veya işletme portföyüne göre menkul kıymetler itibariyle alacak, "Emanet Menkul Kıymetlerden Alacaklılar Hesabı"na müşterilere veya işletme portföyüne göre ilgili menkul kıymetler itibariyle borç kaydedilir.

b) Ödünç verilen menkul kıymetler karşılığında nakit teminat alınması durumunda alınan parasal tutarlar "1000 Kasa Hesabı"na borç, "3220 Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Teminatlar Hesabı"na ilgili kişiye veya kuruluşa göre alacak kaydedilir.

Ödünç verilen menkul kıymetler karşılığında menkul kıymet teminatı alınması durumunda, alınan menkul kıymet teminatlarının nominal tutarları "8670 Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Menkul Kıymet Teminatlarından Alacaklılar Hesabı"na ödünç alan kişiye veya kuruluşa göre menkul kıymetler itibariyle alacak, "8170 Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Menkul Kıymet Teminatları-Saklama Merkezi veya Merkez Kasası Hesabı"na menkul kıymetler itibariyle borç kaydedilir.

²⁰⁰ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ, Seri: V, md. 29, (Ek: Seri: V, No: 20 sayılı Tebliğ ile).

2.3. Aracı Kurumlarca Düzenlenen Mali Tablolar

Mali tablolar; işletmede meydana gelen ve parasal değer hareketlerinin kaydedilip niteliklerine göre sınıflandırmak amacıyla üretilen mali bilgilerin özellikle işletme sahipleri ve alacaklılar olmak üzere, işletme ile diğer ilgili grupların yararına belirli dönemlerde sunulan raporlardır.²⁰¹ Mali tablolar bir işletmenin performansını, mali durumunu ve nakit akışları konusunda mali tablo kullanıcılarına karar almalarında yardımcı olmaktadır.²⁰² Mali tablo kullanıcılarının alacakları kararlarda yararlanmaları amacıyla mali tabloların işletmenin mali durumu, performansı ve nakit akımı hakkında bilgi verecek düzeyde hazırlanması zorunludur.²⁰³ Ayrıca mali tablo dipnotları ve mali tablolardaki bilgiler ile ilgili açıklayıcı notlar, raporlar ve ek tabloları mali tablolar ile bir bütün oluşturmalıdır.²⁰⁴ Böylece mali tablo kullanıcıları işletme ile ilgili gereksinim duydukları bilgileri belirli aralıklarla ve belirli tarihlerde düzenlenen ve yayınlanan mali tablolardan karşılarlar.²⁰⁵ Yönetimin sorumluluğu mali tabloları hazırlamak ve yeterli açıklama yapmak, denetçinin sorumluluğu ise mali tabloların doğruluğu ve dürüstlüğü konusunda görüş bildirmek ve rapor hazırlamaktır.²⁰⁶

Mali tablolardaki bilgiler karar alıcılar tarafından en iyi şekilde ve zamanında kullanılması için aşağıdaki özellikleri taşımalıdır. Bu tablolar;²⁰⁷

- Anlaşılabilir,
- İhtiyaca Uygun,
- Güvenilir,
- Karşılaştırılabilir,

²⁰¹ Ümit Ataman, Tek Düzen..., a.g.e., s. 423.

²⁰² PriceWaterhouseCoopers, **Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Cep Kılavuzu**, y.y., 2009, s. 2.

²⁰³ Veliye Yanlı, **Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması**, İstanbul: Beta Yayın, 2005, s. 127.

²⁰⁴ Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, 7. b., Ankara: Gazi Kitabevi, 2001, s. 3.

²⁰⁵ Hasan Türedi, **Genel Muhasebe Dönemiçi ve Dönemsonu İşlemler**, 3. b., Trabzon: Derya Yayınevi, 2011, s. 31.

²⁰⁶ Ahmet Hayri Durmuş (der.), **Uluslararası Muhasebe Standartları (1-31)**, İstanbul: Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayını No. 7, 1992, s. 9.

²⁰⁷ Nalan Akdoğan ve Orhan Sevilengül, **Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, 9. b., Ankara: Gazi Büro Kitabevi, 1999, s. 10.

- Zamanında düzenlenip sunulmuş olmaları gerekmektedir.

Sermaye Piyasası Kurulu, aracı kurumların düzenleyecekleri mali tabloları belirlemiştir. Sermaye Piyasası mevzuatına göre aracı kurumlar; Bilanço, Gelir Tablosu, Fon Akım Tablosu, Nakit Akım Tablosu, Satışların Maliyeti Tablosu ve Kar Dağıtım Tablosunu belirlenen ölçülere uygun şekilde düzenlemek zorundadırlar.²⁰⁸

2.3.1. Aracı Kurumlarca Düzenlenen Bilançolar

Bilanço sözcüğü iki yana anlamına gelen “bi” sözcüğü ile terazi kefesi anlamına gelen “lanx” sözcüğünün birleşmesi ile Latince kökenli “bilanx” sözcüğüne dayanmaktadır.²⁰⁹ Bilanço “varlıklar” ve “kaynaklar” başlıkları altında oluşturulur. Bilanço, belirli bir dönemde işletmenin sahip olduğu varlık ve bu varlığın kaynak durumunu gösteren muhasebe kural ve ilkelerine uygun olarak hazırlanmış çiftyanlı bir çizelgedir.²¹⁰ Bu tanımdan bilançonun işletmenin belirli bir dönemdeki mali yapısının gösteren bir tablo olduğu anlaşılmaktadır.²¹¹ (EK 9)

2.3.2. Aracı Kurumlarca Düzenlenen Gelir Tablosu

Gelir tablosu, işletmenin belirli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlanmak zorunda kaldığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda oluşan işletmenin elde ettiği dönem net karını veya dönem net zararını kapsayan bir tablodur.²¹² İşletmelerin düzenledikleri temel mali tablolardan ikincisidir ve işletmelerin başarı durumları konusunda önemli bilgiler vermektedir.²¹³ İşletmelerdeki gelişmeleri ve cari dönemdeki kazanç gücünü tam ve gerçek olarak yansıtarak işletmenin bir dönemdeki faaliyetleri ile ilgili bilgileri sunmaktadır, bu yönüyle gelir tablosu işletmelerin başarı derecesini göstermektedir.²¹⁴ (EK 10)

²⁰⁸ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Sermaye..., **a.g.e.**, s. 94.

²⁰⁹ Ahmet Hayri Durmuş ve Mehmet Emin Arat, **İşletmelerde Mali Tablolar Tahlili İlkeler & Uygulamalar**, 5. b., İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı, 2000, s. 6.

²¹⁰ **a.g.e.**, s. 7.

²¹¹ Mehmet Civan, **Finansal Muhasebe**, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Basımevi, 2002, s. 93.

²¹² Ümit Ataman, **Tek Düzen...**, **a.g.e.**, s. 431.

²¹³ Türedi, Genel..., **a.g.e.**, s. 51.

²¹⁴ Necdet Sağlam, **Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve Uygulaması**, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005, s. 477.

2.3.3. Aracı Kurumlarca Düzenlenen Özsermaye Değişim Tablosu

Özsermaye değişim tablosu; sermaye artırımını, yedek fon ve kar kalemlerindeki değişiklikler, özsermaye kalemlerinde dönem içinde meydana gelen artış ve azalışları gösteren tablodur.²¹⁵ Bir işletmede faaliyetin yürütülmesi için kaynak sağlama, işletmeden alacaklı olanlara güvence oluşturma, doğabilecek zararların karşılanması gibi özsermayenin önemli işlevleri vardır; bu açıdan işletmenin özsermayede ki değişiklikleri gösteren özsermaye değişim tablosu analiz açısından önemlidir.²¹⁶ (EK 11)

2.3.4. Aracı Kurumlarca Düzenlenen Nakit Akım Tablosu

Belirli bir dönemde işletmenin nakit kaynakları ve bu kaynakların kullanıldığı alanları gösteren tabloya nakit akım tablosu denir.²¹⁷ Nakit akım tablosu, mali tablo kullanıcılarına işletmenin nakit ve nakit benzerlerini yaratma ve kullanma becerisini değerlendirmelerine bir temel oluşturur.²¹⁸ Nakit akım tablosu hazırlanırken nakit girişi sağlamayan veya nakit çıkışı gerektirmeyen işlemler incelenmelidir.²¹⁹ (EK 12)

²¹⁵ Akdoğan ve Tenker, Finansal..., **a.g.e.**, s. 385.

²¹⁶ Sağlam, **a.g.e.**, s. 503.

²¹⁷ İbrahim Lazol, **Genel Muhasebe**, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2001, s. 357.

²¹⁸ PriceWaterhouseCoopers, **a.g.e.**, s. 62.

²¹⁹ Civan, **a.g.e.**, s. 103.

3. DENETİM KAVRAMI VE DENETİM İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

3.1. Denetim Kavramı

İşitmek, dinlemek anlamlarına gelen “Audire” fiilinden türetilen “Auditing” kavramına karşılık olarak “muhasabe denetimi” kullanılmaktadır.²²⁰

Denetim deyimi Türkçe mürakabe, kontrol, revizyon kelimeleriyle eşanlamlı ya da yakın anlamlıdır. Denetim deyimi yerine teftiş, inceleme, yoklama ve tahkikat gibi kelimeler benzer anlamda kullanılmaktadır.²²¹

Muhasebe denetimi; belirli bir iktisadi birimin veya o döneme ait sayısal bilgilerin, önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluk derecesini belirlemek ve bağımsız bir uzman kişi tarafından bu konuda bir rapor yazmak amacı ile yapılan kanıt toplama ve kanıtları değerlendirme sürecidir.²²²

Denetim kavramının özellikleri aşağıda sıralanmıştır:²²³

- a) Denetim, bir iktisadi birim ve ya bir dönem için yapılır.
- b) Denetimde, önceden belirlenmiş olan ölçülerle denetlenen bilgiler karşılaştırılır.
- c) Denetim, kanıt toplama ve kanıtları değerlendirme sürecidir.
- d) Denetim, alanında uzman, tarafsız ve tecrübeli kişiler tarafından yapılır.
- e) Denetim çalışması sonucunda denetim raporu düzenlenir.

²²⁰ Hasan Türedi, **Denetim**, Trabzon: Celepler Matbaacılık, 2007, s. 15.

²²¹ Sadık Baklacioğlu, “Türkiye’de Bağımsız Muhasebe Denetim Sistemi”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. XLVII, S. 3 (Haziran-Aralık 1992), s. 21.

²²² Hasan Gürbüz, **Muhasebe Denetimi**, 5. b., Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi, 1995, s. 5.

²²³ Türedi, Denetim, **a.g.e.**, s. 19.

Denetim faaliyetinin yapılabilmesi için öncelikle “denetlenecek” bir unsurun olması gerekmektedir.²²⁴ Denetim faaliyetinde denetlenecek konular için önceden belirlenmiş veya taraflarca kabul edilmiş ölçütler olmalıdır çünkü denetim bir karşılaştırma ve yargılama faaliyetini içermektedir.²²⁵ Denetim, akılcı, planlı ve sistematik bir faaliyettir.²²⁶

Denetim genellikle bir yıl için yapılır fakat bir aylık, üç aylık ve altı aylık dönemlerde de yapılabilir. Bazı durumlarda işletmenin tüm faaliyet dönemi denetlenebilir.²²⁷

3.2. Muhasebe Denetiminin Tarihi

Ninova ve Babil’de milattan önce 3000 yıllarında iktisadi faaliyetlerin denetlendiği yönünde bilgiler bulunmaktadır.²²⁸ Sanayi devrimine kadar eski çağlarda kamu ve özel kesimde mali sorumluluğa sahip kişilerin dürüst davranıp davranmadıklarını belirlemek için denetim çalışmaları yapılmıştır.²²⁹

Denetim günümüz anlamındaki gelişimini Sanayi Devrimi’nden sonra tamamlamıştır.²³⁰ Sanayi devriminden 1900 yılına kadar denetimin yöntemi ve amacında bir değişiklik olmamış fakat yöntem ve amacında değişikliklere neden olacak değişimler oluşmaya başlamıştır.²³¹ Sanayi devrimiyle birlikte işletmeler büyümüş, işletme sahipleri işletmelerinin mali durumları konusunda daha doğru bilgi elde etmek için yönetimi profesyonel yöneticilere devretmişlerdir. İşletme sahipleri yönetimi devrettikleri yöneticileri denetlemek için bağımsız uzmanlarla anlaşarak işletmelerinde denetim yaptırmaya başlamışlardır.²³² Denetçiler ilk başlarda belgeleri ve işletme kayıtlarını karşılaştırarak hata ve hileleri bulmayı amaçlamışlardır.²³³

²²⁴ Masun Türker vd., “Sınırlı Uygunluk Denetimi”, **Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odası Birliği Yayınları 198**, Sirküler Rapor Serisi; S. 2003–1 Ocak, s. 5.

²²⁵ **a.g.e.**

²²⁶ Faruk Güçlü, **Muhasebe Denetimi (İlkeler ve Teknikler)**, 3. b., Ankara: Detay Yayıncılık, 2008, s. 1.

²²⁷ Başak Ataman Akgül, **Türk Denetim Kurumları**, İstanbul: Beta Yayın, 2000, s. 1.

²²⁸ Yaşin Ulusoy, **Halka Açık Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007, s. 29.

²²⁹ Gürbüz, **a.g.e.**, s. 1.

²³⁰ Nejat Bozkurt, **Muhasebe Denetimi**, 4. b., İstanbul: Alfa Yayınları, 2006, s. 17.

²³¹ Ersin Güredin, **Denetim ve Güvence Hizmetleri**, 12. b., İstanbul: Arıkan Yayın, 2008, s. 14.

²³² Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 16.

²³³ **a.g.e.**

19. yüzyılda İngiltere’de denetim mesleği önem kazanmıştır.²³⁴ Muhasebe Uzmanlığı’yla ilgili meslek örgütü İngiliz Muhasipler Derneği bir fermanla 1880 yılında İngiltere ve Galler Uzman Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants of England and Wales- ICAEW) olarak örgütlenmiştir.²³⁵

ABD’de 1896 yılında mesleki yasal dayanağa kavuşmuş ve İngiliz yatırımcıların haklarını korumak amacıyla mesleğin gelişimi devlet düzenlemelerinden etkilenmiştir.²³⁶ ABD’de bağımsız denetim anlayışı 1930’lu yıllarda başlamıştır. Ayrıca 1934 yılında yürürlüğe giren Sermaye Piyasası Kanunu (Securities Exchange Act), halka açık işletmelere, muhasebe denetiminden geçmiş mali tablolarını düzenli olarak yayınlama zorunluluğu getirerek bağımsız denetimin önemini sağlamlaştırmıştır.²³⁷

13 Haziran 1989 tarihinde yürürlüğe giren 3568 sayılı yasa ile Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik yasasıyla bağımsız muhasebe denetimi mesleği, Türkiye’de bir serbest meslek olarak yerini almıştır.²³⁸ Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odası Birliği (TÜRMOB) tarafından 9 Şubat 1994 tarihinde muhasebe ve denetim standartlarını belirlemek üzere Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) kurulmuştur.²³⁹

3.3. Denetim ile Muhasebenin İlişkisi

Mali tabloların denetiminin yöntem bilimi, muhasebe sürecini gözden geçirerek incelemek ve mali tabloların dürüstlüğü konusunda bir yargıya ulaşmaktır.²⁴⁰ Denetim,

²³⁴ Şaban Uzay, Ahmet Tanç ve Mehmet Erciyes, “Türkiye’de Muhasebe Denetimi: Geçmişten Geleceğe-1”, **Mali Çözüm Dergisi**, Y. 19, S. 95 (Eylül-Ekim 2009), s. 128.

²³⁵ Osman Fikret Arkun, **İşletmelerde Muhasebe Denetimi**, 2. b., İstanbul: İ.İ.T.İ.A. Nihad Sayar ve Yardım Vakfı Yayınları, 1980, s. 20.

²³⁶ Peyami Çarıkçioğlu, “Türkiye’de Muhasebe Denetiminin Gelişimi”, **I. Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildirileri**, 1995, (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=4>, (Erişim Tarihi: 17.12.2011).

²³⁷ Uzay, Tanç, ve Erciyes, **a.g.m.**, s. 128.

²³⁸ Çarıkçioğlu, **a.g.b.**

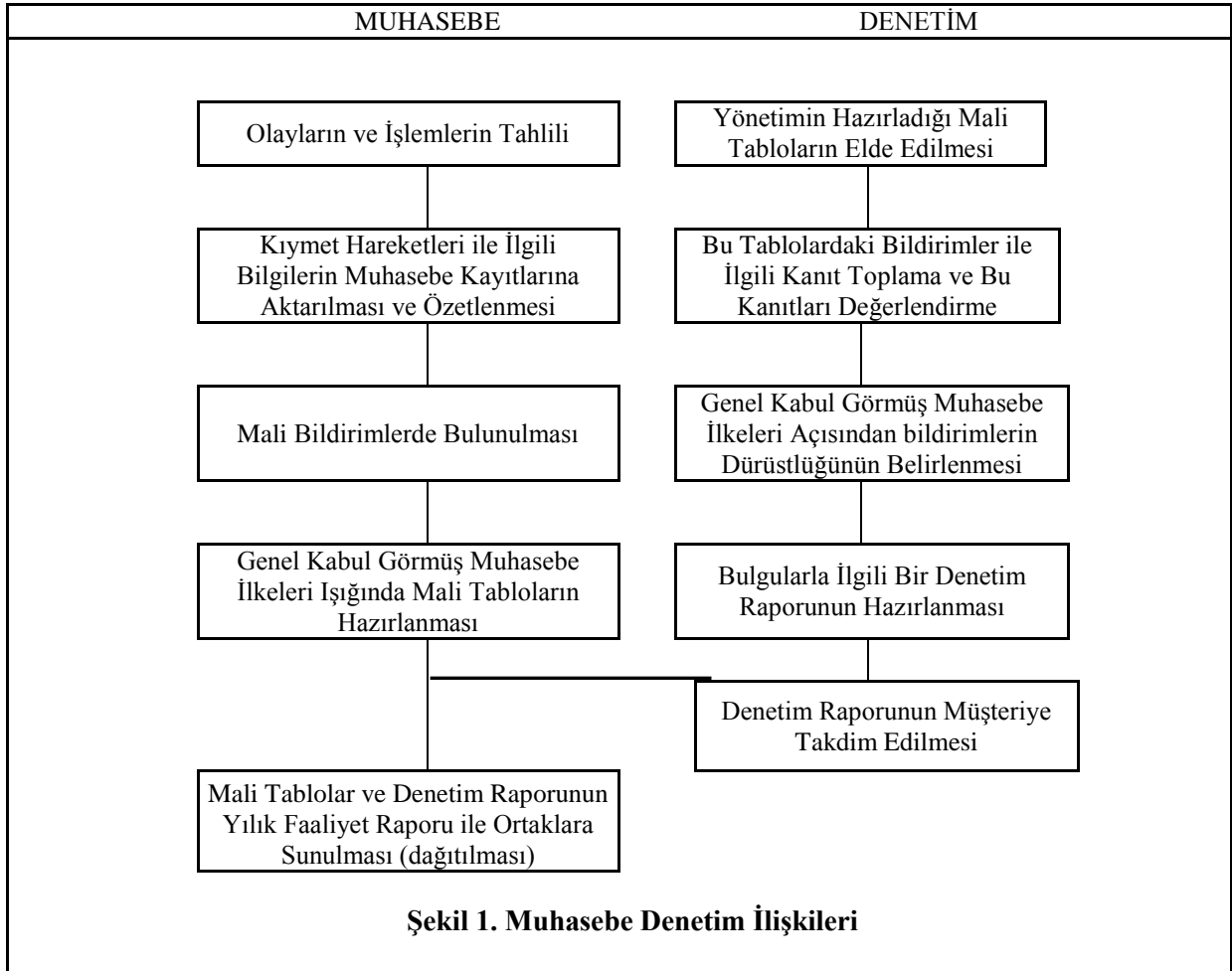
²³⁹ Yüksel Koç Yalkın, “Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) ve Ulusal Standartların Geliştirilmesi”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. L, S. 1 (Ocak-Haziran 1995), s. 260.

²⁴⁰ Güredin, **a.g.e.**, s. 24.

muhasebenin yeniden gözden geçirilmesi ve devamı niteliğindedir.²⁴¹ Bu nedenle muhasebeyi tümüyle bilmeden gerçek anlamda iyi bir denetim yapılamaz.²⁴²

Genelde denetçiler faaliyet, verimlilik ve vergisel denetim yaparken muhasebe biriminden bilgi almaktadırlar. Bunu yaparken;²⁴³

- a) Belgelerin ve hazırlanan mali tabloların uygunluğunu,
- b) Kayıt ve belgelerle hazırlanan tabloların uyumunu,
- c) İşletmelerin var olan belgelere uygunluğunu denetleyebilirler.

Kaynak: Ersin GÜREDİN, **Denetim ve Güvence Hizmetleri**, 12. b., İstanbul: Arıkan Basım Yayın, 2008, s. 24.

²⁴¹ Mehmet Yazıcı, **Kurumsal Muhasebe Denetimi**, İstanbul: İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, 2003, s. 92.

²⁴² a.g.e., s. 105.

²⁴³ Güçlü, a.g.e., s. 9.

3.4. Bağımsız Denetiminin Gerekliliği ve Yararları

İşletmeler büyüdükçe faaliyetlerinin sayısı ve karmaşıklığı artar bu nedenle yönetimin işletme faaliyetlerini kontrol etmeleri zorlaşmaktadır.²⁴⁴ İşletmelerin hata yapma olasılığının artmasıyla açıkladıkları bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği azmaktadır. Doğru ve güvenilir olmayan bilgilere dayandırılarak alınan kararlar, kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını engellemesi sonucunda hem topluma hem de karar alıcıların kendilerine zarar vermektedir.²⁴⁵

Güvenilir ve doğru olmayan bilgilerin sebep olduğu olumsuzluklar nedeniyle dünya çapında büyük etkileri olan Eron, Woldcom ve Parmalat skandalları ve Türkiye’de İmar Bankası gibi tecrübeler sonucunda işletmelerin mali durumu ve riskleri konusunda pay ve menfaat sahiplerinin yeterli, doğru ve zamanında bilgi talebine ilişkin istekleri artmıştır.²⁴⁶ Bu gibi durumlar bağımsız denetime olan gereksinimin artmasını sağlamaktadır.

Bağımsız denetimin işletmeye, yatırımcılara ve kamu kuruluşlarına sağladığı yararlarından bazıları aşağıda sıralanmıştır:²⁴⁷

- a) Denetlenen işletme açısından muhasebe denetimi mali tabloların güvenilirliğini arttırarak çalışanların mali tablolarda hile yapmalarını önler.
- b) İşletmenin denetlenmiş mali tablolarla kredi alma olanağı artmaktadır.
- c) Kredi veren kurumlara kredi verme konusunda karar verirken denetlenmiş mali tablolar yardımcı olur.
- d) Denetlenmiş mali tablolar küçük tasarruf sahibi yatırımcıların karar almalarında rehberlik yapar.

²⁴⁴ Vedat Akgiray, “Tüm Aracı Kurumlarda İç Denetim Sistemi Oluşturuldu”, **İç Denetim Dergisi**, Y. 9. S. 26 (Bahar 2010), s. 24.

²⁴⁵ Jale Sağlar ve Koray Tuan, “İşletmelerde İç Denetim Fonksiyonunun Bağımsız Dış Denetim Maliyeti Üzerindeki Etkileri”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. XVIII, S. 1 (2009), s. 349.

²⁴⁶ Akgiray, **a.g.m.**

²⁴⁷ Güredin, **a.g.e.**, s. 25.

- e) Denetlenmiş mali tablolarla hazırlanan beyannamelere ve mali tablolara güvenin artmasını sağlar.
- f) Borçluluk ve iflas durumlarında, vekalet ve ortaklık sözleşmelerinin düzenlenmesinde adli mercilere bağımsız denetim raporu güvenilir bilgi sağlar.

3.5. Kamuyu Aydınlatma İlkesi

Kamuyu aydınlatma ilkesi muhasebenin temel kavramlarından olan sosyal sorumluluk kavramı ile kişilik kavramlarının gerekliliği sonucunda oluşmuştur.²⁴⁸ Tarihi bilgiler, kamuyu aydınlatma kavramının ilk olarak İngiltere’de ortaya çıktığını sonrasında diğer ülkelere ve ABD’ye de ulaştığını göstermektedir.²⁴⁹ Bir işletmenin mali tabloları hakkında bilgi almak isteyen herkesin aynı tablolardan yararlanmaları sosyal sorumluluk kavramı gereğidir.²⁵⁰ Kişilik kavramı ise varlıkların, borçların ve karın tayini ve dağıtılması için gerekli uygun bir sistemin oluşturulmasına, bunun mali tablolara yansıtılmasına yardımcı olur.²⁵¹ Yatırımcıları risklerden korumayı değil, risklere karşı bilinçlendirmek kamuyu aydınlatmanın asıl amacıdır.²⁵²

Pay sahiplerinin haklarının korunması, kamunun aydınlatılması, sermaye piyasalarının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan bu ilkeler sermaye piyasalarına ilişkin düzenlemelerin temelini oluşturmaktadır.²⁵³ 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile gerçek anlamda ilk defa kamuyu aydınlatma ilkesi hukuk sisteminde var olmaya başlamıştır.²⁵⁴ Kamuyu aydınlatma, Sermaye Piyasası Kurulu’nun görev ve yetkileri arasında gösterilerek, SPK mevzuatının görev ve yetkilerinin belirtildiği 22. maddenin e fıkrasında; “Kamunun zamanında yeterli ve

²⁴⁸ Masis Yontan ve Ülkü Sönmez, “Yeminli Mali Müşavirler Açısından Muhasebe Mesleğinin Vizyonu ve Misyonu”, **V. Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildirileri**, 2001, (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=4&Yid=5>, (Erişim Tarihi: 19.12.2011).

²⁴⁹ Erol Çelen, Bağımsız Denetimin Önemi, Yararları ve Kamuyu Aydınlatma İlkesi, **Mali Çözüm Dergisi**, S. 55 (Nisan-Mayıs-Haziran 2001), (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=1&Yid=55>, (Erişim Tarihi: 18.12.2011).

²⁵⁰ Yontan ve Sönmez, **a.g.b.**

²⁵¹ **a.g.b.**

²⁵² Ulusoy, **Halka Açık Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim**, s. 48.

²⁵³ İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, “İMKB Şirketlerinin Kamuyu Aydınlatma Yükümlülükleri ve Kamuyu Aydınlatma Platformu Uygulamaları”, 2010, (Çevrimiçi) <http://www.kap.gov.tr/yay/Mevzuat/Brosur.pdf>, s. 1.

²⁵⁴ Muharrem Karşlı, **Sermaye Piyasası Borsa Menkul Kıymetler**, y.y., y.y., t.y., s. 457.

doğru olarak aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, genel ve özel nitelikte kararlar almak ve her türlü mali tablo ve raporlar ile bunların bağımsız denetimlerinin, sermaye piyasası araçlarının halka arzında yayımlanacak izahname ve sirkülerin ve araçların değerini etkileyebilecek önemli bilgilerin kapsamını, standartlarını ve ilan esaslarını tespit ve bu konularda tebliğler yayınlamak” şeklinde belirtilmiştir.

Bağımsız denetim kamunun bilgilendirilerek aydınlatılmasını sağlar ayrıca sermaye piyasasının açıklık, güven ve kararlılık içinde etkin olarak çalışmasına yardımcı olur.²⁵⁵

3.6. Denetiminin Türleri

Genellikle denetim; yapılma amacına, denetim yapan kimsenin statüsüne, uygulama zamanına, nedenine ve kapsamına göre sınıflandırılır.²⁵⁶

3.6.1. Amacına Göre Denetim Türleri

Denetimin amacı, belirli bir işletmeye veya döneme ait bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlerle karşılaştırılarak aralarındaki uygunluk derecesinin belirlenmesidir.²⁵⁷ Amacına göre denetim türleri; “mali tablo denetimi”, “uygunluk denetimi” ve “faaliyet denetimi”nden oluşmaktadır.

3.6.1.1. Mali Tabloların Denetimi

Mali tabloların denetimi, işletmenin mali tablolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasalara uygun bir şekilde düzenlenip düzenlenmediğinin bir görüş oluşturmak amacıyla incelenmesidir. Ayrıca işletmeler mali tablolarını düzenlerken doğruluk ve dürüstlük kavramları üzerinde durmaları gerekir. Doğruluk, kavramı kısaca unsuru incelerken şekil şartlarına uygunluğunun araştırılmasıdır.²⁵⁸ Mali tabloların denetimi ile tabloların güvenilirliği arttırmaktadır. Dürüstlük ise doğru olarak

²⁵⁵ Ulusoy, **Halka Açık Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim**, s. 49.

²⁵⁶ Gürbüz, **a.g.e.**, s. 11.

²⁵⁷ **a.g.e.**

²⁵⁸ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 27.

kabul edilen unsurun içerik olarak gerçekte var olup olmadığına bakılmasıdır. Bu kavramlar bir örnekle şöyle açıklanabilir; paranın 100 Kasa hesabında bilançoda gösterilmesi doğru olduğunu gösterir fakat işlemin doğru olması bu paranın fiilen kasada bulunduğunu göstermez. İşlemin dürüst olduğunu paranın fiilen bulunması gösterir.²⁵⁹

Mali tabloların denetiminde asıl amaç; bilançonun ve gelir tablosunun, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere uygunluğunun tespit edilmesidir. İşletme ek mali tablolar hazırlanması durumunda Satışların Maliyeti Tablosu, Kar Dağıtım Tablosu, Fon Akım Tablosu, Nakit Akım Tablosu ve Özsermaye Değişim Tablosunun da aynı şekilde incelenmesi gerekir.²⁶⁰

En yaygın olarak teoride ve uygulamada kullanılan denetim türü mali tabloların denetimidir. Bağımsız denetçiler ve kamu denetçileri tarafından yürütülmektedir. Bağımsız denetçiler mali tablolardaki hataları tek tek incelemeyiz, mali tabloları bir bütün olarak değerlendirir ve tek bir görüşle bildirirler.²⁶¹ Mali tabloların denetimiyle denetçiler işletmenin mali tablolarındaki hileli ya da hatalı beyanlarını ortaya çıkarır böylece mali tabloların güvenilirliğini sağlamış olurlar.²⁶²

Mali tablolar denetiminin içerdiği genel özellikler aşağıda sıralanmıştır.²⁶³

- a) İşletmenin mali tablolarının güvenilirliğinin sağlanması,
- b) Mali tabloları denetleyen denetçi, işletmeden veya herhangi bir gruba bağlı olmayarak ayrı bağımsız bir kişiliği olmalı,
- c) Mali tablolardaki yanlış beyanların ortaya çıkması amaçlanmalı,
- d) Denetçi tarafından mali tablolar hakkında bir bütün olarak tek bir görüş oluşturmalı ve tek tek hatalar incelenmemeli,

²⁵⁹ a.g.e., s. 28.

²⁶⁰ Güçlü, a.g.e., s. 5.

²⁶¹ Aytaç Köksal, **Türkiye Ticaret Kanunu Tasarısı Sermaye Piyasası Mevzuatı Bankacılık Mevzuatı Açısından ve Karşılaştırmalı olarak Bağımsız Denetim Sözleşmesi**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2009, s. 33.

²⁶² Başak Ataman Akgül, Türk..., a.g.e., s. 8.

²⁶³ Bozkurt, a.g.e., s. 28.

- e) Denetçi mali tabloların güvenilirliği hakkındaki görüşünü mantıklı bir temele dayandırmalıdır. Bu mali tabloların %100 güvenilir olduğu anlamına gelmemektedir.

3.6.1.2. Uygunluk Denetimi

Uygunluk denetimi, işletme yönetimi ya da yasalarca oluşturulmuş kurallara ve politikalara işletme personelinin ne derece uyup uymadığının incelenmesidir.²⁶⁴ Daha önce belirlenmiş kurallar uygunluk denetiminde karşılaştırma ölçütleridir.²⁶⁵

Uygunluk denetimi sonuçları genellikle geniş bir kitleye değil, sınırlı olarak ilgili ve yetkili kişi ve kuruluşlara bildirildiği için iç denetçiler tarafından gerek duyulduğunda dış denetçiler tarafından yapılmaktadır.²⁶⁶ Yapılan denetimin sonuçlarının kamuya değil, denetimi yaptıran yönetime sunulması uygunluk denetimin en belirgin özelliğidir.²⁶⁷

3.6.1.3. Faaliyet Denetimi

İşletmenin faaliyetlerinin etkinliğinin ve verimliliğinin incelenmesi, işletme politikalarının ve bunların sonuçlarının değerlendirilmesi ve buna ilişkin önerilerde bulunması işlemine faaliyet denetimi denir.²⁶⁸ Faaliyet denetimi ile işletmenin çalışma yöntem ve metotlarının her bir parçasının etkinliği ve verimliliği değerlendirilir.²⁶⁹ Faaliyet denetimi işletmenin tüm fonksiyonlarını ve faaliyetlerini kapsadığı için en geniş denetim türüdür.²⁷⁰

Faaliyet denetimi her türlü denetçi tarafından yapılabilir fakat özellikle iç denetçiler ve devlete bağlı kamu denetçileri tarafından yapılmaktadır.²⁷¹ Faaliyet

²⁶⁴ Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 26.

²⁶⁵ Ümit Gücenme, **Muhasebe Denetim**, Bursa: Aktüel, 2004, s. 2.

²⁶⁶ Yasin Ulusoy, "Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetimin Fonksiyonları ve Denetçi Bağımsızlığı", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Dergisi**, C.VII, S. 2 (2005), s. 272.

²⁶⁷ Köksal, **a.g.e.**, s. 34.

²⁶⁸ Başak Ataman Akgül, Türk..., **a.g.e.**, s. 9.

²⁶⁹ Alvin A. Arens, Randal J. Elder and Marks S. Beasley, **Auditing and Assurance Services**, 14th ed., United Kingdom: Pearson Education, 2012, s. 33.

²⁷⁰ Vecdi Can ve Süleyman Uyar, **İşletmelerde Faaliyet Denetimi**, Ankara: Nobel Yayın, 2010, s. 14.

²⁷¹ Başak Ataman Akgül, Türk..., **a.g.e.**, s. 9.

denetiminde denetçiler denetimleri sürecinde bağımsız davranmalıdır. Denetçi denetimi tamamladıktan sonra faaliyet denetimi yapılan işletmenin etkinlik ve verimliliğinin artırılmasıyla ilgili tavsiyelerde bulunur.²⁷² Faaliyet denetiminde inceleme sadece muhasebe ile sınırlı değildir.²⁷³ Faaliyet denetimi genellikle düşünülen denetimden daha çok yönetim danışmanlığına benzemektedir.²⁷⁴

3.6.2. Denetçinin Statüsüne Göre Denetim Türleri

Denetçi; denetim faaliyetlerini yerine getiren, mesleki bilgi ve tecrübeye sahip bağımsız davranabilen ve yüksek meslek ahlaki değerleri taşıyan uzman bir kişidir.²⁷⁵ Denetçi; anlayışlı, yumuşak, açık, kararlarında tarafsız, işlerinde doğru ve dürüst davranabilen ahlaki bir kişiliğe sahip olmalıdır.²⁷⁶

Denetçilerin aşağıdaki nitelikleri taşımaları gerekmektedir:²⁷⁷

- Bağımsız olmalıdır.
- Yeterli mesleki bilgi ve tecrübeye sahip olmalıdır.
- Çalışmalarında mesleki özen göstermelidir.
- Yüksek kişisel ve ahlaki nitelikler taşımalıdır.

Denetçinin statüsüne göre denetim türünde sınıflandırma denetçinin denetlediği işletmenin bir çalışanı mı yoksa denetçi dışarıdan denetim sözleşmesi ya da yasalar doğrultusunda işletmede bulunmasına göre yapılır.²⁷⁸ Denetçinin statüsüne göre denetim türleri; “iç denetim”, “bağımsız denetim” ve “kamu denetimi”dir.

²⁷² Celal Kepekçi, **Bağımsız Denetim**, Ankara: Lazer Opset, 1996, s. 3.

²⁷³ Arens, Elder and Beasley, **a.g.e.**, s. 33.

²⁷⁴ **a.g.e.**

²⁷⁵ Güredin, **a.g.e.**, s. 19.

²⁷⁶ Erhan Kotar, “Muhasebe Denetimi Mesleğinde “Ahlak” ın Yeri ve Önemi”, **III. Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildirileri**, 1997, (Çevrimiçi)

<http://www.istanbulsmmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=4>, (Erişim Tarihi: 18.12.2011).

²⁷⁷ Gürbüz, **a.g.e.**, s. 17.

²⁷⁸ Maliye Hesap Uzmanları Derneği, **Denetim İlke ve Esasları**,” C. I, 4. b., İstanbul, 2011, s. 13.

3.6.2.1. İç Denetim

5018 Sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu 63. maddede iç denetim; “Kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız, nesnel güvence sağlama ve danışmanlık faaliyeti” olarak tanımlamıştır.

İç denetim örgüt içi faaliyetlerinin; yönetim politikalarına, planlarına, programlara ve yasalara uygunluğunu ölçerek iç kontrol sisteminin işleyişini inceler.²⁷⁹ İç denetim, örgüt içi faaliyetleri inceleyen ve değerlendiren bağımsız bir değerlendirme fonksiyonudur.²⁸⁰ İşletmenin sorumluluklarının gerektiği gibi yerine getirilmesi için yönetimde olanlar ve yönetim kurulu üyeleri de dahil olmak üzere işletme personeline iç denetim yardımcı olur.²⁸¹ İç denetimin amacı işletme yönetimine hizmet etmektir.²⁸² İç denetim işletme içinde bu konuda görevli personel tarafından yapılır.²⁸³ Bağlı olduğu kamu ya da özel kurumun iç bilgi sistemini inceleyen ve işletme yönetimi tarafından alınan kararların işletmede ne ölçüde uygulandığı konusunda bilgi toplaması için görevlendirilmiş personele iç denetçi denir.²⁸⁴ Bir iç denetçi incelemelerini yaparken bağımsız olmak zorundadır fakat hiçbir zaman bağımsız denetçiler gibi bağımsız olamaz çünkü inceleme yaptıkları işletmenin personelidir.²⁸⁵ İç denetim departmanı direk olarak yönetim kurulu ya da başkanına rapor verir.²⁸⁶ İç denetim halka açık anonim ortaklıklarda bir iç kontrol işlevinden daha çok ortaklık işlerinin yapılmasında tarafsız olarak yansıtılan bir faaliyet niteliğindedir.²⁸⁷

²⁷⁹ Kepekçi, **a.g.e.**, s. 3.

²⁸⁰ Sinan Aslan, **Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim, İstanbul: Avcıol Basım Yayın**, 2003, s. 5.

²⁸¹ **a.g.e.**, s. 6.

²⁸² Gürbüz, **a.g.e.**, s. 51.

²⁸³ Arkun, **a.g.e.**, s. 52.

²⁸⁴ Ulusoy, **Halka Açık Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim**, s. 101.

²⁸⁵ Rick Hayes vd., **Principles of Auditing An Introduction to International Standards on Auditing**, 2th ed., United Kingdom: Pearson Education, 2005, s. 16.

²⁸⁶ 5018 Sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu; 5. kısım, md. 64.

²⁸⁷ Aslan, Türk..., **a.g.e.**, s. 6.

3.6.2.2. Bağımsız Denetim

İktisadi faaliyetlerin karmaşık bir duruma gelmesi sonucunda güvenilir ve tarafsız bilginin önemi artmıştır. Bu iktisadi yapıda karar alıcıların doğru bilgiye ulaşmaları zorlaşmıştır. Karar alıcıların güvenilir bilgiye ulaşmaları için mali tabloların bağımsız ve güvenilir bir denetçi tarafından incelenmesine ihtiyaçları vardır. Güvenilir mali tablolara ihtiyaç duyulması bağımsız denetimin önemini artmıştır. Bağımsız denetim şu şekilde tanımlanabilir; “Kamu adına çalışan, fakat kamudan maaş ya da ücret almayan, denetçiliği meslek edinmiş kişi ya da kurumların 3568 sayılı yasa ve diğer mevzuata dayanarak özel kişi ya da kurumların talepleri doğrultusunda yaptıkları denetim”dir.²⁸⁸ En yaygın uygulanan ve en güvenilir denetim türü olan bağımsız denetim bazı kaynaklarda “Dış Denetim” olarak da adlandırılır.²⁸⁹

İşletme dışında bulunan diğer çıkar gruplarının işletme ile ilgili bilgi gereksinimlerinin sağlanması bağımsız denetimin amacıdır.²⁹⁰ Bağımsız denetimi yapan kişiye bağımsız denetçi denir. Bağımsız denetçi, “Müşterilerine profesyonel denetim hizmeti sunan ve tek başına çalışan uzman kişiler ile bir denetim işletmesinde görevli kişiler” olarak tanımlanabilir.²⁹¹ Bağımsız denetim daha çok muhasebe ve denetim işletmeleri ya da bireysel olarak hizmet veren muhasebe meslek mensupları tarafından gerçekleştirilir.²⁹²

Bağımsız denetçiler farklı alanlarda hizmet vermelerine rağmen asıl çalışma alanları işletmelerin mali tablolarını denetlemektir.²⁹³ Bağımsızlık derecesi en yüksek olan denetçi türüdür.²⁹⁴ Bağımsız bir denetçi tarafından denetlenen bilginin güvenilirliği büyük ölçüde daha yüksek olmaktadır. Denetçinin bağımsızlığını, başkalarının da onu bağımsız görmesiyle geçerli olur, aksi durumda üçüncü kişiler meslek mensubunu bağımsız görmezse sunduğu bilgilerin inanılabilirliği önemli ölçüde azalır.²⁹⁵

²⁸⁸ Güçlü, **a.g.e.**, s. 7.

²⁸⁹ Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 37.

²⁹⁰ Masun Türker, **a.g.e.**, s. 8.

²⁹¹ Güredin, **a.g.e.**, s. 19.

²⁹² Masun Türker, **a.g.e.**, s. 8.

²⁹³ Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 32.

²⁹⁴ Gürbüz, **a.g.e.**, s. 22.

²⁹⁵ Hulusi Özocak ve Melih Baş, “Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Etik, Bağımsızlık ve Tarafsızlık”, **Mali Çözüm Dergisi**, S. 56 (Temmuz-Ağustos-Eylül 2001), ((Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=1&Yid=56>, (Erişim Tarihi: 08.03.2012).

SPK, kamuyu aydınlatmak amacıyla ihraççılar ve sermaye piyasası kurumları tarafından kamuoyuna açıklanacak mali tablo ve raporların belirli standartlara göre hazırlanmasını, bağımsız denetime tabi tutulmasını ve ilan edilmesini istemektedir.²⁹⁶ SPK'nın beklentisi bağımsız denetçilerin sorumlulukları doğrultusunda bağımsızlık, mesleki titizlik ve özenin gereklerini tam olarak yerine getirmeleridir.²⁹⁷

3.6.2.3. Kamu Denetimi

Kamu denetimi, kamu kuruluşlarının kendi denetim elemanlarına kamu düzeninin sağlanması ve kamu haklarının korunması amacıyla yaptırdığı denetim türüdür.²⁹⁸ Maaşlı kamu (devlet) tarafından ödenen, kamu adına denetim yetkisi bulunan denetim elemanlarına kamu denetçisi denir.²⁹⁹ Kamu denetçileri görev ve yetkilerini yasalardan alan kamu yararına çalışan kişilerdir. Kamu denetiminde genelde kamu için toplanan gelir ve yapılan harcamalar denetlenir ayrıca iki özel kişi ya da kurum arasındaki uyumsuzluğun çözümü de kamu denetiminin kapsamına girebilir.³⁰⁰

Aşağıda kamu denetimini gerçekleştiren kurullara örnek verilmiştir:³⁰¹

- Devlet Denetleme Kurulu,
- Sayıştay,
- Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu,
- Halka açık kamu şirketleri için Sermaye Piyasası Kurulu.

²⁹⁶ Küçüksozen, **a.g.e.**, s. 117.

²⁹⁷ Abdullah Yavaş, "Sermaye Piyasası Kurulu' nun Bağımsız Denetçilerden Bekledikleri", **III. Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildirileri**, 1997, (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=4>, (Erişim Tarihi : 29.11.2011) .

²⁹⁸ Gürbüz, **a.g.e.**, s. 17.

²⁹⁹ Güçlü, **a.g.e.**, s. 9.

³⁰⁰ **a.g.e.**, s. 6.

³⁰¹ Gücenme, **a.g.e.**, s. 4.

3.6.3. Uygulama Zamanına Göre Denetim Türleri

Uygulama zamanına göre denetim türleri; sürekli, sınırlı ve son denetim olmak üzere üç ayrılır.³⁰²

3.6.3.1. Sürekli Denetim

Sürekli denetim, bağımsız denetim yaptırmak zorunda olan işletmelerin veya isteğe bağlı denetim yaptıran işletmelerinin yıl sonu mali tablolarının genel kabul görmüş denetim standartlarına göre denetlenmesine denir.³⁰³

Sürekli bağımsız denetime tabi kuruluşlar aşağıda sıralanmıştır:³⁰⁴

- Aracı kurumlar,
- Menkul kıymet yatırım fonu,
- Hisse senetleri, menkul kıymet borsasında işlem gören anonim ortaklıklar,
- Menkul kıymet yatırım ortaklıkları.

3.6.3.2. Sınırlı Denetim

Ara dönem mali tablolarının Kurul'ca yayımlanan finansal raporlama standartlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadıklarının öncelikle bilgi toplama (soruşturma) ve analitik inceleme teknikleri kullanılarak incelenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasına sınırlı denetim denir.³⁰⁵

³⁰² Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 28.

³⁰³ Hasan Kaval, **Muhasebe Denetimi**, 3. b., Gazi Kitabevi: 2008, s. 13.

³⁰⁴ Güçlü, **a.g.e.**, s. 7.

³⁰⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, Başlangıç Hükümleri, md. 4.

3.6.3.3. Son Denetim

Hesap dönemi kapandıktan sonra mali tabloların denetlenmesine son denetim denir.³⁰⁶

3.6.4. Yapılış Nedenine Göre Denetim Türleri

Yapılış nedenine göre denetim türleri; “zorunlu denetim” ve “isteğe bağlı denetim” olarak ikiye ayrılır.³⁰⁷

3.6.4.1. Zorunlu Denetim

Denetime tabi işletme ve kuruluşlara yasal düzenleme ile bir yükümlülük olarak getirilen denetim türüdür.³⁰⁸

3.6.4.2. İsteğe Bağlı Denetim

İlgililerin her hangi bir yasal zorunluluk yokken, işletmelerin gerçek durumlarının ortaya çıkarılması amacı ile yaptırdıkları bir denetim türüdür.³⁰⁹

3.6.5. Kapsamına Göre Denetim Türleri

Kapsamına göre denetim türleri; “genel denetim” ve “özel denetim” olarak ikiye ayrılır.³¹⁰

3.6.5.1. Genel Denetim

Genel denetimin kapsamı her türlü kayıt ve işlemlerle muhasebe çalışmalarının denetiminden oluşur.³¹¹

³⁰⁶ Gürbüz, **a.g.e.**, s. 16.

³⁰⁷ **a.g.e.**, s. 15.

³⁰⁸ Vasfi Haftacı, **Muhasebe Denetimi**, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2011, s. 8.

³⁰⁹ Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 28.

³¹⁰ Gürbüz, **a.g.e.**, s. 14.

³¹¹ Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 28.

3.6.5.2. Özel Denetim

Özel denetim; mali tabloların tamamının denetimi değil, bunların bir kalemi, bir bölümü veya kalemlerinin dışında herhangi bir konuda yapılabilen denetim türüdür.³¹² Bu denetimle mali tabloların bütünü hakkında finansal raporlama standartlarına uygun düzenlendiği ile ilgili görüş vermek yerine bir tespitte bulunmak amaçlanır.³¹³

3.7. Bağımsız Denetçinin Sorumlulukları

Bağımsız denetçilerin denetim çalışmaları ile ilgili bazı sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar aşağıda belirtilmiştir.³¹⁴

a) Bağımsız denetçiler; inceledikleri mali tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine, yasa ve yönetmeliklere uygunluğu hakkında görüş bildirmelidir.

b) Denetlenen dönemlere ait bütün belgelerin incelemesi denetçiden beklenmez çünkü denetçi yeterli zaman ve imkan bulamayabilir. Bu nedenle denetçilerden o dönemdeki tüm muhasebe faaliyetleri ile ilgili görüş beklemek doğru değildir.

c) Denetçinin işletme politikalarının belirlenmesi ve değerlendirmesi konusunda sorumluluğu yoktur. Bu sorumluluk işletme yönetimine aittir.

d) Denetim raporundaki bilgiler raporu kullanacaklar için yardımcı rehber niteliğindedir. Denetim raporu yasaların mutlak doğruluğu yönünden bir güvence olarak görülemez.

e) Denetim ile ilgili tüm çalışmaların yapılması denetçinin asıl sorumluluğudur. Denetçi tüm çalışmaları yapmasına rağmen ortaya çıkan aksaklıklar varsa ve bu nedenle işletme ile ilgilenenler zarar görüyorsa bu sorumluluk yönetime aittir.

³¹² Kaval, **a.g.e.**, s. 18.

³¹³ **a.g.e.**, s. 20.

³¹⁴ Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 33.

3.8. Denetim Standartları

Denetim belli bir kalitede ve seviyede olmasıyla ancak bağımsız denetim çalışmaları doğru ve güvenilir olabilir.³¹⁵ Bu doğrultuda hazırlanmayan bir rapor karar alıcıları yanıltabilir. Denetimde kalite ve güvenilirlik önceden belirlenmiş ölçütlere uygun olmasına bağlıdır.³¹⁶ Bağımsız denetçilerin denetim çalışmalarının kalitesinin ve denetimde bağımsız davranabilme başarısının belirlenmesinde ölçüt denetim standartlarıdır.³¹⁷ Denetim standartları şu şekilde tanımlanabilir; “Yasalar ve meslek kuruluşları tarafından oluşturulmuş, meslek mensupları tarafından kabul edilmiş ve denetim çalışmalarının kalitesini ölçen kurallardır.”³¹⁸ Denetim standartları denetçiye mesleki sorumluluğunu yerine getirmesine yardımcı olur ayrıca denetim faaliyetlerinde rehberlik yapar.³¹⁹

3.8.1. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Denetim mesleği bazı ilke ve kurullara göre yapılması zorunludur. Denetim çalışmasının kalite kontrol altında tutulması için “Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları” olarak adlandırılan standartlar oluşturulmuştur.³²⁰ Denetçi denetimini belirli bir kalitede yürütmezse denetim raporuna güvenen kişiler yanılır ve zarara uğrar bu nedenle denetçinin denetim çalışmasının ve denetim raporunun kalitesini arttırmak ve ölçmek için yasalar veya meslek örgütlerince standartlar kabul edilmiştir.³²¹

İlk olarak 1947 yılında ABD’de Diplomalı Kamu Muhasıpleri Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA) tarafından Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları uygulanmaya başlanmıştır.³²²

Tüm dünyada denetçiler tarafından kabul edilen bu standartlar üç grupta toplam on standarttan oluşmaktadır.

³¹⁵ Adnan Dönmez ve Ayten Ersoy, “Bağımsız Denetim Firmaları Bakış Açısıyla Türkiye Bağımsız Dış Denetim Sisteminin Değerlendirilmesi”, **Bilgi-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 36, s. 71.

³¹⁶ Maliye Hesap Uzmanları Derneği, **a.g.e.**, s. 17.

³¹⁷ Köksal, **a.g.e.**, s. 260.

³¹⁸ Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 48.

³¹⁹ Güredin, **a.g.e.**, s. 39.

³²⁰ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 35.

³²¹ Eyüp Yılmaz, “Bankacılıkta ve Sermaye Piyasalarında Bağımsız Denetim Düzenlemeleri”, SPK Yeterlilik Etüdü, İstanbul, Nisan 2003, s. 5.

³²² Güçlü, **a.g.e.**, s. 13.

3.8.1.1. Genel Standartlar

Genel standartlar denetçinin sahip olması gereken nitelikler ve çalışmasının kalitesi ile bağlantılıdır. Denetçinin genel kabul görmüş denetim standartlarına uygun özelliklere sahip olduğunu ve denetimi bu standartlar doğrultusunda yaptığını bilen mali tablo kullanıcıları genellikle tablolarla ilgili görüş bildiren denetçiyi tanımadıkları halde denetim görüşüne güvenirler.³²³

3.8.1.1.1. Mesleki Eğitim ve Yeterlilik Standardı

Denetim faaliyetini yapabilmesi için denetçinin yeterli mesleki eğitim ve tecrübe sahip olması gerekmektedir. Denetçilerin bilgi, beceri ve mesleki yeterlilik elde etmeleri için eğitim ve staj zorunludur.³²⁴ Denetçi muhasebe, denetim, istatistik, hukuk, maliye, vergi ve yasalar konusundan mesleki bilgiye sahip olmalıdır.³²⁵ Denetçinin denetlediği kişi ya da kurum çalışanlarından daha fazla mesleki tecrübeye sahip olması gereklidir.³²⁶

Sermaye Piyasası Mevzuatı'nda mesleki yeterlilik şu şekilde açıklanmıştır:³²⁷

a) Bağımsız denetim kuruluşları, bağımsız denetçilerinde mesleki yeterliği aramak ve sağlamak zorundadırlar. Mesleki yeterlik, lisans düzeyinde ve sonrasında eğitim ve öğrenim ile mesleki deneyimin bağımsız denetim yapabilecek düzeyde olmasını ifade eder.

b) Yapılacak bağımsız denetim sonuçlarından yararlanacak olan tüm ilgili taraflar, bu alanda yapılan bağımsız denetim çalışmalarının yürütülüp sonuçlandırılması sorumluluğunu üstlenecek bağımsız denetçilerin mesleki bakımdan yeterli olmalarını beklemek ve aramak hakkına sahiptirler.

³²³ Kepekçi, **a.g.e.**, s. 15.

³²⁴ Bahram Soltani, **Auditing An International Approach**, United Kingdom: Financial Times Prentice Hall, 2007, s. 175.

³²⁵ Gücenme, **a.g.e.**, s. 33.

³²⁶ Güçlü, **a.g.e.**, s. 14.

³²⁷ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, 2. kısım, 2. bölüm, md. 7.

c) Bağımsız denetim kuruluşları ve bağımsız denetçiler, kaliteli bir bağımsız denetim hizmeti sunmak ve müşterinin kendilerinden bu yükümlülüğü yerine getirmelerini beklediğinin bilincinde olmak zorundadırlar.

Denetçi en az lisans düzeyinde eğitim görmüş olmalı ayrıca birçok ülkede mesleği yürütmek için meslek odalarının açmış olduğu sınavlarda başarılı olmaları ve bir süre uzman bir denetçinin yanında çalışmaları gerekmektedir. Denetçi muhasebe, denetim ve vergi konularında mevzuatı takip etmelidir.³²⁸

3.8.1.1.2. Bağımsızlık Standardı

Bağımsızlık denetim çalışmasının dürüst ve tarafsız olarak yürütülmesini sağlayan davranışlar ve anlayışlar bütün olarak tanımlanmıştır.³²⁹ 1997 yılında AICPA bünyesinde fakat ABD Sermaye Piyasası Kurulu'nun (Securities and Exchange Commission – SEC) gözetimi altında çalışan Bağımsızlık Standartları Kurulu'nun (Independence Standard Body – ISB) Amerika'da kurulması ile bağımsızlık standardının önemi bir kez daha vurgulanmıştır.³³⁰ Denetçinin bağımsızlığı denetimin kalitesi için çok önemlidir.³³¹ Denetçi bağımsızlığını ve nesnellliğini korumak zorundadır.³³² Denetlenen işletmenin denetçi işletme ile hiçbir bağı olmamalıdır. Denetçinin bağımsızlığını ortadan kaldıran veya ortadan kaldırdığı şüphesini yaratan bir ilişki veya durum söz konusu olmadığı durumlarda denetçi bağımsız olabilir.³³³ Kısacası denetçi herhangi bir nedenle bir kişiye ya da kuruma bağımlı davranırsa hem mesleki yeminine uymamış hem de yaptığı denetimi zayıflatmış olur.³³⁴

³²⁸ Kepekçi, **a.g.e.**, s. 15.

³²⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, 2. kısım, 3. bölüm, md. 12.

³³⁰ Türkan Önder, **Batan Bankalar, Bağımsız Denetim ve Meslek Ahlakı**, İstanbul: Beta Basım, 2001, s. 28.

³³¹ Soltani, **a.g.e.**, s. 197.

³³² Yazıcı, **a.g.e.**, s. 152.

³³³ Köksal, **a.g.e.**, s. 268.

³³⁴ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 152.

Bağımsızlığı ortadan kaldıran durumlar aşağıda sıralanmıştır:³³⁵

a) Bağımsız denetim kuruluşu veya bağımsız denetçilerde, bağımsızlığın zedelendiğine dair tereddüt oluşması halinde bağımsızlığın ortadan kalktığı kabul edilir.

b) Aşağıda bağımsızlığın ortadan kalkmış sayılacağı durumlara, bunlarla sınırlı olmamak üzere, yer verilmektedir:

1) Bağımsız denetim kuruluşlarının ortakları, yöneticileri, bağımsız denetçileri, denetçi yardımcıları ve bunların 3. dereceye kadar (3. derece dahil) kan ve sıhrî hısımları ile eşleri veya bağımsız denetim kuruluşları tarafından;

i. Müşteriden veya müşteri ile ilgili olanlardan, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bir menfaat elde edildiğinin ortaya çıkması veya bunlara bir menfaat sağlanacağı vaadinin, ilgili bağımsız denetçi tarafından bağımsız denetim kuruluşunun yönetimine yazılı olarak bildirilmemiş olması,

ii. Müşteriyle veya müşterinin ortaklarıyla veya müşterinin yönetim, denetim veya sermaye bakımından dolaylı veya dolaysız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek veya tüzel kişilerle ortaklık ilişkisine girilmiş olduğunun belirlenmiş olması,

iii. Müşteri ile bağlı ortaklıkları, müşterek yönetime tabi teşebbüsleri ve iştiraklerinde kurucu, yönetim kurulu başkan veya üyesi, işletme müdürü veya yardımcısı olarak veya işletmede önemli karar, yetki ve sorumluluğu taşıyan başka sıfatlarla görev alınması,

iv. Müşteri veya bağlı ortaklıkları, müşterek yönetime tabi teşebbüsleri ve iştirakleri ile olağan ekonomik ilişkiler dışında borç-alacak ilişkisine girilmiş olması,

³³⁵ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, 2. kısım, 3. bölüm, md. 13.

2) Geçmiş yıllara ilişkin bağımsız denetim ücretinin, geçerli bir nedene dayanmaksızın, müşteri tarafından ödenmemesi,

3) Bağımsız denetim ücretinin, bağımsız denetim sonuçları ile ilgili şartlara bağlanmış olması veya piyasa rayicinden bariz farklılıklar göstermesi, bağımsız denetimin kalitesine dair belirsizlikler yaratması, bağımsız denetim kuruluşu tarafından müşteri işletmeye sunulan diğer hizmetler dikkate alınarak belirlenmesi.

c) Bağımsız denetçiler, fiilen bağımsız denetimini yaptıkları işletmelerde, işletmenin finansal tabloları hakkında düzenlenen en son bağımsız denetim raporu tarihinden itibaren 2 yıl geçmedikçe, söz konusu işletmede yönetim kurulu başkan ve üyeliği, genel müdür, müdür ve yardımcılığı ile önemli karar, yetki ve sorumluluğu taşıyan pozisyonlarda görev alamazlar.

d) Bağımsız denetim kuruluşları ile denetim elemanları ve diğer personeli, ilgili tebliğe göre bağımsız denetim hizmeti verdikleri işletmelere, bağımsız denetim hizmeti verdikleri dönemde, bedelli veya bedelsiz olarak;

1) Defterlerinin tutulması ve buna ilişkin diğer hizmetlerin verilmesi,

2) Finansal bilgi sistemi kurulması ve geliştirilmesi ile işletmecilik, muhasebe, finans konularındaki uygulamalarla ilgili danışmanlık hizmeti verilmesi, belge düzenlenmesi ve rapor hazırlanması,

3) Değerleme ve aktüerya hizmetleri verilmesi veya ekspertiz ve uygunluk raporu hazırlanması,

4) İç denetim destek hizmeti verilmesi,

5) Yönetim veya insan kaynakları fonksiyonlarının yerine getirilmesi,

6) Aracılık veya yatırım danışmanlığı hizmetlerinin verilmesi,

7) Hukuki danışmanlık veya diğer uzmanlık hizmetlerinin verilmesi,

8) Tahkim ve bilirkişilik yapılması ve

9) Kurul tarafından yapılmasına izin verilmeyen alanlarda hizmet sunulması

faaliyetlerinde bulunamazlar. Söz konusu faaliyetleri, bağımsız denetim hizmeti verdikleri işletmelere, aynı dönemde bedelli veya bedelsiz olarak; merkezi yurtdışında bulunan aynı bağımsız denetim kuruluşu ile hukuki bağlantısı olan Türkiye’de yerleşik diğer kuruluşlar aracılığı ile de yerine getiremezler.

e) Ancak, 3568 sayılı Kanun çerçevesinde; finansal tabloların ve beyannamelerin vergi mevzuatı hükümlerine uygunluğunu incelemek ve uygunluğu tasdik etmek, konu hakkında yazılı görüş vermek ve rapor düzenlemek faaliyetleri dördüncü fıkrada belirtilen yapılamayacak faaliyetler kapsamında değerlendirilmez.

f) Bağımsız denetim kuruluşunun yönetim veya sermaye bakımından doğrudan ya da dolaylı olarak hakim bulunduğu veya ilişkili olduğu bir danışmanlık şirketi, bağımsız denetim kuruluşunun hizmet verdiği müşterisine, aynı dönem için danışmanlık hizmeti veremez. Bu kapsama, bağımsız denetim kuruluşunun gerçek kişi ortakları ve yöneticileri tarafından verilen danışmanlık hizmetleri de dahildir.

3.8.1.1.3. Mesleki Dikkat ve Özen Standardı

Denetçiler mesleki sorumluluklarını denetim sürecinin her aşamada göstermelidir.³³⁶ Denetim ilke ve kurallarının eksiksiz uyulmasıyla gerekli özen ve titizliğin asgari ölçütü sağlanmış olur.³³⁷ Denetçinin yeterli sayı ve kalitede kanıt toplanmasında, çalışma kağıtlarının tümünün düzenlenmesinde ve denetim raporunun hazırlanmasında yeterli özeni göstermesi gerekmektedir.³³⁸ Bir bağımsız denetçi; bağımsız denetim çalışmasını gerektiği şekilde planlamak, program yapmak, yeterli miktarda, uygun nitelikte ve güvenilir bağımsız denetim kanıtı toplayarak inceleme yapmak, temiz ve düzenli çalışma kağıtları hazırlamak, mali tabloların gerçekliği ve

³³⁶ Bozkurt, a.g.e., s. 39.

³³⁷ Kaval, a.g.e., s. 56.

³³⁸ Bozkurt, a.g.e., s. 39.

doğruluğu hakkında dürüst ve doğru bir yargıya ulaşmak ve görüşünü, özen ve titizlikle düzenleyeceği bağımsız denetim raporunda açıklamak zorundadır.³³⁹

3.8.1.2. Çalışma Alanı Standartları

Genel kabul görmüş denetim standartlarından çalışma alanı standartları denetim çalışmaları sırasında ve denetim çalışmalarını yürütürken denetçilerin uymak zorunda olduğu kuralları içerir.³⁴⁰

3.8.1.2.1. Planlama ve Gözetim Standardı

Denetim planlaması, ne zaman ve kim tarafından nasıl bir denetim yapılacağını gösteren programlar bütünüdür. Denetim çalışmasının verimli ve zamanında yapılabilmesi için bir planlama yapılması gerekir. Her denetçi bir denetim planına sahip olmalıdır. Denetim programı, denetim elemanının doğru kararlar verebilmesi için ihtiyacı olan kanıtlara ulaşmasını sağlayacak bir denetim süreçleri listesidir. Bu süreçlerin denetime katılan diğer yardımcılara yol gösterecek derecede yeterli ayrıntıyı içermesi gereklidir.³⁴¹ Denetçi denetim yapacağı işletmenin faaliyet gösterdiği sektör, işletmenin organizasyon yapısı, kuruluş yeri, ürettiği mal veya hizmetlerin niteliği, mali yapısı gibi konularda bilgi sahibi olarak Genel Kabul Görmüş Denetim Standartlarında istenilen kalitede bir denetimin gerçekleşmesi için uygun denetim planını hazırlar.³⁴²

3.8.1.2.2. İç Kontrol Yapısını İncelenme ve Değerleme Standardı

İşletme varlıklarının korunması ve muhasebe verilerinin doğruluğunu ve güvenilirliğinin sağlanması, işletme faaliyetlerinin etkinliğinin geliştirilmesi ve yönetimin politikalarına bağlılığın sağlanması amacıyla işletmenin organizasyon yapısı ve uygulama yöntemleri iç kontrol yapısının kapsamındadır.³⁴³ Denetim planlamasında iç kontrol yapısı önemli bir unsurdur çünkü işletmenin iç kontrol yapısı

³³⁹ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, 2. kısım, 3. bölüm, md. 14.

³⁴⁰ Kepekçi, **a.g.e.**, s. 17.

³⁴¹ Maliye Hesap Uzmanları Derneği, **a.g.e.**, s. 20.

³⁴² Güredin, **a.g.e.**, s. 45.

³⁴³ Aslan, Türk..., **a.g.e.**, s. 14.

ne kadar güvenli ise bilgilerin güvenilirliği de o oranda artmaktadır.³⁴⁴ Güvenilir bir iç kontrol yapısı hesaplardaki muhtemel hata ve hileleri azaltır.³⁴⁵ Böylece denetçi güvenilir bir iç kontrol yapısına sahip bir işletmede denetim planlaması yaparken denetçi sayısını az ve denetim süresini kısa belirler, denetim kapsamını daraltır ve denetçinin çalışmasını sonlandırmak için az sayıda kanıt ihtiyacı olur. Bir işletmenin iç kontrol yapısı zayıf ise denetim planlaması tam tersi olacak şekilde oluşturulur. Bu nedenle denetçi hazırlayacağı denetim planlaması için işletmenin iç kontrol yapısını da incelemelidir.

İç kontrol yapısının değerlendirilmesinin iki amacı vardır; birincisi iç kontrol yapısının kendisine olan güvenin araştırılıp sistemin etkinliğinin belirlenmesi, ikincisi ise uygun bir denetim görüşüne ulaşmada uygulanacak denetim işlemlerinin kapsam ve ayrıntısının belirlemesidir.³⁴⁶

3.8.1.2.3. Yeterli Sayı ve Kalitede Kanıt Toplama Standardı

Denetim personelinin mali tablolar üzerinde doğru bir karar vermesi için yeterli sayıda kanıtın olması gerektiği bu standartta açıklanmıştır. Yeterli kanıt elde edilip edilmediği kararını kanıtın kalitesi etkilemektedir.³⁴⁷

Bağımsız denetçilerin mali tablolar hakkında görüş bildirmeleri için uygun denetim tekniklerini kullanarak yeterli sayı ve güvenilirlikte kanıt elde etmeleri gerekir. Genel olarak bir denetim kanıtının kalitesini belirleyen etkenler şunlardır:³⁴⁸

Kanıtın geçerliliği, Kanıtın nesneliliği, Kanıtın zamanlılığı, Kanıtın sürekliliği.

Kanıtlar denetçinin görüşüne temel oluşturacağı için çok önemlidir. Ayrıca denetçi, mali tablo ve diğer mali bilgilerin önemli bir yanlışlık içerebileceğini göz

³⁴⁴ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 40.

³⁴⁵ Jack C. Robertson, and Timothy J. Louwers, **Auditing and Assurance Services**, 10th ed., United States: McGraw-Hill Higher Education, 2002, s. 30.

³⁴⁶ Güredin, **a.g.e.**, s. 46.

³⁴⁷ Soltani, **a.g.e.**, s. 147.

³⁴⁸ Güredin, **a.g.e.**, s. 47.

önünde bulundurarak mesleki şüphecilik anlayışıyla elde edilen denetim kanıtlarının geçerliliğini sorgulamalıdır.³⁴⁹

Bu standartta “mutlak” kanıttan dana çok“ yeterli” kanıttan bahsedilmektedir. Denetçiler işletmenin işlem ve olgularının hepsini denetlemezler, çoğu zaman veri örneklerini denetler ve çıkan sonuçla denetim görüşünü oluştururlar.³⁵⁰

3.8.1.3. Raporlama Standartları

Bağımsız denetçinin denetim çalışmasını bitirdikten sonra hazırlayacağı denetim raporunda bazı standartlara uyması zorunludur. Mali tablo kullanıcılarına göre mesleki bir inceleme yapıldığının tek kanıtı denetim raporudur. Bu nedenle denetim raporunun mesleki bir görüşle hazırlanması ve okuyuculara sunulması gerekmektedir.³⁵¹

3.8.1.3.1. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Uygunluk Standardı

Raporlama standartlarından genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluk standardı işletmenin mali tablolarının bu standarda uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı ile ilgilidir. Denetçi işletmenin mali tablolarını incelerken bu standarda uygunluğunu dikkatle incelemelidir. İlkelerden sapmalar varsa bunu denetçi raporunda önemlilik derecesine göre belirtmelidir.³⁵²

3.8.1.3.2. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinde Tutarlılık Standardı

Muhasebe uygulamaları için seçilen muhasebe politikalarının birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden uygulanması tutarlılık standardı gereğidir. Bu standart ile amaçlanan işletmelerin mali durumunun, faaliyet sonuçlarının ve bunlarla ilgili yorumların karşılaştırılabilir olmasıdır.³⁵³ Bu standartla mali tabloların haklı bir neden olmadıkça gerek şekil gerekse kapsamını oluşturan değerlendirme ilkeleri açısından yıldan

³⁴⁹ Ceren Ayça Göçen, “Kurumsal Yönetim, İç Kontrol ve Bağımsız Denetim: Parmalat Vakası”, **Mali Çözüm Dergisi**, S. 97, 2010, s. 111.

³⁵⁰ Robertson and Louwers, **a.g.e.**, s. 31.

³⁵¹ Güredin, **a.g.e.**, s. 50.

³⁵² Bozkurt, **a.g.e.**, s. 41.

³⁵³ Doğan Argun, Cemal İbiş ve Volkan Demir, **Mali Tablolar Analizi Uygulamaları**, Y. 62, 5. b., İstanbul: İSMMMO Yayın, 2008, s. 13.

yla değişiklikler olmaması gerektiği ifade edilir.³⁵⁴ Tutarlı davranılmasının istenilmesinin nedeni mali tablo kullanıcılarının mali tabloları karşılaştırarak aldıkları kararlarında yanılığa düşmelerinin engellenmesidir. Denetçi işletmenin kullandığı muhasebe ilkelerinde değişiklikler belirlerse bunu dipnotlarda belirtmesi gereklidir. Denetçi raporunda önceki denetim raporuna değinmeli ve yapılan denetimin o rapordan sonraki tarihte işletmenin yaptığı faaliyetleri kapsadığını açıklamalıdır.³⁵⁵

3.8.1.3.3. Yeterli Açıklama Standardı

Tam açıklama kavramı, mali tabloların karar alıcıların karar vermelerine yardımcı olacak şekilde yeterli açık ve anlaşılır olmasını ifade eder.³⁵⁶ Mali tablolar geçerli bilgi sunarak çeşitli gruplara alacakları mali kararlarda yardımcı olur. Bu bilgiler; zamanlı, eksiksiz, geçerli ve tarafsız olmalıdır.³⁵⁷

Tam açıklama ilkesine uygun hazırlanan raporlardaki ifadeler ve görüşler kanıtlarla desteklenmelidir.³⁵⁸ Bu kavram gereği mali tablolarda yer almayan fakat bu tablolardan yararlanarak alınacak kararları etkileyebilecek ve gerçekleşmesi muhtemel olaylara yer verilmelidir.³⁵⁹ Müşteri işletme tam açıklama ilkesine uymuşsa denetçi bunu raporunda belirtmez fakat uymamışsa raporda bunu belirtmek zorundadır.

3.8.1.3.4. Görüş Bildirme Standardı

Denetçi denetlediği işletmenin mali tabloları ile ilgili bir görüş bildirmesi gerekmektedir. Bu görüş türleri; “**olumlu görüş, şartlı olumlu görüş, olumsuz görüş ve görüş bildirmekten kaçınma**”dır.³⁶⁰ Denetim sürecinin son aşaması denetim raporudur. Denetim raporunda yapılan denetimin sonucu açıklanır. Denetim raporunda bir görüş bildirilmemesi ya da denetçinin bir görüş oluşturmaması durumunda bu durumu nedenleri ile açıklanması gerekmektedir.³⁶¹

³⁵⁴ Kaval, **a.g.e.** s. 178.

³⁵⁵ Güçlü, **a.g.e.**, s. 20.

³⁵⁶ Gücenme, **a.g.e.**, s. 56.

³⁵⁷ Güredin, **a.g.e.**, s. 51.

³⁵⁸ Güçlü, **a.g.e.**, s. 19.

³⁵⁹ Gücenme, **a.g.e.**, s. 56.

³⁶⁰ Kaval, **a.g.e.**, s. 181.

³⁶¹ Güredin, **a.g.e.**, s. 52.

3.9. Denetim Teknikleri

Denetim çalışmaları genel bir kanıt toplama ve bu kanıtları değerlendirme faaliyetidir.³⁶² Denetim çalışmalarının güvenilirliği elde edilen denetim kanıtların geçerliliğine bağlıdır.³⁶³ Denetim tekniği, denetçinin kanıt elde etmek için kullandığı genel araç ve yöntemlerdir.³⁶⁴

Denetim teknikleri aşağıda belirtilmiştir.³⁶⁵

- a) Fiziki inceleme,
- b) Doğrulama,
- c) Belge incelemesi tekniği ve kayıtların karşılaştırılması,
- d) Yeniden yapılan hesaplamalar,
- e) Kayıt işlemlerinin gözden geçirilmesi,
- f) Ayrıntılı araştırma,
- g) Soruşturma,
- h) Yardımcı defter ve kayıtların incelenmesi,
- i) İlgili hesaplar arasında ilişki kurma,
- j) Karşılaştırmalar ve oranlar.

3.9.1. Fiziki İnceleme

İşletmede bulunan varlıklar fiziki inceleme tekniği ile denetlenmektedir. Bu tekniğin kullanılma amacı işletmenin bilançosunda gösterilen varlıkların gerçekte işletmede olup olmadığının incelenmesidir. Fiziki inceleme tekniği ile varlıkların mevcudiyeti hakkında güvenilir bir bağımsız denetim kanıtı elde edilebilir fakat varlıklara ilişkin işletme hakları ve yükümlülükleri veya varlıkların değerlemesi ile ilgili

³⁶² Türedi, Denetim..., **a.g.e.**, s. 164.

³⁶³ **a.g.e.**, s. 163.

³⁶⁴ Gürbüz, **a.g.e.**, s. 101.

³⁶⁵ **a.g.e.**

bağımsız denetim kanıtı sağlanamayabilir.³⁶⁶ Kasa, stoklar, demirbaşlar gibi kalemler fiziki inceleme tekniği ile denetlenebilir fakat varlıkların işletmeye ait olup olmadığı bu teknikle kanıtlanamaz.

3.9.2. Doğrulama

Doğrulama, denetçinin denetlediği işletmenin iş ilişkisinin olduğu kişi ve kuruluşlardan doğrudan yazışmalar sonucunda elde ettiği kanıttır.³⁶⁷ Bağımsız denetçi borçlu olanlarla doğrudan temasa geçerek alacak tutarını doğrulayabilir. Çoğunlukla, hesap bakiyeleri ve bu bakiyelerin ayrıntıları için doğrulama kullanılır fakat bu kalemlerle sınırlı değildir.³⁶⁸ Doğrulama tekniğinde bilgiler bağımsız kaynaklardan doğrudan denetçiye geldiği için genellikle bu kanıtlar güvenilir kabul edilir.³⁶⁹

- **Olumlu Doğrulama,**

Olumlu doğrulama tekniğinde işletmenin kayıtlarındaki tutarın doğrulanması için üçüncü kişinin bilgisine başvurulur. Bilgisine başvuru kişi kendisine sorulan konuda müşteri ile mutabık olsa da olmasa da kendisinden bir yanıt beklenir.³⁷⁰

- **Olumsuz Doğrulama,**

Üçüncü kişiler bildirilen bilgi yanlış olması durumunda cevap verir. Doğrulama isteminde cevap verilmemesi durumunda bilgi doğru kabul edilir.³⁷¹

- **Boş Bakiyeli Doğrulama,**

Doğrulama mektubunda işletmenin kayıtlarında olan bilgiler karşı tarafa bildirilmez. Üçüncü kişinin kayıtlarında olan bilgi sorulur.³⁷²

³⁶⁶ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, 14. kısım, 2. bölüm, md. 8.

³⁶⁷ Kepekçi, **a.g.e.**, s. 86.

³⁶⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, 14. kısım, 2. bölüm, md. 11.

³⁶⁹ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 66.

³⁷⁰ Güredin, **a.g.e.**, s. 273.

³⁷¹ **a.g.e.**

³⁷² Gürbüz, **a.g.e.**, s. 104.

3.9.3. Belgelerin İncelenmesi Tekniği ve Kayıtların Karşılaştırılması

Muhasebede bir kaydın doğru olup olmadığını anlamak için kaydın dayanağı olan belgenin incelenmesi gerekmektedir.³⁷³ İnceleme; kağıt ortamında, elektronik ortamda veya diğer ortamlarda tutulan, iç veya dış kaynaklı kayıt ve belgelerin incelenmesine denir.³⁷⁴ Kayıt ve belgelerin yapısına ve kaynağına, işletme içinde tutuluyor olmasına ve meydana getirilmeleri sırasında var olan kontrollerin etkinliğine bağlı olarak, farklı güvenilirlik seviyelerinde bağımsız denetim kanıtı elde edilir.³⁷⁵

3.9.4. Yeniden Yapılan Hesaplamalar

Denetçi tarafından işletmenin kayıtlarındaki aritmetik işlemlerin doğruluğunu sağlamak için yapılan hesaplamalara yeniden hesaplama denir.³⁷⁶

3.9.5. Kayıt İşlemlerinin Gözden Geçirilmesi

Örneklemeyle kaynak belge seçerek, bu belgelerin yardımıyla muhasebe kayıtlarının doğru olup olmadığını incelenmesidir.³⁷⁷ Bu tekniğin amacı kayıt sürecinde eksiklikler, hatalar veya diğer olumsuzlukların olup olmadığını incelenmesidir. Bu kayıtlar genellikle iç kontrol sistemine bağlı olarak oluşturulur.³⁷⁸

3.9.6. Ayrıntılı Araştırma

Denetim sürecinde denetçi dikkatini çeken özel konuları ayrıntılı olarak inceleyebilir. Örneğin, kasa hesabının ters bakiye vermesi. Bu gibi durumlarda denetçi ayrıntılı inceleme yapar.³⁷⁹

³⁷³ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 69.

³⁷⁴ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, 14. kısım, 2. bölüm, md. 7.

³⁷⁵ **a.g.t.**

³⁷⁶ Gürbüz, **a.g.e.**, s. 106.

³⁷⁷ Kaval, **a.g.e.**, s. 151.

³⁷⁸ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 71.

³⁷⁹ Türedi Denetim..., **a.g.e.**, s. 173.

3.9.7. Soruşturma

Denetçi denetim çalışması sırasında ilgilere sorular sorarak çalışmasını yönlendirmek için bilgi toplar. Denetçi soruşturma sırasında soracağı soruları kendi belirler.³⁸⁰

3.9.8. Yardımcı Defter ve Kayıtların İncelenmesi

Yardımcı defterler tek başına kanıt olamazlar sadece destekleyici kanıt olarak kullanılabilir. Denetçi yardımcı defterleri kanıt olarak kullanmak isterse kayıtların doğru tutulup tutulmadığını incelemesi gerekmektedir.³⁸¹

3.9.9. İlgili Hesaplar Arasında İlişki Kurma

Kayıt sistemi çift yönlü tutulduğu için hesaplar arasında karşılıklı ilişki vardır. Hesaplardan birinde artış olduğunda diğerinde azalış olması nedeniyle denetçi bu ilişkiden yararlanarak hesaplar arasında mutabakat olup olmadığını araştırabilir.³⁸²

3.9.10. Karşılaştırmalar ve Oranlar

Bir hesap veya mali tablolardaki bir bilginin ölçütle karşılaştırılmasıdır. Bu karşılaştırmada ölçüt olarak tutarlar, yüzdeler veya oranlar kullanılabilir.³⁸³

3.10. Denetim Raporları

Denetçi; denetimi yaptığı çalışmalar sonucunda denetim raporu hazırlayıp, yayınlaması ile sonlandırmış olur. Bu nedenle denetimin son aşaması denetim raporudur.³⁸⁴ Denetim raporu denetçinin neyi denetlediğinin ve hangi sonuçlara ulaştığını açıkladığı bir belgedir.³⁸⁵ Denetim raporu, karar alıcılar ile denetçi arasındaki

³⁸⁰ Güredin, **a.g.e.**, s. 270.

³⁸¹ Türedi Denetim..., **a.g.e.**, s. 174.

³⁸² Gürbüz, **a.g.e.**, s. 111.

³⁸³ **a.g.e.**, s. 112.

³⁸⁴ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 365.

³⁸⁵ Kepekçi, **a.g.e.**, s. 195.

iletişim raporu olacak şekilde hazırlanıp ve okuyan açısından aynı anlama gelecek şekilde yazılmalıdır.³⁸⁶

Denetim çalışmaları sonucunda ulaşılan sonuca göre; "olumlu", "olumsuz", "şartlı görüş" ve "görüş bildirmekten kaçınma" görüş türlerinden birini içeren denetim raporu hazırlanır. Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinde "Olumlu Rapor" ortakların ve yardımcı kuruluşların mali durum, faaliyet ve sonuçlarının gerçeği tam olarak yansıttığının onayı şeklindedir. "Olumsuz Rapor" ise bunun tersidir. "Şartlı Rapor" bulunan aksaklıkların mali tabloların bütünlüğünü ve güvenilirliğini bozmadığı durumlarda hazırlanmaktadır.³⁸⁷

3.10.1. Olumlu Görüş

Olumlu görüş; mali tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri kapsamında, tüm önemli yönleriyle gerçeği doğru ve dürüst bir şekilde yansıttığına veya dürüstçe sunduğuna inanıldığında bildirilir.³⁸⁸ İlgilerin bilgisine sunulması gerekli olan fakat olumlu görüşü etkilemeyen önemli konular denetim raporunun açıklama bölümünde belirtilir.³⁸⁹ Denetçi mali tabloların işletmenin mali durumunu, faaliyet sonuçlarını ve nakit akışını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak doğru yansıtıldığını görüş bildirme paragrafında açıklar.³⁹⁰ (EK 13)

3.10.2. Olumsuz Görüş

Olumsuz görüş, mali tabloların gerçeği yansıtmadığı kanaatine varıldığında bildirilir. Denetçi, mali tabloların yanıltıcı ve eksik yapısını açıklamak için şartlı görüşü yetersiz bulursa olumsuz görüş bildirir.³⁹¹ Olumsuz görüşe neden olan durumlar mali tablolara yansıyan etkileri açık ve net bir şekilde bağımsız denetim raporunun açıklama

³⁸⁶ Haftacı, **a.g.e.**, s. 186.

³⁸⁷ Başak Ataman Akgül, "Türkiye'deki Denetim Uygulamalarının Çeşitli Kanunlar Açısından İncelenmesi" **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Kırgızistan-Türkiye: Manas Üniversitesi Yayınları No: 13, 2005, s. 122.

³⁸⁸ Köksal, **a.g.e.**, s. 284.

³⁸⁹ Ulusoy, **Halka Açık Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim**, s. 151.

³⁹⁰ Kepekçi, **a.g.e.**, s. 198.

³⁹¹ Köksal, **a.g.e.**, s. 286.

bölümünde belirtilmesi gerekmektedir.³⁹² Olumsuz görüş bildirileceği durumlarda önce denetçi işletme yönetimi ile görüşerek olumsuzlukların giderilmesini ister fakat işletme yönetimi uyarıldıkları halde gerekli önlemleri almaz ve düzelme yapmazsa denetçi raporda olumsuz görüş bildirmek zorundadır.³⁹³ (EK 14)

3.10.3. Şartlı Görüş

Şartlı görüş, bir bütün olarak mali tablolar hakkında olumlu görüş olmasına rağmen bazı konularda görüşe koşul konması ve bunun açıklanmasıdır.³⁹⁴ Denetçi, denetim çalışması sırasında karşılaştığı sınırlamalar, denetim ilkelerinden sapmalar ve gelecekle ilgili belirsizliklerin olduğu durumlarda raporda görüş olarak şartlı görüş bildirir.³⁹⁵ (EK 15)

3.10.4. Görüş Bildirmekten Kaçınma

Denetçi somut bir delil elde edemez ve bir vicdani kanaate varamazsa bu durumda görüş bildirmekten kaçınabilir.³⁹⁶ Denetçi denetim çalışmalarından sonra oluşturduğu yargı görüş bildirmekten kaçınma ise bunun nedeni ayrıntılı şekilde raporda bildirilmelidir.³⁹⁷ (EK 16)

Bağımsız denetçinin görüşünü etkileyen sorunlar şunlardır:³⁹⁸

a) Aşağıdaki şartlardan birinin oluşması durumunda, bağımsız denetçinin kanaatine göre sorunun etkisi mali tablolar için önemliyse veya önemli olabilecekse, bağımsız denetçi olumlu görüş beyan edemeyebilir:

- 1) Bağımsız denetçinin çalışma alanında bir sınırlama olması veya

³⁹² Ulusoy, **Halka Açık Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim**, s. 151.

³⁹³ Türedi, **Denetim...**, **a.g.e.**, s. 298.

³⁹⁴ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 369.

³⁹⁵ Türedi, **Denetim...**, **a.g.e.**, s. 297.

³⁹⁶ Güçlü, **a.g.e.**, s. 32.

³⁹⁷ Gücenme, **a.g.e.**, s. 57.

³⁹⁸ Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, 30. kısım, 3. bölüm, md. 5.

2) Yönetimle, seçilen muhasebe politikalarının uygunluğuna, bunların uygulama yöntemlerine veya mali tablo açıklamalarının yeterliliğine ilişkin bir anlaşmazlık bulunması.

b) (1) bendinde belirtilen husus şartlı görüş veya görüş bildirmekten kaçınma sonuçlarını, (2) bendinde belirtilen hususlar ise, şartlı görüş veya olumsuz görüş sonuçlarını doğurabilir.

c) Bağımsız denetçi tarafından olumlu görüş verilemeyeceği, fakat yönetimle olan herhangi bir anlaşmazlığın veya çalışma alanı sınırlamasının etkisinin olumsuz görüş bildirmeyi veya görüş bildirmekten kaçınmayı gerektirecek kadar önemli ve yaygın olmadığı kanaatine varıldığı durumlarda *şartlı görüş* verilir. Şartlı görüş, şarta ilişkin sorunların etkisini ortaya koymak için "... hususları dışında" ifadesi ile verilir.

d) Çalışma alanındaki sınırlamanın muhtemel etkisinin, bağımsız denetçinin yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtı elde edemeyeceği ve görüş bildiremeyeceği kadar önemli ve yaygın olması durumunda, *görüş bildirmekten kaçınır*.

e) Yönetimle olan anlaşmazlığın mali tablolara olan etkisinin önemli ve yaygın olduğu durumda, bağımsız denetçinin şartlı görüş vermeyi tabloların yanıltıcı ve eksik yapısını açıklamak için yeterli bulmadığı durumlarda *olumsuz görüş* verilir.

f) Bağımsız denetçinin olumlu görüş haricinde bir görüş verdiği tüm durumlarda, bunun nedenlerine ilişkin açık ve net açıklamalara raporda yer verilir ve bu durumun, hesaplanabiliyorsa mali tablolar üzerindeki olası etkileri belirtilir. Genellikle bu bilgi görüş veya görüş bildirmekten kaçınma paragraflarından önce ayrı bir paragrafta verilebilir ve varsa mali tablolara ilişkin bir dipnotta daha detaylı tartışıldığına ilişkin bir bilgiye de yer verilebilir.

4. ARACI KURUMLARDA BAĞIMSIZ DENETİM UYGULAMASI

Aracı kurumlarda bağımsız denetim aşağıda bir örnekle açıklanmaktadır. Örnek işletme olarak AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş. ele alınmıştır.

AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş. 05.09.1990 yılında kurulmuştur. İşletmenin ödenmiş sermayesi 2.000.000 TL'dir. Hisse senedi ve vadeli işlemler piyasasında aracılık hizmeti vermektedir. İşletmenin sahip olduğu belgeler; "Alım-satım aracılık yetki belgesi, sermaye piyasası araçlarının kredili alım, açığa satış ödünç alma ve ödünç verme işlemleri belgesi, türev araçların alım satımına aracılık belgesi"dir. İşletmenin Maslak merkezinden hariç Üsküdar'da şubesi bulunmaktadır. AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş. müşterileri internet şubesi üzerinden hisse senedi alım-satımı ve VOB üzerinden işlem yapabilirler.

AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş. 31.12.2011 tarihli mizan, bilanço ve gelir tablosu bulunmaktadır.

AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş. 31.12.2011 Tarihli Mizanı

HESAP	HESAP ADI	Borç Bakiye	Alacak Bakiye
1	DÖNEN VARLIKLAR	6.351.896,00	12.996,00
1000	Kasa (Kurum Toplam)	6.815,00	0,00
1060	Bankalar	1.917.408,00	0,00
1100	Hisse Senetleri	12.527,00	0,00
1180	Diğer Menkul Kıymetler	1.375,00	0,00
1190	Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı	0,00	12.501,00
1200	Müşteriler	3.131,00	0,00
1210	Kredili Müşteriler	281.544,00	0,00
1350	Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	495,00	0,00
1390	Şüpheli Alacaklar Karşılığı	0,00	495,00
1400	Ortaklardan Alacaklar	3,00	0,00
1460	Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	29.476,00	0,00
1470	Vadeli Mevduat Geçici Alacaklılar	4.086.424,00	0,00
1650	Yurtiçi Avanslar	314,00	0,00
1700	Gelecek Aylara Ait Giderler	3.066,00	0,00
1930	Peşin ödenen Vergiler	1.394,00	0,00
1950	Stopaj ve Fon Kesintileri	7.924,00	0,00
2	DURAN VARLIKLAR	1.594.657,00	1.165.479,00
2060	Verilen Depozito ve Teminatlar	41.869,00	0,00
2200	Bağlı Menkul Kıymetler	27.048,00	0,00
2210	Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı	0,00	27.048,00
2390	Diğer Finansal Duran Varlıklar	51,00	0,00
2440	Binalar	948.617,00	0,00
2460	Makine Tesis ve Cihazlar	94.446,00	0,00
2500	Döşeme ve Demirbaşlar	8.389,00	0,00
2520	Diğer Maddi Duran Varlıklar	380.864,00	0,00
2640	Binalar Amortismanı	0,00	606.650,00

2660	Makine Tesis ve Cihazlar Amortismanı	0,00	56.281,00
2700	Döşeme ve Demirbaşlar Amortismanı	0,00	2.707,00
2720	Diğer Maddi Duran Varlıklar Amortismanı	0,00	379.581,00
2810	Haklar	93.373,00	0,00
2870	Haklar İtfa Payı	0,00	93.212,00
3	KISA VADELİ BORÇLAR	3,00	4.070.162,00
3000	Banka Kredileri	0,00	0,00
3200	Satıcılar	0,00	11.636,00
3490	Diğer Ticari Borçlar	3,00	0,00
3500	Ortaklara Borçlar	0,00	658.335,00
3520	İştiraklere Borçlar	0,00	603.782,00
3560	Ödenecek Giderler	0,00	2.541,00
3580	Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	0,00	77.054,00
3590	GVK 67/1 Vergi Tevkifatları	0,00	30.454,00
3700	Vadeli Mevduat Müşteri Alacakları	0,00	2.664.629,00
3990	Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0,00	21.731,00
4	UZUN VADELİ BORÇLAR	367.466,00	3.742.757,00
4700	Kıdem Tazminatı Karşılığı	0,00	16.532,00
4800	Sermaye	0,00	2.000.000,00
4860	Yasal Yedekler	0,00	173.887,00
4960	Olağanüstü Yedek	0,00	1.552.338,00
4990	Geçmiş Yıllar Zararları	367.466,00	0,00
5	SONUÇ HESAPLARI	51.308.199,25	50.781.199,29
5000	Yurtiçi Brüt Satışları	0,00	47.880.839,17
5200	Yurtiçi Satışların Maliyeti	47.880.839,25	0,00
5300	Yurtiçi Komisyonlar	0,00	2.102.793,00

5320	Yurtiçi Komisyon İadeleri	436.090,00	0,00
5360	Faiz Gelirleri	0,00	371.341,62
5370	VOB KAR/ZARAR HS.	17.695,00	15.587,50
5400	Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri	180.601,00	0,00
5440	Genel Yönetim Giderleri	2.713.440,00	0,00
5570	Sabit Kıymet Satış Karı	0,00	86.455,00
5640	Menkul Kıymetler Gider Reeskontu	12.501,00	0,00
5650	Finansman Giderleri	67.033,00	0,00
5680	Menkul Kıymetler Gelir Reeskontu	0,00	20.875,00
5690	Finansman Geliri	0,00	71.768,00
5700	Konusu Kalmayan Karşılıklar	0,00	231.533,00
5790	Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	0,00	7,00
5800	Önceki Dönem Giderleri ve Zaraları	0,00	0,00
5990	KAR/ZARAR HS.	0,00	0,00
6	SONUÇ HESAPLARI	466.551,75	364.732,71
6050	Porföy Zararları	466.551,75	0,00
6060	Porföy Karları	0,00	364.732,71
8	NAZİM HESAPLAR	47.696.735.561,00	47.696.735.561,00
8000	Emanet Hisse Senetleri	32.499.067.136,00	0,00
8005	Emanet Kapalı Hisse Senetleri	14.305.000.141,00	0,00
8020	Yatırımcı Blokajından Borçlular	20.000,00	0,00
8032	Hacizli Hisse Senetleri	159.157.155,00	0,00
8040	Genel Kurul Blokajı Senetleri	0,00	0,00
8050	Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetleri	17.538.299,00	0,00
8070	Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Öz Kaynakları	4.653.791,00	0,00
8090	Ödünç Alınan Menkul Kıymetlerden Borçlular	600.000.000,00	0,00
8100	Açığa Satış Emanet Hisse Senetleri	0,00	0,00

8150	Ödünç Verilen Menkul Kıymetlerden Borçlular	101.299.000,00	0,00
8280	Emanet Aracı Kuruluş Varantları	10.000.000,00	0,00
8410	Açık Uzun Poz. Vadeli İşlem ve Ops. Söz	2,00	0,00
8411	Açık Kısa Poz.Vadeli İşlem ve Ops.Söz	7,00	0,00
8500	Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar	0,00	32.499.067.136,00
8505	Emanet Kapalı Hisse Senetlerinden Alacaklılar	0,00	14.305.000.141,00
8520	Emanet Hisse Senetleri Temettülerinden Alacaklılar	0,00	20.000,00
8532	Hacizli Hisse Senetlerinden Alacaklılar	0,00	159.157.155,00
8540	Emanet Genel Kurul Blokajından Alacaklılar	0,00	0,00
8550	Kredili Müşteriler Emanet Hisse Sen. Alacaklılar	0,00	17.538.299,00
8570	Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynakları Ödünç Alınan Menkul Kıymetlerden Alacaklılar	0,00	4.653.791,00
8590	Alacaklılar	0,00	600.000.000,00
8600	Açığa Satış Hisse Senetlerinden Alacaklılar	0,00	0,00
8650	Ödünç Verilen Menkul Kıymetlerden Alacaklılar	0,00	101.299.000,00
8780	Emanet Aracı Kuruluş Varantlarından Alacaklılar	0,00	10.000.000,00
8910	Açık Uzun Poz.Vdl.İşl.ve Ops.Söz.den Alacaklılar	30,00	39,00
9	DİĞER NAZIM HESAPLAR	6.120.690,89	6.120.690,89
9300	Diğer Nazım Hesaplar	2.191.500,00	0,00
9305	Döviz Teminat Müşterilerinden Borçlular	0,00	0,00
9340	Nakit Değerleme Borçlular	3.929.125,24	0,00
9800	Teminat Mektupları	0,00	2.191.500,00
9805	Döviz Teminat Müşterilerinden Alacaklılar	0,00	0,00
9840	Nakit Değerleme Alacaklılar	65,65	3.929.190,89

AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş. 31.12.2011 Tarihli Bilançosu

VARLIKLAR

Dönen Varlıklar	6.338.900
Nakit ve Nakit Benzerleri	6.010.647
Finansal Yatırımlar	1.401
Ticari Alacaklar	284.678
<i>-İlişkili Taraflardan Alacaklar</i>	3
<i>-Diğer Ticari Alacaklar</i>	284.675
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Alacaklar	-
Diğer Alacaklar	29.790
Stoklar	-
Canlı Varlıklar	-
Diğer Dönen Varlıklar	12.384
(Ara Toplam)	6.338.900
Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar	-
Duran Varlıklar	434.700
Ticari Alacaklar	-
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Alacaklar	-
Diğer Alacaklar	41.869
Finansal Yatırımlar	51
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar	-
Canlı Varlıklar	-
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	-
Maddi Duran Varlıklar	387.097
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	161
Şerhiye	-
Ertelenen Vergi Varlıkları	5.522
Diğer Duran Varlıklar	-
TOPLAM VARLIKLAR	6.773.600

YÜKÜMLÜLÜKLER

Kısa Vadeli Yükümlülükler

	4.070.156
Finansal Borçlar	-
Diğer Finansal Yükümlülükler	-
Ticari Borçlar	3.938.379
-İlişkili Taraflara Borçlar	1.262.117
-Diğer Ticari Borçlar	2.676.262
Diğer Borçlar	110.046
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Borçlar	-
Devlet Teşvik ve Yardımları	-
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	-
Borç Karşılıkları	-
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	21.731
(Ara Toplam)	4.070.156

Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklara İlişkin

Yükümlülükler

Uzun Vadeli Yükümlülükler

	16.532
Finansal Borçlar	-
Diğer Finansal Yükümlülükler	-
Ticari Borçlar	-
Diğer Borçlar	-
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Borçlar	-
Devlet Teşvik ve Yardımları	-
Borç Karşılıkları	-
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	16.532
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	-
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	-

ÖZKAYNAKLAR

Ana Ortaklığı Ait Özkaynaklar

	2.686.912
Ödenmiş Sermaye	2.000.000
Sermaye Düzeltmesi Farkları	-
Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi (-)	-

Hisse Senedi İhraç Primleri	-
Özel Fonlar	-
Yabancı Para Çevrim Farkları	-
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	173.887
Geçmiş Yıllar Kar / (Zararları)	1.184.875
Net Dönem Kar / (Zararı)	(671.850)
TOPLAM KAYNAKLAR	6.773.600

AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş. 31.12.2011 Tarihli Gelir Tablosu

SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER

Satış Gelirleri	50.281.508
Satışların Maliyeti (-)	(48.347.391)
Ticari Faaliyetlerden Brüt Kar/(Zarar)	1.934.117
Faiz, Ücret, Prim, Komisyon ve Diğer Gelirler	-
Faiz, Ücret, Prim, Komisyon ve Diğer Giderler (-)	-
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Brüt Kar/(Zarar)	-
BRÜT KAR/(ZARAR)	1.934.117
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(180.601)
Genel Yönetim Giderleri (-)	(2.713.440)
Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	-
Diğer Faaliyet Gelirleri	317.995
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	-
FAALİYET KARI/(ZARARI)	(641.929)
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Kar Zararlarındaki Paylar	-
Finansal Gelirler	92.643
Finansal Giderler (-)	(79.534)
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ KARI/(ZARARI)	(628.820)
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/(Gideri)	-
- Dönem Vergi Gelir/(Gideri)	-
- Ertelenmiş Vergi Geliri/(Gideri)	(43.030)
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI/ (ZARARI)	(671.850)
DURDURULAN FAALİYETLER	-
Durdurulan Faaliyetler Vergi Sonrası Dönem Karı/ (Zararı)	-
DÖNEM KARI/ (ZARARI)	(671.850)
Diğer Kapsamlı Gelir/(Gider)	-
Finansal Varlıklar Değer Artış Fonundaki Değişim	-
Duran Varlıklar Değer Artış Fonundaki Değişim	-
Finansal Riskten Korunma Fonundaki Değişim	-

Yabancı Para Çevrim Farklarındaki Değişim	-
Emeklilik Planlarından Aktüeryal Kazanç Ve Kayıplar	-
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Ortaklıkların Diğer Kapsamlı Gelirlerinden Paylar	-
Diğer Kapsamlı Gelir Kalemlerine İlişkin Vergi Gelir/Giderleri	-
DİĞER KAPSAMLI GELİR/(GİDER) (VERGİ SONRASI)	-
TOPLAM KAPSAMLI GELİR/(GİDER)	(671.850)
Dönem Kar/Zararının(-) Dağılımı	-
Toplam Kapsamlı Gelir/Giderin(-) Dağılımı	-
Hisse Başına Kazanç/(Kayıp) (TL)	(0,03359)
Seyreltilmiş Hisse Başına Kazanç/(Kayıp) (TL)	(0,03359)
Sürdürülen Faaliyetlerden Hisse Başına Kazanç/(Kayıp) (TL)	(0,03359)
Sürdürülen Faaliyetlerden Seyreltilmiş Hisse Başına Kazanç/(Kayıp) (TL)	(0,03359)

4.1. Bilanço Kalemlerinin Bağımsız Denetimi

4.1.1. Kasa Hesabı Denetimi

Kasa hesabı; işletme kasasına giren, çıkan ve kasada var olan TL ve yabancı paraların takip edildiği hesaptır.

İşletmenin 31.12.2011 tarihli mizanda kasa hesabı aşağıdaki gibidir:

1000	Kasa	6.815,00
------	------	----------

31.12.2011 tarihinde işletme kasasının sayımı mümkün olmadığı için kasa sayımı 30.12.2011 tarihinde gerçekleştirilmiştir. 31.12.2011 tarihli mizanda görünen kasa hesabı bakiyesine oluşmak için işletmeden kasa hesabı muavini istenmiştir. Kasa hesabı muavininden 31.12.2011 tarihine kadar gerçekleşen kasa hesabı giriş ve çıkışları tespit edilmiştir.

30.12.2011 Kasa Sayım Sonucu	5.857,95
30.12.- 31.12. Tahsilat	957,05
	<hr/>
31.12.2011 Bakiye	6.815,00

Kasa hesabı belgeleri incelenmiş ve ilgili karşılaştırmalar yapılmıştır. İşlemler sonucunda mizanda görünen 31.12.2011 tarihli kasa hesabı bakiyesine ulaşılmıştır.

4.1.2. Bankalar Hesabı Denetimi

Bankalar hesabı, işletmenin sahip olduğu yurtiçi ve yurtdışı banka hesaplarında meydana gelen nakit hareketlerinin izlendiği hesaptır. Bankalar hesabında genellikle satıcılara verilen çekler, alıcılardan alınan çekler, yapılan havaleler gibi işlemler kaydedilmektedir.

İşletmenin bankalar hesabı aşağıdaki gibidir:

1060	Bankalar	
1060.2.0.0	Merkez Şube	
1060.2.100.0	Yurtiçi Bankalar	
1060.2.100.1	Garanti	32
1060.2.100.2	Takasbank	1.259
1060.2.100.3	Yapı Kredi	11
1060.2.100.7	Asya Finans	3.350
1060.2.100.10	Vakıfbank	8
1060.2.100.13	Hsbc	1.912.746
1060.2.100.15	T-Bank	2
		<hr/>
		1.917.408

31.12.2011 tarihli hesap özeti almak için işletmenin çalıştığı her bankaya teyit mektubu gönderilmiştir. Bankalardan gelen hesap özetleri ile işletmenin kayıtlarında bulunan bakiyeler karşılaştırılmıştır. İncelemeler sonucunda işletmenin bankalar hesabında herhangi bir hataya rastlanmamıştır.

4.1.3. Menkul Kıymetler Hesabının Denetimi

Menkul kıymetler; ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları Kurul'ca belirlenen kıymetli evraklardır.³⁹⁹ Aracı kurumlar sahip oldukları menkul kıymetleri Sermaye Piyasası Kurulu Standartlarına uygun olarak İMKB'nin açıkladığı geçici kapanış bülteninden ilgili menkul kıymete ait en iyi alış fiyatına göre değerlendirme yaparlar.

İşletmenin hesaplarında bulunan menkul kıymetlerin listesi temin edilmiştir. Mevcut listedeki menkul kıymetlerin mülkiyetinin işletmeye mi yoksa başkasına mı ait olduğu araştırılmıştır. Menkul kıymetler bilanço tarihindeki defter değeri ve cari dönemde menkul kıymetin satışından sağlanan kazanç ve zararlar incelenmiştir.

³⁹⁹ Sermaye Piyasası Kanunu, 1. bölüm, md. 3.

İşletmeye ait menkul kıymetlerin listesi aşağıdaki gibidir:

<u>Hisse Adı</u>	<u>Nominal</u>	<u>En İyi Alış</u>	<u>Değerleme</u>
ADANA	0,231	3,36	0,78
ALARK	0,301	3	0,90
ALNTF	0,038	1,08	0,04
DOHOL	0,333	0,52	0,17
ISCTR	0,360	3,3	1,19
KCHOL	0,400	5,66	2,26
SISE	0,117	2,85	0,33
TSKB	0,315	1,82	0,57
AEFES	0,646	22,75	14,70
AGYO	0,332	0,95	0,32
DYHOL	0,840	0,5	0,42
KRDMD	0,430	0,75	0,32
MEMSA	0,250	0,45	0,11
SODA	0,800	3,16	2,53
ISFIN	0,059	1,14	0,07
EGCYO	0,207	0,94	0,19
MARTI	0,080	0,66	0,05
MEMS1	0,190	0,45	0,09
LATEK	0,666	1,54	<u>1,03</u>
		Toplam :	26,07

Aracı kurumun sahip olduğu hisse senetleri İMKB'nin açıkladığı listedeki ilgili verilerle kontrol edilmiş, değerlemenin doğru yapıldığı görülmüştür.

4.1.4. Müşteriler Hesabının Denetimi

İşletmenin yaptığı faaliyetler sonucunda alacaklarının takibi müşteriler hesabında yapılmaktadır.

İşletmenin müşteriler hesap bakiyesinin gerçek işlemlerden oluşup oluşmadığı araştırılmıştır. Bilançoda gözüken tutarın kayıtlarla karşılaştırılması yapılmıştır. Hesaptaki alacakların bilanço dönemine ait olup olmadığını öğrenmek için örnek faturalar seçilmiştir. Teyit mektupları işletmenin müşterilerine gönderilmiştir. İşletmenin müşterilerinden gelen cevaplar ilgili hesaplarla karşılaştırılmıştır. İşletmeden hesap muavini istenmiş, alacakların bir senelik tahsil sürelerini içeren liste oluşturulmuştur. Bu listedeki bilgiler doğrultusunda her alacak için yaşlandırma yapılmıştır. Hesapta mevcut olan tutarların tahsil edilme durumları incelenmiştir. Şirketin tahsil edemediği alacakları için şüpheli alacak karşılığı ayırdığı kayıtlardan tespit edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda hesapla ilgili herhangi bir hataya rastlanmamıştır.

4.1.5. Maddi Duran Varlıkların Denetimi

İşletmenin faaliyetlerini yerine getirmek için sahip olduğu ve bir yıldan fazla bir süre elinde tutmayı düşündüğü varlıklar maddi duran varlık olarak adlandırılır.

İşletmeden maddi duran varlık hesaplarının muavinleri istenip kayıtlarda görünen varlıkların fizikken var olup olmadığı ve mülkiyetlerinin kime ait olduğu araştırılmıştır. Cari dönem içinde bu hesapta giriş ve çıkışlara rastlanmaktadır. Hesaptaki giriş ve çıkışların kayıtları kontrol edilip, ilgili giriş ve çıkış faturaları ve sabit kıymet amortisman listesi işletme tarafından temin edilmiştir. Amortisman, maddi duran varlığın faydalı ömrü üzerinden kıst esası, binalar için hızlandırılmış, diğerleri için normal amortisman yöntemi ile hesaplanmıştır. Birikmiş amortisman rakamıyla mizan rakamı karşılaştırılmıştır. Maddi duran varlıkların değerlemelerinin doğru şekilde yapıldığı görülmüştür. Maddi duran varlıkların üzerinde ipotek ve rehin olup olmadığı araştırılmıştır. Hesaplarda herhangi bir hata bulunmamıştır.

Amortisman hesabında esas alınan faydalı ömürler ve uygulanan amortisman oranları aşağıdaki gibidir:

Maddi Varlık Cinsi	Faydalı Ömür (Yıl)	Amortisman Oranı
Binalar	50	% 4
Makine Tesis	3 – 15	% 6,66 - % 33,33
Demirbaşlar	5	% 20
Taşıtlar	5	% 20
Özel Maliyetler	5	% 20

İşletmenin maddi duran varlık listesi ve birikmiş amortismanı aşağıdaki gibidir:

<u>Maddi Duran Varlıklar</u>	<u>01.01.2011</u>	<u>Giris</u>	<u>Cıkış</u>	<u>31.12.2011</u>
Binalar	1.656.422	-	-	1.656.422
Tesis, makine ve cihazlar	506.852	14.947	(427.353)	94.446
Taşıtlar	226.881	30.160	(257.041)	-
Demirbaşlar	242.826	1.204	(235.641)	8.389
Özel Maliyetler	374.894	5.970	-	380.864
Toplam	3.007.875	52.281	(920.035)	2.140.121
<u>Birikmiş Amortismanlar</u>				
Binalar	(568.705)	(37.945)	-	(606.650)
Tesis, makine ve cihazlar	(362.118)	(31.918)	337.755	(56.281)
Taşıtlar	(223.703)	(8.871)	232.574	-
Demirbaşlar	(222.717)	(4.898)	224.908	(2.707)
Özel Maliyetler	(343.023)	(36.558)	-	(379.581)
Toplam	(1.720.266)	(120.190)	795.237	(1.045.219)
Bina Değer Düşüklüğü Karşılığı	(707.805)	-	-	(707.805)
Net Tutar	579.804	(67.909)	(124.798)	387.097

4.1.6. Maddi Olmayan Duran Varlıkların Denetimi

Fiziki yapıya sahip olmayan ve işletmenin belli bir şekilde yararlandığı veya yararlanmayı beklediği haklar ve şerefiyeler maddi olmayan duran varlıklar hesabında izlenir.

İşletmenin satın aldığı bilgisayar programları haklar hesabında kayıtlara alınmıştır. Maddi duran varlıklarda olduğu gibi ilgili hesap muavinleri ve maddi olmayan duran varlık amortisman listesi işletmeden alınmıştır. İşletmenin sahip olduğu maddi olmayan duran varlıkların işletmeye faydası olup olmadığı incelenmiştir. Maddi olmayan duran varlıklarla ilgili belgeler ve kayıtlar karşılaştırılmıştır. Maddi olmayan duran varlıklar 3 yıllık tahmini faydalı ömür üzerinden normal amortisman yöntemi ile itfa edilmiş olduğu tespit edilmiştir. Birikmiş amortisman rakamıyla mizan rakamı karşılaştırılmış ve aynı olduğu görülmüştür. Hesapta herhangi bir hata bulunmamıştır.

Maddi Olmayan Varlık Cinsi	Faydalı Ömür (Yıl)	Amortisman Oranı
Haklar	3	% 33,33

İşletmenin maddi duran varlık listesi ve birikmiş amortismanı aşağıdaki gibidir:

Maddi Olmayan Duran

<u>Varlıklar</u>	<u>01.01.2011</u>	<u>Giriş</u>	<u>Çıkış</u>	<u>31.12.2011</u>
Haklar	93.373	-	-	93.373
Toplam	93.373	-	-	93.373
<u>Birikmiş Amortismanlar</u>				
Haklar	(91.219)	(1.993)	-	(93.212)
Toplam	(91.219)	(1.993)	-	(93.212)
Net Tutar	2.154	(1.993)	-	161

4.1.7. Ertelenen Vergi Varlık ve Yükümlülüklerinin Denetimi

Türkiye’de kurumlar vergisi oranı %20’dir. İşletmenin ticari kazancına, vergi yasaları doğrultusunda indirimi kabul edilmeyen giderlerin ilave edilmesi, vergi yasalarında yer alan istisna (iştirak kazançları istisnası gibi) ve indirimlerin (Araştırma ve Geliştirme – Ar-Ge ve Bağış ve Yardımlar gibi) indirilmesi sonucu bulunan vergi matrahından bu oran hesaplanır.

AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş. denetimi sonucunda 5.522 TL tutarında ertelenen vergi varlığı bulunmuştur. Bu tutar aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır:

(SPK Sabit Kıymet Değerlemesi- VUK Sabit Kıymet Değerlemesi) * %20 =
Ertelenen Vergi Varlığı

Ertelenen vergi varlığı veya yükümlülüğü şu nedenden oluşmaktadır; Sabit kıymetlerin ömürleri VUK’a göre farklı Sermaye Piyasası Kanunu’na göre farklı hesaplanmaktadır. Bu nedenle işletme SPK’nın düzenlemelerine uygun şekilde hazırladığı mali tablolarda sabit kıymetler farklı, vergi ödemesi için VUK’a göre hazırlanan ve kurumlar vergisi beyannamesi ile bildirilen mali tablolarda farklı değerler görünmektedir. Uzun vadeli borçlar olarak sınıflandırılan kıdem tazminatı karşılığı tutarından %20’lik tutar da ertelenen vergi varlığıdır. İşletme sahip olduğu menkul kıymetler için hesapladığı değer düşüklüğünden de %20’lik ertelenen vergi varlığı hesaplanır. Diğer borç ve giderler için ayırdığı karşılık tutarından % 20’lik tutar ertelenmiş vergi yükümlülüğü hesaplanmıştır.

İşletmenin ertelenen vergi varlık ve yükümlülükleri aşağıdaki gibidir:

	Birikmiş Geçici Farklar	Ertelenen Vergi Varlıkları / Yükümlülükleri
	31 Aralık 2011	31 Aralık 2011
Maddi Duran Varlıklar	7.422	1.484
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	-	-
Kıdem Tazminatı Karşılığı	16.532	3.306
Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü	12.501	2.500
Toplam	36.455	7.291
Maddi Duran Varlıklar	(6.020)	(1.202)
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	(158)	(32)
Diğer Borç ve Gider Karşılığı	(2.668)	(534)
Toplam	(8.846)	(1.769)
Toplam (Net)	27.609	5.522
	31 Aralık 2011	
Ertelenen Vergi Varlıkları	7.291	
Ertelenen Vergi Yükümlülükleri	(1.769)	
Ertelenen Vergi Varlıkları / (Yükümlülükleri), Net	5.522	

4.1.8. Kıdem Tazminatı Denetimi

Türkiye'deki mevzuata göre işletmeler, en az bir yıllık hizmetini aynı işletmede tamamlayarak 25 yıllık çalışma hayatının ardından emekliye ayrılan (kadınlar için 58 erkekler için 60 yaş), iş ilişkisi sonlandırılan, askerlik hizmetleri için çağrılan veya vefat eden her çalışanına kıdem tazminatı ödemek zorundadır. Ödenecek tazminat, her hizmet yılı için bir aylık maaş tutarı kadardır ve 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla, tavan tutarı 2.731,85 TL olarak belirlenmiştir. Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar standardına göre kıdem tazminatı karşılığı hesaplamasında tahmini bir

enflasyon ve faiz oranı beklentisi ile uygun bir iskonto oranı belirlenerek netinin reel iskonto oranına ulaşılmalıdır.⁴⁰⁰ Gelecekte ödemesi yapılacak olan kıdem tazminatının bilanço tarihi itibari ile bugünkü değerlemenin hesaplanmasında hesaplanan reel iskonto oranı kullanılır. Böylece işletme çalışanlarının emekli olmaları durumunda oluşacak gelecekteki muhtemel yükümlülük tutarının bugünkü değeri tahmin edilmiş olur. İşletme çalışanları kendi isteği ile işten ayrılmaları durumunda herhangi bir ödeme yapılmamaktadır. İşletme bu tür işten ayrılmalarda işletmede kalacak olan kıdem tazminatı tutarının tahmini oranı da dikkate alınmalıdır.

İşletme personelinin emeklilikleri sonucunda tahmini yükümlülüğü ile ilgili karşılık, aşağıdaki aktüeryal varsayım kullanılarak bugünkü değerleri tahmin edilmiş ve mali tablolara yansıtılmıştır.

31 Aralık 2011

İskonto Oranı

% 4,66

Dönem içindeki kıdem tazminatı karşılığının hareketleri aşağıdaki gibidir:

	<u>31 Aralık 2011</u>
1 Ocak itibariyle karşılık	245.413
Hizmet maliyeti/iptali(-) (net)	(229.549)
Faiz maliyeti	668
Dönem sonu itibariyle karşılık	<u>16.532</u>

4.1.9. İlişkili Taraflara Olan Borçların Denetimi

TMS 24’de ilişkili taraf olma şartları açıklanmıştır. İşletmeden ilişkili taraflar listesi istenmiştir. İlişkili taraflarla yapılan işlemlerde alışların emsal fiyatların üzerinde yapılıp yapılmadığı ve duran varlık alım ya da satımın gerçekleşip gerçekleşmediği araştırılmıştır. Birlikte gerçekleştirilen ya da grup olarak yapılan harcamaların olup olmadığı incelenmiştir.

⁴⁰⁰ Volkan Demir, “TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar”, **Seçilmiş Türkiye Finansal Raporlama Standartları**, (Çevrimiçi) <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/99/12.%20bolum.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.05.2012), s. 204.

4.1.10. Sermaye Hesabının Denetimi

Sermaye hesabı, işletme sahibi ya da sahipleri tarafından işletmeye tahsil edilen ana sözleşmede yer alan ve ticaret siciline tescil edilmiş olan sermaye tutarının izlendiği hesaptır. İşletmeden ana sözleşmesi, genel kurul kararları ve hazırun cetveli istenmiştir. Sermaye tutarı karşılaştırılarak dönem içinde sermaye artırımı yapıp yapılmadığı araştırılmıştır. Bilançoda ödenmiş ve ödenmemiş sermaye ayrı gösterilip gösterilmediği incelenmiştir.

İşletmenin sermayesi 2.000.000 TL olup, beheri 10 kuruş kıymetinde 20.000.000 (Yirmi Milyon) hisseye ayrılmıştır. Hisselerin tamamı nama yazılıdır. İmtiyazlı hisse yoktur. Hesapla ilgili hata ile karşılaşılmamıştır.

31 Aralık 2011 itibariyle işletmenin ortakları ve sermaye içindeki payları aşağıda belirtilmiştir:

	<u>31 Aralık 2011</u>	<u>Oran</u>
<u>Ortaklar</u>		
Mehmet Bilgehan	1.619.910	80,9955
Özcan Ayhanlı	200.000	10,0000
Akın Yıldız	180.000	9,0000
Diğer	90	0,0045
Toplam	2.000.000	100,00
Ödenmemiş Sermaye	-	-
Net Toplam	2.000.000	100,00

4.2. Gelir Tablosu Kalemlerinin Bağımsız Denetimi

Bilanço hesapları denetlenirken ilgili gelir tablosu hesapları da denetlenmektedir. Ayrıca gelir tablosu denetiminde tablodaki gelir ve gider hesaplarının ana faaliyetler ve yan faaliyetler olarak sınıflandırılması ve yan faaliyetlerin süreklilik gösterip göstermediği incelenir.

4.2.1. Satış Gelirleri ve Satış Maliyetlerinin Denetimi

Gelir tablosunun satış gelirleri bölümünde aracı kurumun kendi portföyünden yaptığı menkul kıymet işlemlerinden elde ettiği gelirler muhasebeleştirilir. Satışlar sonucunda oluşan maliyetler de satış maliyetleri hesabında izlenir. İşletmeden işlem sonuç formları ve menkul kıymet giriş ve çıkış fişleri istenmiştir. Kayıtların doğru olarak aktarılıp aktarılmadığı incelenmiştir. Gerçekleşen işlemlerin bilanço dönemi işlemleri olup olmadığı araştırılmıştır.

5000 Yurtiçi Satışlar Hesabı'na 6060 Portföy Karları Hesabı eklenmiştir.

Aracı kurumun hizmet gelirleri esas faaliyetleri doğrultusunda elde ettiği yurt içi ve yurt dışı komisyon gelirlerinden oluşmaktadır. Bu gelirden müşterilere komisyon iadeleri, acentelere ödenen komisyonlar ve diğer indirimler indirilir.

Aracı kurumların gelirlerinin temelini aldıkları komisyon gelirleri oluşturur. Komisyon gelirleri 5300 Yurt İçi Komisyonlar Hesabı ve 5310 Yurt Dışı Komisyonlar Hesabı'nda muhasebeleştirilir. Bu iki hesaptan örnekleme yöntemi ile seçilen müşterilerin hesap hareketleri incelenmiştir. Komisyon gelirlerinden komisyon iadeleri düşülerek hesaplanan rakamla karşılaştırılmıştır. Ayrıca AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş.'nin ilgili belgeleri incelenerek bu hizmetleri verdiği saptanmış ve banka hesaplarından tahsil ettiği tutarlar doğrulanmıştır. İlgili işlemlerin muhasebe kayıtlarına doğru şekilde muhasebeleştirildiği görülmüştür.

İşletmenin esas faaliyetlerden faiz gelirleri müşteri kredi faizleri, menkul kıymet temettü gelirleri ve portföy vadeli işlem gelirlerinden oluştuğu görülmüştür. İşletme müşterilere verdiği krediler sonucunda elde ettiği geliri kayıtlarında muhasebeleştiği belirlemiştir. Kredi verilen müşterilerden kredi hacimleri yüksek olan müşteriler örnekleme yöntemi ile seçilmiş, kredi faiz gelirlerinin uygunluğu belirlenmiştir.

İşletmenin satış gelirleri aşağıdaki gibidir:

Satışlar	<u>01.01-31.12.2011</u>
Hisse Senedi Satışları	48.245.571
Toplam Menkul Kıymet Satışları	<u>48.245.571</u>
Menkul Kıymet Aracılık Komisyonları	2.102.793
Menkul Kıymet Aracılık Komisyon İadeleri (-)	(436.090)
Toplam Hizmet Gelirleri	<u>1.666.703</u>
Müşterilerden Alınan Kredi Faizleri	368.191
Müşterilerden Alınan Temerrüt Faiz Gelirleri	3.152
Portföy Vadeli İşlem Gelirleri	(2.109)
Toplam Esas Faaliyetlerden Faiz Gelirleri	<u>369.234</u>
Esas Faaliyet Gelirleri, (net)	<u>50.281.508</u>

AAA Menkul Değerler Ticareti A.Ş.'nin bilanço döneminde menkul kıymet satış maliyetleri ilgili menkul kıymet giriş fişlerinden doğrulanmıştır. 5200 Yurtiçi Satışların Maliyeti Hesabı'na 6050 Porföy Zararları Hesabı eklenmiştir.

İşletmenin satış maliyeti aşağıdaki gibidir:

Satışların Maliyeti

	<u>01.01-31.12.2011</u>
Hisse Senedi Maliyetleri (-)	48.347.391
Toplam	<u>48.347.391</u>

4.2.2. Faaliyet Giderlerinin Denetimi

Faaliyet giderleri 5400 Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri, 5410 Araştırma ve Geliştirme Giderleri ve 5440 Genel Yönetim Giderleri'nden oluşmaktadır.

5400 Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri Hesabı'ndan örnekleme yöntemi ile faturalar seçilmiştir. Bu faturalar muhasebe kayıtları ile karşılaştırılmıştır. 5400 Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri Hesabı'na yazılan giderlerin doğru şekilde sınıflandırılıp sınıflandırmadığı incelenmiştir.

Yapılan denetim sonucunda muhasebeleştirilen giderler aşağıdaki gibidir:

Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)

	<u>01.01-31.12.2011</u>
IMKB HSP Borsa Payı	1.220
VOB Aidatları	9.636
Yatırımcıları Koruma Fonu	7.018
Uzak Erişim Ağı Gideri	4.060
Takas Saklama Komisyonları	14.655
Merkezi Kayıt Kuruluşu Komisyonları	3.167
IMKB Yıllık Aidatı	1.650
Terminal Kirası	73.458
VOB Borsa Payı	65.737
Toplam	<u>180.601</u>

5410 Araştırma ve Geliştirme Giderleri Hesabı'nda muhasebeleştirilen gider bulunmamaktadır.

5400 Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri Hesabı'ndan yapılan işlemlerin aynısı 5440 Genel Yönetim Giderleri Hesabı içinde yapılmıştır.

Denetim sonucunda muhasebeleştirilen giderler aşağıdaki gibidir:

Genel Yönetim Giderleri (-)

	<u>01.01-31.12.2011</u>
Personel Giderleri	1.243.634
Huzur Hakkı Ödemeleri	118.000
Amortisman Giderleri	122.183
Haberleşme Giderleri	68.082
Müşavirlik Giderleri	51.114
Vergi, Resim ve Harçlar	109.212
Taşıt Araçları Giderleri	29.061
Kıdem Tazminatı Karşılığı	2.204
Ödenen Kıdem Tazminatları	310.671
Ödenen İhbar Tazminatları	88.057
Kira ve Aidat Giderleri	137.498
Temsil Ağırılama Giderleri	36.662
Üyelik Aidatları	16.527
Elektrik Giderleri	33.650
Bakım Onarım Gideri	7.776
Kırtasiye Giderleri	7.334
Banka Giderleri	7.403
Seyahat ve Ulaşım Giderleri	9.359
Bilgisayar ve Veritabanı Destek Hizmetleri	224.174
Diğer	90.839
Toplam	<u>2.713.440</u>

4.2.3. Diğer Faaliyetlerden Gelirler/Giderlerin Denetimi

İşletmenin asıl faaliyet konusu dışında kalan diğer faaliyetlerden elde ettiği gelirlerin izlendiği hesaptır.

İşletmenin Diğer Faaliyetlerden Gelirler / Giderlerin detayı aşağıdaki gibidir:

Diğer Faaliyetlerden Gelirler

	<u>01.01-31.12.2011</u>
Konusu Kalmayan Kıdem Tazminatı Karşılığı	231.084
Konusu kalmayan karşılıklar	449
Kira Gelirleri	-
Sabit Kıymet Satış Karı	86.455
Diğer	7
Toplam	<u>317.995</u>

Diğer Faaliyetlerden Giderler

31. Aralık 2011 tarihi itibari ile işletmenin Diğer Faaliyetlerden Giderleri yoktur.

SONUÇ

İşletme sahipleri işletme faaliyetlerine devam etmek ya da işletmelerine yeni yatırımlar yapmak için gerekli olan kaynak ihtiyaçlarını gün geçtikçe gelişen iş dünyasında bu değişime ayak uydurarak yeni yöntemler bulmak için yollar ararlar. Aynı zamanda tasarruflarını farklı yollarla değerlendirmek isteyenler yeni yatırım alanları araştırırlar. Bu iki grup sermaye piyasasında bir araya gelir fakat iki grup arasındaki iletişimi aracı kurumlar sağlar. Karşılıklı iletişim halindeki bu gruplar sermaye piyasası sayesinde kaynakları değiştirerek daha verimli kullanırlar.

Kaynak arayan işletme sahipleri ve tasarruflarını değerlendirmek isteyen kişi ya da işletmeler sermaye piyasasındaki işlemlerinde aracı kurumların bilgi ve tecrübesinden yararlanırlar. Aracı kurumlar özellikle sermaye piyasasındaki bu aracılık faaliyetini yerine getirmek için kurulurlar. Aracı kurumların sağladığı köprü vazifesi sermaye piyasalarında vazgeçilmez olmalarını sağlar. Bu nedenle sermaye piyasası aracı kurumsuz düşünülemez.

Sermaye piyasasında aracılık faaliyetlerini yapmaya yetkili aracı kuruluşlar; aracı kurumlar ve bankalardır. Aracı kurumların sermaye piyasası faaliyetlerini yapabilmeleri için Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin almaları ve yetki belgelerine sahip olmaları gereklidir. Yetki belgesi almış aracı kurumlar Borsa Üyelik Belgesini almaları şartı ile borsada işlem yapabilirler. Aracı kurumlar aracılık faaliyetleri dışındaki diğer faaliyetleri ancak en az bir aracılık faaliyetini de yapmaları şartı ile izin verilir.

Aracı kurumlar yaptıkları faaliyetleri muhasebeleştirmek için Sermaye Piyasası Kurulu'nun yaptığı düzenlemelere uymak zorundadırlar. Aracı kurumlar faaliyetleri sonucunda hazırlamak zorunda oldukları belgeleri ve kayıt düzenini Sermaye Piyasası Kurulu'nun Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ'e uygun şekilde düzenlemeleri gerekmektedir.

Aracı kurumlar da diğer anonim ortaklar gibi Sermaye Piyasası Kurulu'nun isteği doğrultusunda belirli dönemlerde mali tablolarını kamuoyuna sunarlar. Aracı kurumlar ana mali tabloları bilanço ve gelir tablosudur.

Geçmişte sermaye piyasasını etkileyen olaylar nedeniyle aracı kurumların denetimi çok önemlidir. Bu olayların başında aracı kurumların müşterilerine yaşattığı bazı kötü tecrübeler gelmektedir. Yetkileri doğrultusunda bazı aracı kurumlar yanlış ya da bilinçli olarak müşterilerini kararlarında yanıltmışlardır. Bu durum sadece aracı kurum ve müşterisini etkilememiş ayrıca ülke ekonomisine de büyük zararlar vermiştir. Aracı kurumların birçoğu tasfiye edilmiş ya da faaliyetleri geçici olarak durdurulmuştur. Bu gibi olaylar nedeniyle yatırımcılar tasarruflarını borsada değerlendirme konusunda ön yargılı davranmaya başladılar.

Ekonomide yaşanan başarısızlıklar nedeniyle denetimin önemi ön plana çıkmıştır. Aracı kurumların sıkı bir denetimden geçmesi gerekir. Aracı kurumlar anonim şirket oldukları için hem TTK'ye uygun şekilde denetlenir hem de Sermaye Piyasası Kanunu'na göre denetlenirler. Aracı kurumların mali tabloları Sermaye Piyasası Mevzuatına göre bağımsız denetimden geçmektedir. Aracı kurumların mali tablolarını denetleyen bağımsız denetim kuruluşu elemanları yeterli tecrübe ve bilgiye sahip olmalıdır. Bu şekilde ancak aracı kurumların mali tablolarını mevzuatta uygun şekilde denetleyebilirler.

Aracı kurumlar bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenmeden önce örgüt içinde oluşturdukları iç denetim departmanı tarafından sürekli şekilde denetlenmelidir. İç denetim departmanının etkin olması bağımsız denetim yapan işletmeye denetim sürecinde zaman kazandırır. Zaman bağımsız denetim için önemlidir çünkü bağımsız denetimin kısıtlı zamanda ve kapsam olarak sınırlı bir denetim türüdür.

Aracı kurumların bağımsız denetime tabi olmasındaki nedenlerden biri kamuyu aydınlatma düşüncesidir. Mali tablo kullanıcıları bağımsız denetimden geçmiş tablolara itibar gösterirler. Denetimden geçmiş mali tabloları inceleyerek daha doğru kararlar alabilirler. Yatırımcıların bu mali tablolara uygun şekilde aldıkları kararlarda yanılma oranları daha düşüktür. Bağımsız denetim ile kamunun aydınlatılması sermaye

piyasasına güven kazandırmaktadır. Asıl amaç olan yatırımcıların korunması da bağımsız denetimle sağlanmış olur.

Geçmişteki tecrübeler doğrultusunda aracı kurumların sermaye piyasaları için önemli olduğunu söylemek yanlış olmaz. Aracı kurumlar yaptıkları faaliyetlerde kendi çıkarlarından çok müşterinin çıkarlarını düşünmeleri gereklidir. Aracı kurumlar menkul kıymet halka arz edenler ile yatırımcıları bir araya getirmeli ve alacakları kararlarda yol gösterici olmalıdır. Ancak bu şekilde mevcut kaynaklar verimli kullanılır ve ülke ekonomisine katkıda bulunulur. Aracı kurumların mali tabloları periyodik olarak denetlenmesiyle mali tabloların gerçek mali durumlarını yansıtılıp yansıtılmadığı belirlenir. Denetimler sonucunda daha önce yaşanmış büyük ekonomik skandallar önlenmiş olur. Böylece ülke ekonomisi büyümeye devam edecektir.

EKLER

EK 1: İşlem Sonuç Formu

İŞLEM SONUÇ FORMU

ARACI KURULUŞ UNVANI

Müşteri Adı:

Müşteri No:

Menkul Kıymetin :	İMKB’de	Portföyden	Adet	Fiyat	Tutar	Komisyon	BSMV
Cinsi ve Adı		Alış/Satış	Alış/Satış				

Açıklama :

- Satın alınan menkul kıymetler emanete alınmış, bedeli hesabınıza borç kaydedilmiştir.
- Satılan menkul kıymetler emanetten çıkarılmış, bedeli hesabınıza alacak kaydedilmiştir.
- Verilen diğer hizmetler.

Aracı kuruluş yetkilileri

İsim İmza :

EK 2: Hesap Ekstresi

HESAP EKSTRESİ

ARACI KURULUŞ UNVANI

Tarih:

Örgüt Kodu:

Müşteri No:

Müşteri Adı:

Tarih	Fiş No	Açıklama	Borç	Alacak	Bakiye
		_____	_____	_____	
		TOPLAM			

Adı	Tarih	Fiş No	Açıklama	Giren	Çıkan	Kalan
A Hisse Senedi						
A Hisse Senedi				_____	_____	_____
			Toplam			
B Hisse Senedi						
B Hisse Senedi				_____	_____	_____
			Toplam			

Bakiye :

Aracı Kurum Yetkili İmzası

EK 3: Menkul Kıymet Çıkış Fişi

MENKUL KIYMET ÇIKIŞ FİŞİ

ARACI KURULUŞ UNVANI

Müşteri No :

Tarih :

Müşteri Adı :

Şube Kodu :

Menkul Kıymet Cinsi :

Fiş No :

Menkul Kıymet

NOMİNAL TUTAR

Adı

No'dan- No'ya

Tertip

Seri

Kupon

Kupür

Adet

Eski

Yeni

En Yeni

TOPLAM

Teslim Edenin

Teslim Alanın

Kodu

Kodu

Adı Soyadı

Adı Soyadı

İmzası

İmzası

EK 4: Müşteri Emri Formu

MÜŞTERİ EMRİ FORMU

Örgüt Kodu :

Tarih :

Müşteri Adı :

Zaman : Saat/Dakika

Müşteri Kodu :

MEF No:

Emrin İletiliş Şekli:

Sermaye Piyasası Aracı Cinsi	Adı	Alış/Satış	Emir Türü/ Geçerlilik Süresi	Fiyat/Nominal Değer
------------------------------	-----	------------	------------------------------	---------------------

Emri Alanın

Müşteri

Adı Soyadı

Adı Soyadı

İmzası

İmzası

EK 5: Seans Takip Formu

SEANS TAKİP FORMU

Tarih:

GERÇEKLEŞEN

Sıra No	Zaman	Örgüt Kodu	Müş. Kodu	Hisse/ Menkul Kıymet Kodu	Alış/ Satış	Miktar (Lot/Adet)	Birim Fiyat	Not	Karşı Üye	Miktar (Lot/Adet)	Birim Fiyatı	Not
---------	-------	------------	-----------	---------------------------	-------------	-------------------	-------------	-----	-----------	-------------------	--------------	-----

- Hisse senedi ve kamu borçlanma araçları için kullanılacaktır.
- Hisse senedi işlemleri için lot, kamu borçlanma araçları için adet kullanılacaktır.

EK 6: İşlem Dağıtım Listesi (1)

İŞLEM DAĞITIM LİSTESİ (1)

(Menkul Kıymet Bazında)

Tarih :

ARACI KURULUŞUN UNVANI

No :

<u>Menk. Kıym.</u>	<u>Müşteri</u>	<u>Emir</u>	Emrin	Alım/Satım	Adet	Emir	Gerçekleşen	Gerçekleşen	Komisyon BSMV	Gerçekleşmeyen
Cinsi Adı	No.	Adı	Tarih	Geçerlilik	A/S	(Nominal/	Fiyatı	Adet	(Fiyat (TL))	Emir Adedi
		Numara	Süresi			1000)		(Nominal/1000)		(Nominal/1000)

- Bu liste, alımlar için ayrı, satışlar için ayrı düzenlenir.
- Emir numarası borsa işlem defterinde mevcut emir numarasıdır.

EK 7: İşlem Dağıtım Listesi (2)

İŞLEM DAĞITIM LİSTESİ (2)

(Müşteri Adı Bazında)

ARACI KURULUŞUN UNVANI

Tarih :

No :

<u>Menk. Kıym.</u>	<u>Müşteri</u>	<u>Emir</u>	Emrin	Alım/Satım	Adet	Emir	Gerçekleşen	Gerçekleşen	
Komisyon BSMV	Gerçekleşmeyen								
Cinsi Adı	No. Adı	Tarih	Geçerlilik	A/S	(Nominal/	Fiyatı	Adet	(Fiyat (TL)	Emir Adedi
	Numara	Süresi		1000)		(Nominal/1000)		(Nominal/1000)	

- Bu liste, alımlar için ayrı, satışlar için ayrı düzenlenir.
- Emir numarası borsa işlem defterinde mevcut emir numarasıdır.

EK 8: SERMAYE PİYASASI KURULU ARACI KURUMLARINDA HESAP PLANI

Aracı Kurum Hesap Planı

I -1000-1990 DÖNEN VARLIKLAR

1000-1090	Hazır Değerler
1000	Kasa
1040	Tahsil Edilecek Çekler
1050	Kuponlar
1060	Bankalar
(-) 1070	Verilen Çekler
1090	Diğer Hazır Değerler
1000-1190	Menkul Kıymetler
1100	Hisse Senetleri
1110	Hisse Senetleri Geçici İlmuhaberler
1140	Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları
1160	Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları
1180	Diğer Menkul Kıymetler
1185	Aracı Kuruluş Varantları
(-) 1190	Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı
1200-1390	Kısa Vadeli Ticari Alacaklar
1200	Müşteriler
1210	Kredi Hesabı
1220	Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Teminatlar
1230	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinden Alacaklılar
1240	Merkez
1260	Şubeler
1300	Alacak Senetleri
(-) 1310	Alacak Senetleri Reeskontu
1320	Verilen Depozito ve Teminat
1330	Tahsil Edilecek Anapara, Faiz, Kupon, Gelir Payları
1340	Temettü Farkı
1350	Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar

(-)	1390	Şüpheli Alacaklar Karşılığı
1400-1490		Diğer Kısa Vadeli Alacaklar
	1400	Ortaklardan Alacaklar
	1420	İştiraklerden Alacaklar
	1440	Personelden Alacaklar
	1460	Kısa Vadeli Diğer Alacaklar
(-)	1490	Şüpheli Alacaklar Karşılığı
1500 -1590		Takas ve Saklama Merkezi
	1500	Takas Merkezi
	1510	Vadeli işlem ve Opsiyon Sözleşmeleri Takas Merkezleri (Portföy)
	1511	Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleri Takas Merkezleri (Müşteri)
	1520	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Takas Merkezi – Portföy/Depo Hesabı
	1521	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Takas Merkezi – Müşteri
	1550	Saklama Merkezi
1600-1690		Verilen Avanslar
	1600	Akreditifler
	1650	Yurtiçi Avanslar
1700-1990		Diğer Dönen Varlıklar
	1700	Gelecek Aylara Ait Giderler
	1750	Türev Araca Konu Standart Varlıklar
	1800	Geçici Vergi
	1900	Sayım ve Tesellüm Noksanları
(-)	1910	Sayım ve Tesellüm Noksanları Karşılığı

II- 2000-2990 DURAN VARLIKLAR

2000-2090		Uzun Vadeli Ticari Alacaklar
	2000	Müşteriler
	2040	Alacak senetleri
(-)	2050	Alacak Senetleri Reeskontu
	2060	Verilen Depozito ve Teminatlar

	2070	Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar
	(-) 2090	Şüpheli Alacaklar Karşılığı
2100-2190		Diğer Uzun Vadeli Alacaklar
	2100	Ortaklardan Alacaklar
	2120	İştiraklerden Alacaklar
	2140	Personelden Alacaklar
	2160	Uzun Vadeli Diğer Alacaklar
	(-) 2180	Şüpheli Alacaklar Karşılığı
2200-2390		Finansal Duran Varlıklar
	2200	Bağlı Menkul Kıymetler
	(-) 2210	Bağlı Menkul kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı
	2300	İştirakler
	(-) 2310	İştirakler Sermaye Taahhütleri
	(-) 2320	İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı
	2390	Diğer Finansal Duran Varlıklar
2400-2590		Maddi Duran Varlıklar
	2400	Arazi ve Arsa
	2420	Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri
	2440	Binalar
	2460	Makina Tesis ve Cihazlar
	2480	Taşıt Araç ve Gereçler
	2500	Döşeme ve Demirbaşlar
	2520	Diğer Maddi Duran Varlıklar
	2540	Yapılmakta Olan Yatırımlar
	2560	Akreditifler
	2580	Verilen Yurtiçi Sipariş Avansları
2600-2790		Maddi Duran Varlıklar Amortismanı
	(-) 2600	İşletme Arazisi Amortismanı
	(-) 2620	Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri Amortismanı
	(-) 2640	Binalar Amortismanı
	(-) 2660	Makina Tesis ve Cihazlar Amortismanı
	(-) 2680	Taşıt Araç ve Gereçleri Amortismanı
	(-) 2700	Döşeme ve Demirbaşlar Amortismanı

(-) 2720	Diğer Maddi Duran Varlıklar Amortismanı
2800-2850	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
2800	Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri
2810	Haklar
2820	Araştırma ve Geliştirme Giderleri
2840	Diğer Maddi Olmayan Dönen Varlıklar
2850	Verilen Avanslar
2860-2890	Maddi Olmayan Duran Varlıklar İtfa Payları
(-) 2860	Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri İtfa Payı
(-) 2870	Haklar İtfa Payı
(-) 2880	Araştırma ve Geliştirme Giderleri İtfa Payı
(-) 2890	Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar İtfa Payı
2900-2990	Diğer Duran Varlıklar
2900	Gelecek Yıllara Ait Giderler
2950	Geçici Vergi

III- 3000-3990 KISA VADELİ BORÇLAR

3000-3190	Finansal Borçlar
3000	Banka Kredileri
3040	Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri
3180	Diğer Finansal Borçlar
3181	Çıkarılmış Aracı Kurum Varantları
3200-3490	Ticari Borçlar
3200	Satıcılar
3220	Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Teminatlar
3230	Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerinden Alacaklılar (Müşteri Teminatları, Primler, Kâr ve Zarar)
3300	Borç Senetleri
3310	Borç Senetleri Reeskontu
3320	Alınan Depozito ve Teminatlar
3490	Diğer Ticari Borçlar
3500-3790	Diğer Kısa Vadeli Borçlar
3500	Ortaklara Borçlar

3520	İştiraklere Borçlar
3540	Bağlı Ortaklıklara Borçlar
3560	Ödenecek Giderler
3580	Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler
3600	Ertelenen ve Takside Bağlanan Devlet Alacakları
3620	Gelecek Aylara Ait Gelirler
3660	Personele Borçlar
3700	Sayım ve Tesellüm Fazlaları
3790	Kısa Vadeli Diğer Borçlar
3800-3890	Alınan Avanslar
3900-3990	Borç ve Gider Karşılıkları
3900	Vergi Karşılıkları
3990	Diğer Borç ve Gider Karşılıkları

IV-4000-4990 UZUN VADELİ BORÇLAR

4000-4190	Finansal Borçlar
4000	Banka Kredileri
4190	Diğer Finansal Borçlar
4191	Çıkarılmış Aracı Kurum Varantları
4200-4390	Ticari Borçlar
4200	Satıcılar
4220	Borç Senetleri
(-) 4230	Borç Senetleri Reeskontu
4240	Alınan Depozito ve Teminatlar
4390	Diğer Ticari Borçlar
4400-4590	Diğer Uzun Vadeli Borçlar
4400	Ortaklara Borçlar
4420	Bağlı Ortaklıklara Borçlar
4460	Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları
4480	Gelecek Yıllara Ait Gelirler
4500	Personele Borçlar
4550	Uzun Vadeli Diğer Borçlar

4600-4690	Alınan Sipariş Avansları
4700-4790	Borç ve Gider Karşılıkları
4700	Kıdem Tazminatı Karşılığı
4790	Diğer Borç ve Gider Karşılıkları
4800-4990	Öz Sermaye
4800	Sermaye
(-) 4810	Sermaye Taahhütleri
4820	Emisyon Primi
4840	Yeniden Değerleme Değer Artışı
4860	Yasal Yedekler
4900	Statü Yedekleri
4940	Özel Yedekler
4960	Olağanüstü Yedek
4970	Net Dönem Kârı
(-) 4980	Dönem Zararı
(-) 4990	Geçmiş Yıllar Zararları

V- 5000-5990 SONUÇ HESAPLARI

5000-5490	Esas Faaliyetle İlgili Sonuç Hesapları
5000	Yurtiçi Brüt Satışları
5010	Yurtdışı Brüt Satışlar
5020	Yurtiçi Brüt İhraç Gelirleri
5100	Yurtiçi Satışlardan İskontolar
5110	Yurtdışı Satış İskontoları
5200	Yurtiçi Satışların Maliyeti
5210	Yurtdışı Satışların Maliyeti
5220	Yurtiçi Brüt İhraç Maliyetleri
5300	Yurt İçi Komisyonlar
5310	Yurtdışı Komisyonlar
5340	Temettü Gelirleri
5360	Faiz Gelirleri
5370	Türev Piyasa İşlemleri Değerleme Farkları
5390	Diğer Hizmet Gelirleri

5400	Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri
5410	Araştırma ve Geliştirme Giderleri
5440	Genel Yönetim Giderleri
5490	Komisyon ve Diğer Hizmet Giderleri
5500-5590	Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Kârlar
5500	İştirak Kazançları
5550	Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Kârlar
5600-5640	Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar
5650-5690	Finansman Giderleri
5700-5790	Olağanüstü Gelirler ve Kârlar
5700	Konusu Kalmayan Karşılıklar
5750	Önceki Dönem Gelirleri ve Kârları
5790	Diğer Olağanüstü Gelirler ve Kârlar
5800-5890	Olağanüstü Giderler ve Zararlar
5800	Önceki Dönem Giderleri ve Zararları
5890	Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar
5990	Kâr Zarar Hesapları

VI- 6000-6990 GEÇİCİ HESAPLAR

6000	Gerçekleşen Hisse Senedi Alışları
6010	Gerçekleşen Hisse Senedi Geçici İlmuhaber Alışları
6200	Gerçekleşen Özel Sektör Tahvili Alışları
6210	Gerçekleşen Finansman Bonosu Alışları
6220	Gerçekleşen Banka Bonosu Alışları
6230	Gerçekleşen Banka Garantili Bono Alışları
6240	Gerçekleşen Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Alışları
6250	Gerçekleşen Hisse Senedi İle Değiştirilebilir Tahvil Alışları
6260	Gerçekleşen Kâra İştirakli Tahvil Alışları
6270	Gerçekleşen Katılma İntifa Senedi Alışları
6300	Gerçekleşen Devlet Tahvili Alışları
6320	Gerçekleşen Hazine Bonosu Alışları
6340	Gerçekleşen Gelir Ortaklığı Senedi Alışları
6350	Gerçekleşen Konut Sentifikası Alışları

- 6500 Gerçekleşen Hisse Senedi Satışları
- 6510 Gerçekleşen Hisse Senedi Geçici İlmuhaber Satışları
- 6700 Gerçekleşen Özel Sektör Tahvili Satışları
- 6710 Gerçekleşen Finansman Bonosu Satışları
- 6720 Gerçekleşen Banka Bonosu Satışları
- 6730 Gerçekleşen Banka Garantili Bono Satışları
- 6740 Gerçekleşen Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Satışları
- 6750 Gerçekleşen Hisse Senedi İle Değiştirilebilir Tahvil Satışları
- 6760 Gerçekleşen Kâra İştirakli Tahvil Satışları
- 6770 Gerçekleşen Katılma İntifa Senedi Satışları
- 6800 Gerçekleşen Devlet Tahvili Satışları
- 6820 Gerçekleşen Hazine Bonosu Satışları
- 6840 Gerçekleşen Gelir Ortaklığı Senedi Satışları
- 6850 Gerçekleşen Konut Sertifikası Satışları

VII- 7000-8990 MENKUL KIYMETLER NAZIM HESAPLARI

- 7000 Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi Satışları
- 7010 Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi Geçici İlmuhaber Satışları
- 7200 Dağıtıma Tabi Tutulacak Özel Sektör Tahvili Satışları
- 7210 Dağıtıma Tabi Tutulacak Finansman Bonosu Satışları
- 7220 Dağıtıma Tabi Tutulacak Banka Bonosu Satışları
- 7230 Dağıtıma Tabi Tutulacak Banka Garantili Bono Satışları
- 7240 Dağıtıma Tabi Tutulacak Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Satışları
- 7250 Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi İle Değiştirilebilir Tahvil Satışları
- 7260 Dağıtıma Tabi Tutulacak Kâra İştirakli Tahvil Satışları
- 7270 Dağıtıma Tabi Tutulacak Katılma İntifa Senedi Satışları
- 7300 Dağıtıma Tabi Tutulacak Devlet Tahvili Satışları
- 7320 Dağıtıma Tabi Tutulacak Hazine Bonosu Satışları
- 7340 Dağıtıma Tabi Tutulacak Gelir Ortaklığı Senedi
- 7350 Dağıtıma Tabi Tutulacak Konut Sertifikası Satışları
- 7500 Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi Alışları
- 7510 Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi Geçici İlmuhaber Alışları

- 7700 Dağıtıma Tabi Tutulacak Özel Sektör Tahvili Alışları
- 7710 Dağıtıma Tabi Tutulacak Finansman Bonosu Alışları
- 7720 Dağıtıma Tabi Tutulacak Banka Bonosu Alışları
- 7730 Dağıtıma Tabi Tutulacak Banka Garantili Bono Alışları
- 7740 Dağıtıma Tabi Tutulacak Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Alışları
- 7750 Dağıtıma Tabi Tutulacak Hisse Senedi İle Değiştirilebilir Tahvil Alışları
- 7760 Dağıtıma Tabi Tutulacak Kâra İştirakli Tahvil Alışları
- 7770 Dağıtıma Tabi Tutulacak Katılma İntifa Senedi Alışları
- 7800 Dağıtıma Tabi Tutulacak Devlet Tahvili Alışları
- 7820 Dağıtıma Tabi Tutulacak Hazine Bonosu Alışları
- 7840 Dağıtıma Tabi Tutulacak Gelir Ortaklığı Senedi Alışları
- 7850 Dağıtıma Tabi Tutulacak Konut Sertifikası Alışları
- 8000 Emanet Hisse Senetleri
- 8010 Emanet Hisse Senetleri Geçici İlmuhaberleri
- 8020 Emanet Hisse Senetleri Temettüleri
- 8050 Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetleri
- 8070 Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynakları
- 8090 Ödünç Alınan Menkul Kıymetlerden Borçlular
- 8110 Açığa Satış Müşterileri Menkul Kıymet Özkaynakları
- 8130 Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Menkul Kıymet Teminatları
- 8150 Ödünç Verilen Menkul Kıymetlerden Borçlular
- 8170 Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Menkul Kıymet Teminatları
- 8200 Emanet Özel Sektör Tahvilleri
- 8210 Emanet Finansman Bonoları
- 8220 Emanet Banka Bonoları
- 8230 Emanet Banka Garantili Bonolar
- 8240 Emanet Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri
- 8250 Emanet Hisse Senetleri İle Değiştirilebilir Tahviller
- 8260 Emanet Kâra İştirakli Tahviller
- 8270 Emanet Katılma İntifa Senetleri

8280	Emanet Aracı Kuruluş Varantları
8300	Emanet Devlet Tahvilleri
8310	Emanet Devlet Tahvilleri Makbuzları
8320	Emanet Hazine Bonoları
8330	Emanet Hazine Bonoları Makbuzları
8340	Emanet Gelir Ortaklığı Senetleri
8350	Emanet Konut Sertifikaları
8390	Türev Araçlar Takas Merkezleri (Yabancı Para)
8400	Emanet Faiz, Kupon ve Gelir Payları
8410	Açık Uzun Pozisyon Vadeli İşlem Sözleşmeleri
8411	Açık Kısa Pozisyon Vadeli İşlem Sözleşmeleri
8412	Açık Uzun Pozisyon Alım Opsiyonu Sözleşmeleri
8413	Açık Kısa Pozisyon Alım Opsiyonu Sözleşmeleri
8414	Açık Uzun Pozisyon Satım Opsiyonu Sözleşmeleri
8415	Açık Kısa Pozisyon Satım Opsiyonu Sözleşmeleri
8420	Türev Araçlara Konu Standart Varlıklar
8440	Türev Piyasa Gayrinakdi Teminatları
8450	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinden Döviz Teminat Borçları
8460-8469	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinden Döviz Borçları
8470-8474	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Portföy Teminat Borçları
8475-8484	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Portföy Döviz Borçları
8495	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Fiyat Farkları
8500	Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar
8510	Emanet Geçici İlmühaberlerinden Alacaklılar
8520	Emanet Hisse Senetleri Temettülerinden Alacaklılar
8550	Kredili Müşterilerin Emanet Hisse Senetlerinden Alacaklılar
8570	Kredili Müşterilerin Menkul Kıymet Özkaynaklarından Alacaklılar
8590	Ödünç Alınan Menkul Kıymetlerden Alacaklılar
8610	Açığa Satış Müşterileri Menkul Kıymet Özkaynaklarından Alacaklılar
8630	Ödünç Alınan Menkul Kıymetler İçin Verilen Menkul Kıymet Teminatlarından Alacaklılar

8650	Ödünç Verilen Menkul Kıymetlerden Alacaklılar
8670	Ödünç Verilen Menkul Kıymetler İçin Alınan Menkul Kıymet Teminatlarından Alacaklılar
8700	Emanet Özel Sektör Tahvillerinden Alacaklılar
8710	Emanet Finansman Bonolarından Alacaklılar
8720	Emanet Banka Bonolarından Alacaklılar
8730	Emanet Banka Garantili Bonolardan Alacaklılar
8740	Emanet Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri Alacaklılar
8750	Emanet Hisse Senetleri İle Değiştirilebilir Tahvillerden Alacaklılar
8760	Emanet Kâra İştirakli Tahvillerden Alacaklılar
8770	Emanet Katılma İntifa Senetlerinden Alacaklılar
8780	Emanet Aracı Kuruluş Varantlarından Alacaklılar
8800	Emanet Devlet Tahvillerinden Alacaklılar
8810	Emanet Devlet Tahvilleri Makbuzlarından Alacaklılar
8820	Emanet Hazine Bonolarından Alacaklılar
8830	Emanet Hazine Bonoları Makbuzlarından Alacaklılar
8840	Emanet Gelir Ortaklığı Senetlerinden Alacaklılar
8850	Emanet Konut Sertifikalarından Alacaklılar
8890	Türev Araçlar Teminat, Prim, Kâr ve Zarar (Yabancı Para)
8900	Emanet Faiz, Kupon ve Gelir Paylarından Alacaklılar
8910	Açık Pozisyon Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerinden Alacaklılar
8920	Türev Araçlara Konu Standart Varlıklardan Alacaklılar
8940	Türev Piyasa Gayrinakdi Teminatlardan Alacaklılar
8950	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinden Döviz Teminat Alacaklıları
8960-8969	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinden Döviz Alacaklıları
8970-8974	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinden Portföy Teminat Alacaklıları
8975-8984	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinden Portföy Döviz Alacaklıları
8995	Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinden Aracı Kurum Net Pozisyon Yükümlülükleri

VIII- 9000-9990 DİĞER NAZIM HESAPLAR

9000	Aracılık Yükleniminden Borçlar
9100	Tevdi Edilecek Türev Piyasa Teminatlarından Borçlular
9102	Kısa Pozisyon Opsiyon Primlerinden Borçlular
9110	Uzun Pozisyon Opsiyon Primlerinden Borçlular
9200	İhraç Edilen Varant Yükümlülüklerinden Borçlar
9300	Diğer Nazım Hesaplar
9310	Repo Taahhütlerinden Borçlular
9320	Ters Repo Taahhütlerinden Borçlular
9500	Aracılık Yükleniminden Alacaklılar
9600	Tevdi Edilecek Türev Piyasa Temitlerinden Alacaklılar
9602	Kısa Pozisyon Opsiyon Primlerinden Alacaklılar
9610	Uzun Pozisyon Opsiyon Primlerinden Alacaklılar
9700	İhraç Edilen Varant Yükümlülüklerinden Alacaklılar
9800	Diğer Nazım Hesaplar
9810	Repo Taahhütlerinden Alacaklılar
9820	Ters Repo Taahhütlerinden Alacaklılar

EK 9: Örnek Bilanço

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.
31 ARALIK 2011 ve 31 ARALIK 2010 TARİHLERİNDEKİ
BİLANÇOLARI
(Tutarlar aksi belirtilmedikçe Türk Lirası (TL) olarak belirtilecektir.)
(Seri XI No: 29 - Konsolide Olmayan)

BİLANÇO (TL)	Not	Bağımsız Denetimden Geçmiş 31 Aralık 2011	Bağımsız Denetimden Geçmiş 31 Aralık 2010
VARLIKLAR			
Dönen Varlıklar			
Nakit ve Nakit Benzerleri			
Finansal Yatırımlar			
Ticari Alacaklar			
-İlişkili Taraflardan Alacaklar			
-Diğer Ticari Alacaklar			
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Alacaklar			
Diğer Alacaklar			
Stoklar			
Canlı Varlıklar			
Diğer Dönen Varlıklar			
(Ara Toplam)			
Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar			
Duran Varlıklar			
Ticari Alacaklar			
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Alacaklar			
Diğer Alacaklar			
Finansal Yatırımlar			
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar			
Canlı Varlıklar			
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller			
Maddi Duran Varlıklar			
Maddi Olmayan Duran Varlıklar			
Şerefiye			
Ertelenen Vergi Varlıkları			
Diğer Duran Varlıklar			
TOPLAM VARLIKLAR			

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.
31 ARALIK 2011 ve 31 ARALIK 2010 TARİHLERİNDEKİ
BİLANÇOLARI
(Tutarlar aksi belirtilmedikçe Türk Lirası (TL) olarak belirtilecektir.)
(Seri XI No: 29 - Konsolide Olmayan)

BİLANÇO (TL)	Bağımsız	Bağımsız
	Denetimden Geçmiş	Denetimden Geçmiş
	31 Aralık 2011	31 Aralık 2010
	Not	
YÜKÜMLÜLÜKLER		
Kısa Vadeli Yükümlülükler		
Finansal Borçlar		
Diğer Finansal Yükümlülükler		
Ticari Borçlar		
-İlişkili Taraflara Borçlar		
-Diğer Ticari Borçlar		
Diğer Borçlar		
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Borçlar		
Devlet Teşvik ve Yardımları		
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü		
Borç Karşılıkları		
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler		
(Ara Toplam)		
Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklara		
İlişkin Yükümlülükler		
Uzun Vadeli Yükümlülükler		
Finansal Borçlar		
Diğer Finansal Yükümlülükler		
Ticari Borçlar		
Diğer Borçlar		
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Borçlar		
Devlet Teşvik ve Yardımları		
Borç Karşılıkları		
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin		
Karşılıklar		
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü		
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler		
ÖZKAYNAKLAR		
Ana Ortaklığı Ait Özkaynaklar		
Ödenmiş Sermaye		
Sermaye Düzeltmesi Farkları		
Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi (-)		
Hisse Senedi İhraç Primleri		
Değer Artış Fonları		
Yabancı Para Çevrim Farkları		
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler		
Geçmiş Yıllar Kar / (Zararları)		
Net Dönem Kar / (Zararı)		
TOPLAM KAYNAKLAR		

EK 10: Örnek Gelir Tablosu

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.
31 ARALIK 2011 ve 31 ARALIK 2010 TARİHLERİ İTİBARIYLA
KAPSAMLI GELİR TABLOLARI
(Tutarlar aksi belirtilmedikçe Türk Lirası (TL) olarak belirtilecektir.)
(Seri XI No: 29 - Konsolide Olmayan)

KAPSAMLI GELİR TABLOSU (TL)	Bağımsız Denetimden Geçmiş	Bağımsız Denetimden Geçmiş
Not	31 Aralık 2011	31 Aralık 2010
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER		
Satış Gelirleri		
Satışların Maliyeti (-)		
Ticari Faaliyetlerden Brüt Kar/(Zarar)		
Faiz, Ücret, Prim, Komisyon ve Diğer Gelirler		
Faiz, Ücret, Prim, Komisyon ve Diğer Giderler (-)		
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Brüt Kar/(Zarar)		
BRÜT KAR/(ZARAR)		
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)		
Genel Yönetim Giderleri (-)		
Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)		
Diğer Faaliyet Gelirleri		
Diğer Faaliyet Giderleri (-)		
FAALİYET KARI/(ZARARI)		
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Kar Zararlarındaki Paylar		
Finansal Gelirler		
Finansal Giderler (-)		
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ KARI/(ZARARI)		
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/(Gideri)		
- Dönem Vergi Gelir/(Gideri)		
- Ertelenmiş Vergi Geliri/(Gideri)		
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI/ (ZARARI)		
DURDURULAN FAALİYETLER		
Durdurulan Faaliyetler Vergi Sonrası Dönem Karı/ (Zararı)		
DÖNEM KARI/ (ZARARI)		
Diğer Kapsamlı Gelir/(Gider)		
DİĞER KAPSAMLI GELİR/(GİDER) (VERGİ SONRASI)		
TOPLAM KAPSAMLI GELİR/(GİDER)		
Dönem Kar/Zararının(-) Dağılımı		
Toplam Kapsamlı Gelir/Giderin(-) Dağılımı		
Hisse Başına Kazanç/(Kayıp) (TL)		
Seyreltilmiş Hisse Başına Kazanç/(Kayıp) (TL)		

**Sürdürülen Faaliyetlerden Hisse Başına
Kazanç/(Kayıp) (TL)**
**Sürdürülen Faaliyetlerden Seyreltilmiş Hisse
Başına Kazanç/(Kayıp) (TL)**

EK 11: Örnek Özsermaye Değişim Tablosu

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.
31 ARALIK 2011 ve 31 ARALIK 2010 TARİHLERİNDEKİ
ÖZSERMAYE DEĞİŞİM TABLOSU

(Tutarlar aksi belirtilmedikçe Türk Lirası (TL) olarak belirtilecektir.)
(Seri XI No: 29 - Konsolide Olmayan)

	Not	Sermaye	Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	Geçmiş Yıl Karları/(Zararları)	Dönem Karı/(Zararı)	Toplam
31 Aralık 2009 Bakiyesi						
Transferler						
Net Dönem Karı/(Zararı)						
31 Aralık 2010 Bakiyesi						
Transferler						
Net Dönem Karı/(Zararı)						
31 Aralık 2011 Bakiyesi						

EK 12: Örnek Nakit Akım Tablosu

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.
31 ARALIK 2011 ve 31 ARALIK 2010 TARİHLERİ İTİBARIYLA
NAKİT AKIM TABLOSU
(Tutarlar aksi belirtilmedikçe Türk Lirası (TL) olarak belirtilecektir.)
(Seri XI No: 29 - Konsolide Olmayan)

	Bağımsız Denetimden Geçmiş 01.01.- 31.12.2011	Bağımsız Denetimden Geçmiş 01.01.- 31.12.2010
A. ESAS FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN NAKİT AKIMLARI		
Vergi Öncesi Dönem Karı / (Zararı)		
Düzeltilmeler		
Amortisman (+)		
Kıdem Tazminatı Karşılığı (+)		
Konusu Kalmayan Kıdem Tazminatı Karşılık İptali		
Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)		
İşletme Sermayesindeki Değişikliklerden Önceki Faaliyet Karı (+)		
Ticari İşlemlerdeki ve Diğer Alacaklardaki değişim		
Ticari Borçlarda Değişim		
Esas Faaliyet İle İlgili Oluşan Nakit (+)		
Kıdem Tazminatı Ödemesi (-)		
Vergi Ödemeleri (-)		
Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Net Nakit		
B. YATIRIM FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN NAKİT AKIMI		
Finansal Yatırımlar (-)		
Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlık Satın Alımları (-)		
Maddi ve Maddi Olmayan Varlık Satışı Nedeniyle Elde Edilen Nakit Girişleri (+)		
Yatırım Faaliyetlerinde (Kullanılan) / Elde Edilen Nakit		
C. FİNANSMAN FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN NAKİT AKIMI		
Hisse Senedi İhracı Nedeniyle Elde Edilen Nakit Girişleri (+)		
Kısa ve Uzun Vadeli Finansal Varlıklardaki Değişim (+)		
Finansal Kiralama Borçları İle İlgili Ödemeler (+)		
Ödenen Temettümler		
Sermaye Artışı		
Finansman Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit		
Nakit ve Benzerlerinde Meydana Gelen Net Artış		
Dönem Başındaki Nakit ve Nakit Benzerleri Mevcudu		
Dönem Sonundaki Nakit ve Nakit Benzerleri Mevcudu		

EK 13: Örnek Olumlu Denetim Raporu

ÖRNEK OLUMLU DENETİM RAPORU

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş. Anonim Şirketi Yönetim Kurulu'na

Giriş

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.'nin ("İşletme") 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla hazırlanan ve ekte yer alan bilançosunu, aynı tarihlerde sona eren yıla ait kapsamlı gelir tablosunu, özkaynaklar değişim tablosunu ve nakit akım tablosunu, önemli muhasebe politikalarının özetini ve dipnotlarını denetlemiş bulunuyoruz.

Finansal Tablolarla İlgili Olarak İşletme Yönetiminin Sorumluluğu

İşletme yönetimi finansal tabloların Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan finansal raporlama standartlarına göre hazırlanması ve dürüst bir şekilde sunumundan sorumludur. Bu sorumluluk, finansal tabloların hata ve/veya hile ve usulsüzlükten kaynaklanan önemli yanlışlıklar içermeyecek biçimde hazırlanarak, gerçeği dürüst bir şekilde yansıtmasını sağlamak amacıyla gerekli iç kontrol sisteminin tasarlanmasını, uygulanmasını ve devam ettirilmesini, koşulların gerektirdiği muhasebe tahminlerinin yapılmasını ve uygun muhasebe politikalarının seçilmesini içermektedir.

Bağımsız Denetim Kuruluşunun Sorumluluğu

Sorumluluğumuz, yaptığımız bağımsız denetimlere dayanarak bu finansal tablolar hakkında görüş bildirmektir. Bağımsız denetimlerimiz, Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan bağımsız denetim standartlarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu standartlar, etik ilkelere uyulmasını ve bağımsız denetimin, finansal tabloların gerçeği doğru ve dürüst bir biçimde yansıtip yansıtmadığı konusunda makul bir güvenceyi sağlamak üzere planlanarak yürütülmesini gerektirmektedir.

Bağımsız denetimlerimiz, finansal tablolardaki tutarlar ve dipnotlar ile ilgili bağımsız denetim kanıtı toplamak amacıyla, bağımsız denetim tekniklerinin kullanılmasını içermektedir. Bağımsız denetim tekniklerinin seçimi, finansal tabloların hata ve/veya

hileden ve usulsüzlükten kaynaklanıp kaynaklanmadığı hususu da dahil olmak üzere önemli yanlışlık içerip içermediğine dair risk değerlendirmesini de kapsayacak şekilde, mesleki kanaatimize göre yapılmıştır. Bu risk değerlendirmesinde, İşletme'nin iç kontrol sistemi göz önünde bulundurulmuştur. Ancak, amacımız iç kontrol sisteminin etkinliği hakkında görüş vermek değil, bağımsız denetim tekniklerini koşullara uygun olarak tasarlamak amacıyla, İşletme yönetimi tarafından hazırlanan finansal tablolar ile iç kontrol sistemi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bağımsız denetimlerimiz, ayrıca İşletme yönetimi tarafından benimsenen muhasebe politikaları ile yapılan önemli muhasebe tahminlerinin ve finansal tabloların bir bütün olarak sunumunun uygunluğunun değerlendirilmesini içermektedir.

Bağımsız denetim sırasında temin ettiğimiz bağımsız denetim kanıtlarının, görüşümüzün oluşturulmasına yeterli ve uygun bir dayanak oluşturduğuna inanıyoruz.

Görüş

Görüşümüze göre, ilişikteki finansal tablolar, XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.'nin 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla finansal durumunu, aynı tarihte sona eren yıla ait finansal performansını ve nakit akımlarını, Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan finansal raporlama standartları çerçevesinde doğru ve dürüst bir biçimde yansıtmaktadır.

AAA Uluslararası Bağımsız Denetim ve S.M.M.M. A.Ş.

Murat Baştürk

Sorumlu Ortak Başdenetçi

15.02.2012

EK 14: Örnek Olumsuz Denetim Raporu

ÖRNEK OLUMSUZ DENETİM RAPORU

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş. Anonim Şirketi Yönetim Kurulu'na

Giriş

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.'nin ("İşletme") 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla hazırlanan ve ekte yer alan bilançosunu, aynı tarihlerde sona eren yıla ait kapsamlı gelir tablosunu, özkaynaklar değişim tablosunu ve nakit akım tablosunu, önemli muhasebe politikalarının özetini ve dipnotlarını denetlemiş bulunuyoruz.

Finansal Tablolarla İlgili Olarak İşletme Yönetiminin Sorumluluğu

İşletme yönetimi finansal tabloların Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan finansal raporlama standartlarına göre hazırlanması ve dürüst bir şekilde sunumundan sorumludur. Bu sorumluluk, finansal tabloların hata ve/veya hile ve usulsüzlükten kaynaklanan önemli yanlışlıklar içermeyecek biçimde hazırlanarak, gerçeği dürüst bir şekilde yansıtmasını sağlamak amacıyla gerekli iç kontrol sisteminin tasarlanmasını, uygulanmasını ve devam ettirilmesini, koşulların gerektirdiği muhasebe tahminlerinin yapılmasını ve uygun muhasebe politikalarının seçilmesini içermektedir.

Bağımsız Denetim Kuruluşunun Sorumluluğu

Sorumluluğumuz, yaptığımız bağımsız denetimlere dayanarak bu finansal tablolar hakkında görüş bildirmektir. Bağımsız denetimlerimiz, Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan bağımsız denetim standartlarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu standartlar, etik ilkelere uyulmasını ve bağımsız denetimin, finansal tabloların gerçeği doğru ve dürüst bir biçimde yansıtıp yansıtmadığı konusunda makul bir güvenceyi sağlamak üzere planlanarak yürütülmesini gerektirmektedir.

Bağımsız denetimlerimiz, finansal tablolardaki tutarlar ve dipnotlar ile ilgili bağımsız denetim kanıtı toplamak amacıyla, bağımsız denetim tekniklerinin kullanılmasını içermektedir. Bağımsız denetim tekniklerinin seçimi, finansal tabloların hata ve/veya hileden ve usulsüzlükten kaynaklanıp kaynaklanmadığı hususu da dahil olmak üzere

önemli yanlışlık içerip içermediğine dair risk değerlendirmesini de kapsayacak şekilde, mesleki kanaatimize göre yapılmıştır. Bu risk değerlendirmesinde, İşletme'nin iç kontrol sistemi göz önünde bulundurulmuştur. Ancak, amacımız iç kontrol sisteminin etkinliği hakkında görüş vermek değil, bağımsız denetim tekniklerini koşullara uygun olarak tasarlamak amacıyla, İşletme yönetimi tarafından hazırlanan finansal tablolar ile iç kontrol sistemi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bağımsız denetimlerimiz, ayrıca İşletme yönetimi tarafından benimsenen muhasebe politikaları ile yapılan önemli muhasebe tahminlerinin ve finansal tabloların bir bütün olarak sunumunun uygunluğunun değerlendirilmesini içermektedir.

Bağımsız denetim sırasında temin ettiğimiz bağımsız denetim kanıtlarının, görüşümüzün oluşturulmasına yeterli ve uygun bir dayanak oluşturduğuna inanıyoruz.

Olumsuz Görüş Dayanağı

İşletme yönetimi, dönemin başında, kontrolü dışı önemli miktarda yeni payların mevcudiyeti nedeniyle konsolidasyonun uygun olmayacağı görüşüyle, bağlı ortaklık ve iştiraklerini konsolide etmeyi durdurmuştur. Bu uygulama, Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan finansal raporlama standartlarına aykırıdır. Konsolide finansal tablolar hazırlanmış olsaydı, finansal tablolardaki hemen her hesap önemli derecede farklılık gösterecekti.

Görüş

Görüşümüze göre, finansal tablolar, yukarıda paragrafta bahsedilen hususun önemli etkileri nedeniyle ekli finansal tablolar, İşletme'nin 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla finansal durumunu, aynı tarihte sona eren yıla ait finansal performansını ve nakit akımlarını, Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan finansal raporlama standartları çerçevesinde doğru ve dürüst bir biçimde yansıtmamaktadır.”

AAA Uluslararası Bağımsız Denetim ve S.M.M.M. A.Ş.

Murat Baştürk

Sorumlu Ortak Başdenetçi

15.02.2012

EK 15: Örnek Şartlı Denetim Raporu

ÖRNEK ŞARTLI DENETİM RAPORU

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş. Yönetim Kurulu'na

Giriş

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.'nin ("İşletme") 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla hazırlanan ve ekte yer alan bilançosunu, aynı tarihlerde sona eren yıla ait kapsamlı gelir tablosunu, özkaynaklar değişim tablosunu ve nakit akım tablosunu, önemli muhasebe politikalarının özetini ve dipnotlarını denetlemiş bulunuyoruz.

Finansal Tablolarla İlgili Olarak İşletme Yönetiminin Sorumluluğu

İşletme yönetimi finansal tabloların Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan finansal raporlama standartlarına göre hazırlanması ve dürüst bir şekilde sunumundan sorumludur. Bu sorumluluk, finansal tabloların hata ve/veya hile ve usulsüzlükten kaynaklanan önemli yanlışlıklar içermeyecek biçimde hazırlanarak, gerçeği dürüst bir şekilde yansıtmasını sağlamak amacıyla gerekli iç kontrol sisteminin tasarlanmasını, uygulanmasını ve devam ettirilmesini, koşulların gerektirdiği muhasebe tahminlerinin yapılmasını ve uygun muhasebe politikalarının seçilmesini içermektedir.

Bağımsız Denetim Kuruluşunun Sorumluluğu

Sorumluluğumuz, yaptığımız bağımsız denetimlere dayanarak bu finansal tablolar hakkında görüş bildirmektir. Bağımsız denetimlerimiz, Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan bağımsız denetim standartlarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu standartlar, etik ilkelere uyulmasını ve bağımsız denetimin, finansal tabloların gerçeği doğru ve dürüst bir biçimde yansıtmayı yansıtmadığı konusunda makul bir güvenceyi sağlamak üzere planlanarak yürütülmesini gerektirmektedir.

Bağımsız denetimimiz, finansal tablolardaki tutarlar ve dipnotlar ile ilgili bağımsız denetim kanıtı toplamak amacıyla, bağımsız denetim tekniklerinin kullanılmasını içermektedir. Bağımsız denetim tekniklerinin seçimi, finansal tabloların hata ve/veya hileden ve usulsüzlükten kaynaklanıp kaynaklanmadığı hususu da dahil olmak üzere önemli yanlışlık içerip içermediğine dair risk değerlendirmesini de kapsayacak şekilde,

mesleki kanaatimize göre yapılmıştır. Bu risk değerlendirmesinde, işletmenin iç kontrol sistemi göz önünde bulundurulmuştur. Ancak, amacımız iç kontrol sisteminin etkinliği hakkında görüş vermek değil, bağımsız denetim tekniklerini koşullara uygun olarak tasarlamak amacıyla, işletme yönetimi tarafından hazırlanan finansal tablolar ile iç kontrol sistemi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bağımsız denetimimiz, ayrıca işletme yönetimi tarafından benimsenen muhasebe politikaları ile yapılan önemli muhasebe tahminlerinin ve finansal tabloların bir bütün olarak sunumunun uygunluğunun değerlendirilmesini içermektedir.

Bağımsız denetim sırasında temin ettiğimiz bağımsız denetim kanıtlarının, görüşümüzün oluşturulmasına yeterli ve uygun bir dayanak oluşturduğuna inanıyoruz.

Şartlı Görüşün Dayanağı

İşletmenin ofisin de 07 Kasım 2011 tarihinde yangın çıkmış ofis ekipmanları, demirbaşları ve muhasebe kayıtları kısmen hasar görmüştür. Yangın nedeniyle hasar gören muhasebe kayıtlarını tedarik edilememiştir. Bu nedenle 31 Aralık 2011 tarihli mali tablolarda yer alan 1. 259.789 TL tutarındaki gelirlere ve 473.156 TL tutarındaki giderlere ilişkin gerekli denetim prosedürleri uygulanamamıştır. Yeterli denetim kanıtı elde edilemeyen söz konusu hesapların İşletme'nin 31 Aralık 2011 tarihli finansal tablolarına etkileri konusunda görüş oluşturulamamıştır.

Şartlı Görüş

Görüşümüze göre, ilişikteki finansal tablolar, yukarıda şartlı görüşün dayanağı bölümünde açıklanan husus nedeniyle ortaya çıkabilecek düzeltmeler dışında, İşletme'nin 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla finansal durumunu ve aynı tarihte sona eren yıla ait finansal performansını ve konsolide nakit akışlarını, Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan finansal raporlama standartları çerçevesinde doğru ve dürüst bir biçimde yansıtmaktadır.

AAA Uluslararası Bağımsız Denetim ve S.M.M.M. A.Ş.

Murat Baştürk

Sorumlu Ortak Başdenetçi

15.02.2012

EK 16: Örnek Görüş Bildirmekten Kaçınma Denetim Raporu

ÖRNEK GÖRÜŞ BİLDİRMEKTEN KAÇINMA DENETİM RAPORU

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş. Yönetim Kurulu'na

Giriş

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.'nin ("İşletme") 31 Aralık 2011 tarihi itibarıyla hazırlanan ve ekte yer alan bilançosunu, aynı tarihlerde sona eren yıla ait kapsamlı gelir tablosunu, özkaynaklar değişim tablosunu ve nakit akım tablosunu, önemli muhasebe politikalarının özetini ve dipnotlarını denetlemiş bulunuyoruz.

Finansal Tablolara İlgili Olarak İşletme Yönetiminin Sorumluluğu

İşletme yönetimi finansal tabloların Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan finansal raporlama standartlarına göre hazırlanması ve dürüst bir şekilde sunumundan sorumludur. Bu sorumluluk, finansal tabloların hata ve/veya hile ve usulsüzlükten kaynaklanan önemli yanlışlıklar içermeyecek biçimde hazırlanarak, gerçeği dürüst bir şekilde yansıtmasını sağlamak amacıyla gerekli iç kontrol sisteminin tasarlanmasını, uygulanmasını ve devam ettirilmesini, koşulların gerektirdiği muhasebe tahminlerinin yapılmasını ve uygun muhasebe politikalarının seçilmesini içermektedir.

Bağımsız Denetim Kuruluşunun Sorumluluğu

Sorumluluğumuz, yaptığımız bağımsız denetimlere dayanarak bu finansal tablolar hakkında görüş bildirmektir. Bağımsız denetimlerimiz, Sermaye Piyasası Kurulunca yayımlanan bağımsız denetim standartlarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu standartlar, etik ilkelere uyulmasını ve bağımsız denetimin, finansal tabloların gerçeği doğru ve dürüst bir biçimde yansıtıp yansıtmadığı konusunda makul bir güvenceyi sağlamak üzere planlanarak yürütülmesini gerektirmektedir.

Bağımsız denetimimiz, finansal tablolardaki tutarlar ve dipnotlar ile ilgili bağımsız denetim kanıtı toplamak amacıyla, bağımsız denetim tekniklerinin kullanılmasını içermektedir. Bağımsız denetim tekniklerinin seçimi, finansal tabloların hata ve/veya hileden ve usulsüzlükten kaynaklanıp kaynaklanmadığı hususu da dahil olmak üzere

önemli yanlışlık içerip içermediğine dair risk değerlendirmesini de kapsayacak şekilde, mesleki kanaatimize göre yapılmıştır. Bu risk değerlendirmesinde, işletmenin iç kontrol sistemi göz önünde bulundurulmuştur. Ancak, amacımız iç kontrol sisteminin etkinliği hakkında görüş vermek değil, bağımsız denetim tekniklerini koşullara uygun olarak tasarlamak amacıyla, işletme yönetimi tarafından hazırlanan finansal tablolar ile iç kontrol sistemi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bağımsız denetimimiz, ayrıca işletme yönetimi tarafından benimsenen muhasebe politikaları ile yapılan önemli muhasebe tahminlerinin ve finansal tabloların bir bütün olarak sunumunun uygunluğunun değerlendirilmesini içermektedir.

Bağımsız denetim sırasında temin ettiğimiz bağımsız denetim kanıtlarının, görüşümüzün oluşturulmasına yeterli ve uygun bir dayanak oluşturduğuna inanıyoruz.

Görüş Bildirememenin Dayanağı

XXX Menkul Değerler Ticareti A.Ş.'de yapılan denetim çalışmasında, denetimin yapılabilmesi için gerekli olan bilgi ve belgeler İşletme yetkilileri tarafından denetçilerden saklanmış ve denetçilere sunulmamıştır.

Görüş

Yukarıda Bağımsız Denetim Kuruluşu'nun sorumluluğu ve görüş bildirememenin dayanağı kısmında belirtilen husus ilişikteki finansal tablolar üzerinde önemli etkisi nedeniyle, söz konusu finansal tablolar üzerinde görüş bildiremiyoruz.

AAA Uluslararası Bağımsız Denetim ve S.M.M.M. A.Ş.

Murat Baştürk

Sorumlu Ortak Başdenetçi

15.02.2012

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKDOĞAN, Nalan ve Orhan SEVİLENGÜL. **Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**. 9. b. Ankara: Gazi Kitabevi. 1999.

AKDOĞAN, Nalan ve Nejat TENKER. **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**. 7. b. Ankara: Gazi Kitabevi. 2001.

ARENS, A. Alvin. Randal J. ELDER and Marks S. BEASLEY. **Auditing and Assurance Services**. 14th ed. United Kingdom: Pearson Education. 2012.

ARGUN, Doğan, Cemal İBİŞ ve Volkan DEMİR. **Mali Tablolar Analizi Uygulamaları**. Y. 62. 5. b. İstanbul: İSMMMO Yayın. 2008.

ARKUN, Osman Fikret. **İşletmelerde Muhasebe Denetimi**. 2. b. İstanbul: İ.İ.T.İ.A. Nihad Sayar ve Yardım Vakfı Yayınları. 1980.

ASLAN, Sinan. **Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim**. İstanbul: Avcıol Basım Yayın. 2003.

ASLAN, Sinan. **Yeni Yasal Düzenlemelere Göre; Aracı Kurumlarca Düzenlenecek Özel Finansal Tablolar**. İstanbul: Türkmen Kitabevi. 1999.

ATAMAN Akgül, Başak. **Türk Denetim Kurumları**. İstanbul: Beta Yayın. 2000.

ATAMAN, Ümit. **Şirketler Muhasebesi**. İstanbul: Türkmen Kitabevi. 2000.

ATAMAN, Ümit. **Tek Düzen Hesap Planı ve Mali Tablolar**. 2. b. İstanbul: Türkmen Kitabevi. 2003.

ATAMAN, Ümit ve Başak AKGÜL. **Genel Muhasebe Uygulamaları**. 2. b. İstanbul: Türkmen Kitabevi. 2001.

BOZKURT, Nejat. **Muhasebe Denetimi**. 4. b. İstanbul: Alfa Yayınları. 2006.

- CAN, Vecdi ve Süleyman UYAR. **İşletmelerde Faaliyet Denetimi**. Ankara: Nobel Yayın. 2010.
- CEYLAN, Ali ve Turhan KORKMAZ. **Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi**. 2. b. Bursa: Ekin Kitabevi. 2004.
- CIVAN, Mehmet. **Finansal Muhasebe**. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Basımevi. 2002.
- DOYRANGÖL, Nuran Cömert. **Repo ve Ters Repo İşlemleri**. İstanbul: Denge Matbaacılık. 1999.
- DOYRANGÖL, Nuran Cömert, Gürbüz GÖKÇEN ve Cemal İBİŞ. **Genel Muhasebe Defter Tutma Uygulamaları**. İstanbul: Der Yayınları. 1997.
- DURMUŞ, Ahmet Hayri. (der.) **Uluslararası Muhasebe Standartları (1-31)**. İstanbul: Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayını No. 7. İstanbul. 1992.
- DURMUŞ, Ahmet Hayri ve Mehmet Emin ARAT. **İşletmelerde Mali Tablolar Tahlili İlkeler Uygulamalar**. 5. b. İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı. 2000.
- GÜCENME, Ümit. **Muhasebe Denetim**. Bursa: Aktüel Yayınları. 2004.
- GÜÇLÜ, Faruk. **Muhasebe Denetimi (İlkeler ve Teknikler)**. 3. b. Ankara: Detay Yayıncılık. 2008.
- GÜNAL, Vural. **Hukuki Açıdan Sermaye Piyasası Faaliyetleri (Araçlar-Kurumlar)**. İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları. 1997.
- GÜREDİN, Ersin. **Denetim ve Güvence Hizmetleri**. 12. b. İstanbul: Arıkan Yayın. 2008.
- GÜRBÜZ, Hasan. **Muhasebe Denetimi**. 5. b. Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi. 1995.
- HAFTACI, Vasfi. **Muhasebe Denetimi**. Kocaeli: Umuttepe Yayınları. 2011.

- HAYES, Rick vd. **Principles of Auditing An Introduction to International Standards on Auditing**. 2th ed. United Kingdom: Pearson Education. 2005.
- İNCEOĞLU, Mehmet Murat. **Sermaye Piyasasında Aracı Kurumların Hukuki Sorumluluğu**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2004.
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası. **Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgileri Kılavuzu**. 19. b. İMKB Yayınları. 2006.
- KARSLI, Muharrem. **Sermaye Piyasası Borsa Menkul Kıymetler**. y.y. y.y. t.y.
- KAVALLI, Hasan. **Muhasebe Denetimi**. 3. b. Ankara: Gazi Kitabevi. 2008.
- KEPEKÇİ, Celal. **Bağımsız Denetim**. Ankara: Lazer Opset. 1996.
- KÜÇÜKSÖZEN, Cemal. **Sermaye Piyasasında Yatırımcının Korunması: Türk Sermaye Piyasasının Bu açıdan Değerlendirilmesi**. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları. 1999.
- KÜTÜKÇÜ, Doğan. **Sermaye Piyasası Hukuku**. C. II. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2005.
- KÖKSAL, Aytaç. **Türkiye Ticaret Kanunu Tasarısı Sermaye Piyasası Mevzuatı Bankacılık Mevzuatı Açısından ve Karşılaştırmalı olarak Bağımsız Denetim Sözleşmesi**. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2009.
- LAZOL, İbrahim. **Genel Muhasebe**. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları. 2001.
- Maliye Hesap Uzmanları Derneği. **Denetim İlke ve Esasları**. C. I. 4. b. İstanbul: y.y. 2011.
- ÖNDER, Türkan. **Batan Bankalar, Bağımsız Denetim ve Meslek Ahlakı**. İstanbul: Beta Basım. 2001.
- PriceWaterhouseCoopers. **Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Cep Kılavuzu**. y.y. 2009.

- ROBERTSON, Jack C. and Timothy J. LOUWERS. **Auditing and Assurance Services**. 10th ed. United States: McGraw-Hill Higher Education. 2002.
- SAĞLAM, Necdet. **Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve Uygulaması**. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları. 2005.
- SARIKAMIŞ, Cevat vd. **Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar**. ed. Nurhan AYDIN. 3. b. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınlar. 2010.
- SOLTANI, Bahram. **Auditing An International Approach**. United Kingdom: Financial Times Prentice Hall. 2007.
- SUMER, Ayşe. **Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat**. 2. b. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım. 1999.
- TANÖR, Reha. **Türk Sermaye Piyasası**. C. I. 2. b. İstanbul: Beta Yayım No: 907. 1999.
- TÜREDİ, Hasan. **Denetim**. Trabzon: Celepler Matbaacılık. 2007.
- TÜREDİ, Hasan. **Genel Muhasebe Dönemiçi ve Dönemsonu İşlemler**. 3. b. Trabzon: Derya Yayınevi. 2011.
- TÜRKER Uludağ, Dilek. **Aracı Kurumların Mali Yapılarını Güçlendirmeye Yönelik Bir Yöntem: Sermaye Yeterliliği**. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No: 134. 2001.
- ULUSOY, Yasin. **Halka Açık ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2007.
- ÜNAL, Oğuz Kürşat. **Aracı Kurumlar Türk ve Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Aracı Kurumlar**. Ankara: Yaklaşım Yayınları. 1997.
- ÜNAL, Oğuz Kürşat. **Sermaye Piyasası Hukuku ve Mevzuatı**. Ankara: Asil Yayın. 2005.

YANLI, Veliye. **Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması**. İstanbul: Beta Yayım. 2005.

YASAMAN, Hamdi. **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**. İstanbul: y.y. 1992.

YAZICI, Mehmet. **Kurumsal Muhasebe Denetimi**. İstanbul: İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası. 2003.

Sürelî Yayınlar

AKGİRAY, Vedat. Türkiye İç Denetim Enstitüsü. “Tüm Aracı Kurumlarda İç Denetim Sistemi Oluşturuldu”. **İç Denetim Dergisi**. (Bahar 2010). s.s. 22-27.

AKTAŞ, Rafet. “Sermaye Piyasası Kurulu’nun Belirlediği Finansal Tablo Formatlarının Aracı Kurumlar Açısından İncelenmesi”. **Mali Çözüm Dergisi**. Y. 13. S. 73 (Ekim-Kasım-Aralık 2005). s.s. 122-129.

ATAMAN Akgül, Başak. “Türkiye’deki Denetim Uygulamalarının Çeşitli Kanunlar Açısından İncelenmesi”. **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Kırgızistan-Türkiye: Manas Üniversitesi Yayınları. No: 13. 2005. s.s 119-125.

BAKLACIOĞLU, Sadık. “Türkiye’de Bağımsız Muhasebe Denetim Sistemi”. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. C. XLVII. S. 3 (Haziran-Aralık 1992). s.s. 21-55.

DÖNMEZ, Adnan ve Ayten ERSOY. “Bağımsız Denetim Firmaları Bakış Açısıyla Türkiye Bağımsız Dış Denetim Sisteminin Değerlendirilmesi”. **Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**. S. 36. s.s. 69-91.

GÖÇEN, Ceren Ayça. “Kurumsal Yönetim, İç Kontrol ve Bağımsız Denetim: Parmalat Vakası”. **Mali Çözüm Dergisi**. S. 97. 2010. s.s. 107-129.

KOÇ Yalkın, Yüksel. “Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) ve Ulusal Standartların Geliştirilmesi”. **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**. C. L. S. 1 (Ocak-Haziran 1995). s.s. 259-270.

SAĞLAR, Jale ve Koray TUAN. “İşletmelerde İç Denetim Fonksiyonunun Bağımsız Dış Denetim Maliyeti Üzerindeki Etkileri”. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. XVIII. S. 1 (2009). s.s. 343–358.

- TÜRKER, Masun. vd. “Sınırlı Uygunluk Denetimi”. **Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odası Birliği Yayınları 198**. Sirküler Rapor Serisi. S. 2003–1 Ocak.
- TOROSLU, M. Vefa. “Repo Ters Repo İşlemleri ve Muhasebesi”. **Mali Çözüm Dergisi**. Y. 8. S. 42 (Ocak-Şubat-Mart 1998). s.s. 50-58.
- ULUSOY, Yasin. “Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetimin Fonksiyonları ve Denetçi Bağımsızlığı”. **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Dergisi**. C.VII. S. 2. 2005. s.s. 265-300.
- UZAY, Şaban, Ahmet TANÇ ve Mehmet ERCİYES. “Türkiye’de Muhasebe Denetimi: Geçmişten Geleceğe-1”. **Mali Çözüm Dergisi**. Y. 19. S. 95 (Eylül-Ekim 2009). s.s. 125-140.

Kanunlar

5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği.

Kooperatifler, Kooperatif Birlikleri, Kooperatif Merkez Birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği.

Sermaye Piyasası Kanunu.

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ.

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ.

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurum Hesap Planı ve Planın Kullanım Esasları Hakkında Tebliğ.

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliğ.

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü İle Alım Satımı Hakkında Tebliğ.

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliğ.

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ.

Sermaye Piyasası Mevzuatı; Yatırım Danışmanlığı Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ.

Türk Ticaret Kanunu.

Vergi Usul Kanunu.

İnternet

ÇARIKÇIOĞLU, Peyami. “Türkiye’de Muhasebe Denetimin Gelişimi”. **I. Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildirileri**. 1995. (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=4> (Erişim Tarihi: 17.12.2011).

ÇELEN, Erol. “Bağımsız Denetimin Önemi, Yararları ve Kamuyu Aydınlatma İlkesi”. **Mali Çözüm Dergisi**. S. 55. (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=1&Yid=55> (Erişim Tarihi: 18.12.2011).

DEMİR, Volkan. “TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar”. **Seçilmiş Türkiye Finansal Raporlama Standartları**. (Çevrimiçi) <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/99/12.%20bolum.pdf> (Erişim Tarihi: 05.05.2012), s. 204.

“Pay Sahibinin Hakları”. (Çevrimiçi) <http://www.imkb.gov.tr/products/StocksMain/StockholderRights.aspx> (Erişim Tarihi: 07.08.2012).

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, “İMKB Şirketlerinin Kamuyu Aydınlatma Yükümlülükleri ve Kamuyu Aydınlatma Platformu Uygulamaları”. 2010. (Çevrimiçi) <http://www.kap.gov.tr/yay/Mevzuat/Brosur.pdf> (Erişim Tarihi: 18.12.2011). s.s. 1-8.

KOTAR, Erhan. “Muhasebe Denetimi Mesleğinde “Ahlak” ın Yeri ve Önemi”. **III. Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildirileri**. 1997. (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=4> (Erişim Tarihi: 18.12.2011).

- ÖZOCAK, Hulusi. ve Melih BAŞ. “Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Etik, Bağımsızlık ve Tarafsızlık”. **Mali Çözüm Dergisi**. S. 56 (Temmuz-Ağustos-Eylül 2001). (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=1&Yid=56> (Erişim Tarihi: 18.12.2011).
- YAVAŞ, Abdullah. “Sermaye Piyasası Kurulu’ nun Bağımsız Denetçilerden Bekledikleri”. **III. Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildirileri**. 1997. (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=4> (Erişim Tarihi: 29.11.2011).
- YONTAN, Masis ve Ülkü SÖNMEZ. “Yeminli Mali Müşavirler Açısından Muhasebe Mesleğinin Vizyonu ve Misyonu”. **V. Muhasebe Denetimi Sempozyumu Bildirileri**. 2001. (Çevrimiçi) <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=4&Yid=5> (Erişim Tarihi: 19.12.2011).

Tezler

YILMAZ, Eyüp. “Bankacılıkta ve Sermaye Piyasalarında Bağımsız Denetim Düzenlemeleri”. SPK Yeterlilik Etüdü. İstanbul. Nisan 2003.